

VIHREÄÄ HOIVAA – LASTEN YHTEISÖLLINEN RYHMÄTOIMINTA
AVOHUOLLON TUKITOIMENA

Sanna Heikkinen

Pro gradu –tutkielma

Sosiaalityö

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian
laitos

Jyväskylän yliopisto

marraskuu 2015

TIIVISTELMÄ

Vihreää hoivaa – Lasten yhteisöllinen ryhmätoiminta avohuollon tukitoimena

Sanna Heikkinen
sosiaalityö

Pro gradu –tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Mikko Mäntysaari

Syksy 2015

sivumäärä: 77

Pro gradu –tutkielmani on etnografinen tutkimus Pelastakaa lapset ry:n Läheltä tueksi – hankkeessa kehitetystä *Lasten yhteisöllisestä ryhmätoiminnasta*. Toimintamallilla pyritään vastaamaan tukiperhejonossa olevien perheiden tuen tarpeisiin. Toiminnan taustalla vaikuttaa ajatus luonnon hyvinvointivaikutuksista ja ryhmätoimintapaikat sijaitsevat luonnonläheisissä paikoissa. Tutkimuksen teoreettiseksi lähtökohdaksi asettuu *vihreä hoiva*, joka on sateenvarjokäsite luontolähtöisille palveluille. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää fenomenologisen tutkimusorientaation kautta vanhempien ja lasten kokemuksia toiminnasta ja sen merkityksistä sekä siitä, miten *vihreä hoiva* näkyy osana toimintaa. Aineisto on kerätty havainnoimalla kolmea ryhmätoimintapaikkaa ja haastatteleamalla seitsemää vanhempaa joiden lapset ovat olleet mukana toiminnassa. Aineiston analyysi on toteutettu fenomenologista analyysimenetelmää käyttäen.

Tutkimuksessa aineistosta nousee esiin neljä merkityskokonaisuutta: ryhmätoiminnan vetäjät, oma aika ja jaksaminen, *vihreä hoiva* ja ryhmämuotoisuus. Tutkimustulosten mukaan vanhemmat kokevat toiminnan merkityksellisenä ja pääosin positiivisena kokemuksena. Kaikki kolme ryhmätoimintapaikkaa ovat keskenään erilaisia ja vanhempien kokemukset toiminnasta ovat vaihtelevia ryhmätoimintapaikasta riippuen. Luonnonläheinen ympäristö ja ryhmämuotoisuus luovat toiminnalle erityislaatuiset puitteet joiden merkitys nousee esille niin vanhempien haastatteluissa kuin lasten havainnoinnissa. Ryhmätoimintapaikkojen vetäjien ammattitaito ja aktiivinen vuorovaikutussuhde vanhempiin vaikuttavat luottamuksellisen tukisuhteen muodostumiseen. Erityisen merkittävänä vanhemmat kokevat toiminnan antaman hengähdystauon perheen arjesta, joka vaikuttaa positiivisesti niin lasten kuin vanhempien jaksamiseen.

Tutkimus muodostaa kokonaiskuvauksen *Lasten yhteisöllisestä ryhmätoiminnasta* ja tuottaa tietoa uudeltaisesta toimintamallista, josta ei ole tehty aiempaa tutkimusta. Tutkimuksen perusteella *Lasten yhteisöllinen ryhmätoiminta* koetaan tärkeänä lastensuojelun avohuollon tukimuotona, joka tarjoaa vanhemmille omaa aikaa ja laajentaa lasten lähi-suhdeverkostoa. Toiminnassa on ollut alkuvaiheessa jonkin verran haasteita, mutta se koetaan pääasiassa toimivana konseptina ja ratkaisuna kasvaviin tukiperhejonoihin.

Avainsanat: lastensuojelun avohuolto, ehkäisevä lastensuojelu, tukiperhetoiminta, green care, vihreä hoiva, etnografia

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	TUKIPERHE LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON TUKIMUOTONA	4
3	LUONTO SOSIAALIPALVELUISSA	9
	3.1 Vihreä hoiva	9
	3.2 Luonnon hyvinvointivaikutukset tutkimuksessa	14
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
	4.1 Tutkimustehtävä	17
	4.2 Etnografinen tutkimusote lasten tutkimuksessa	18
	4.3 Tutkimusetiikka ja tutkijan rooli	21
	4.4 Aineiston keruu ja kenttätöskentely	24
	4.5 Aineiston analyysi	27
5	RYHMÄTOIMINTAPAIKAT	30
	5.1 Kuusela	30
	5.2 Koivula	31
	5.3 Tammela	32
6	LASTEN YHTEISÖLLISEN RYHMÄTOIMINNAN MERKITYKSET	34
	6.1 ”Tuntuu kun tänne tulee, että tulee niin ku kotiisa”	34
	6.2 ”Kyllä mä huomaan sen, että mä ite jaksan ihan toisella tavalla”	43
	6.3 ”En mä niin kun vois kuvitellakaan johonkin kaupungin keskustaan kerrostaloasuntoon, en ikinä.”	46
	6.4 ”Tää teki tosi hyvää, että täällä on niin kun kavereita ja täällä on tätä touhua ihan toisella tavalla”	54
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	61
8	POHDINTA	66
	LÄHTEET	70

1 JOHDANTO

Ehkäisevällä ja avohuollon lastensuojelutyöllä pyritään vastaamaan perheiden tuen tarpeisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tätä kautta ehkäisemään vakavampien ongelmien syntymistä. Tukiperhe on yksi lastensuojelun avohuollon tukimuoto, joka tarjoaa perheille säännöllistä tukea arkeen. Pelastakaa lapset ry:n kautta tukiperheessä käy vuosittain noin tuhat lasta ja samaan aikaan tukiperhejonossa on noin 900 lasta. (”Tukiperhetoiminta”. Pelastakaa lapset ry:n www-sivusto. < <http://www.pelastakaa-lapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukiperhetoiminta/> >. 4.11.2015.) Tukiperhejonot kasvavat vuosi vuodelta ja kasvavaan tarpeeseen ei pystytä vastaamaan tämän hetkisellä tukiperheiden määrällä. Tukiperheillä on kriteereitä sen suhteen, minkä ikäisiä lapsia ja kuinka monta lasta he ovat valmiita ottamaan luokseen. Tämän vuoksi osa perheistä joutuu jonottamaan sopivaa tukiperhettä pitkään, eivätkä kaikki saa tukiperhettä koskaan. Näihin haasteisiin pyritään vastaamaan Pelastakaa lapset ry:n Läheltä tueksi –kehittämishankkeessa (2013-2017) jossa kehitetään uusia tuen muotoja tukiperhettä jonottaville perheille ja pyritään lyhentämään tukiperhejonoja. Hankkeen tavoitteena on tarjota tukiperhejonossa oleville perheille tukea jonotusajalle, kehittää tuen tarpeen kartoittamisen malli, vahvistaa lapsen läheisverkostoa, lisätä lapsen osallisuutta tukiperhetoiminnan kaikissa vaiheissa sekä tuottaa aiheesta tutkimuksellista tietoa. (”Läheltä tueksi –kehittämishanke 2013-2017”.)

Yksi hankkeessa kehitetty tukimuoto on *Lasten yhteisöllinen ryhmätoiminta*, joka käynnistettiin syksyllä 2014. Toiminta perustuu tukiperhetoiminnan malliin, jossa asiakasperheiden lapset käyvät tukiperheessä säännöllisesti noin yhden viikonlopun kuukaudessa. *Lasten yhteisölliseen ryhmätoimintaan* osallistuvat lapset tulevat perheistä, jotka ovat jonottaneet tukiperhettä pitkään tai joille tukiperheen löytäminen on ollut haasteellista, esimerkiksi lasten lukumäärän tai erityisyyden vuoksi. *Yhteisölliselle ryhmätoiminnalle* ominaisia piirteitä ovat sen ryhmämuotoisuus, määräaikaaisuus ja luonnonläheinen toimintaympäristö. Ryhmämuotoinen toiminta mahdollistaa useiden perheiden lasten ja sisarusten pääsemisen samaan paikkaan. Toiminta on tavoitteellista ja sen tarkoituksena on vaikuttaa lasten vuorovaikutus- ja sosiaalsiin taitoihin sekä vahvistaa itsetuntoa. Tavoitteena on myös antaa vanhemmille hengähdystauko arjesta, vahvistaa heitä vanhemmuudessa ja tukea koko perheen hyvinvointia niin, että sillä olisi pitkäkestoisia vaikutuksia perheen arkeen. (”Lasten yhteisöllinen ryhmätoimintamalli”.)

Lasten yhteisöllisen ryhmätoiminnan taustalla vaikuttaa ajatus luonnon hyvinvointivaikutuksista ja mahdollisuudesta käyttää luontoa osana sosiaalipalveluita. Suomessa luonnon ammatillisesta ja tavoitteellisesta käytöstä on käytetty käsitettä *green care*, joka on sateenvarjokäsite luontolähtöisille menetelmille. Tässä tutkimuksessa käytän käsitteen suomenkielistä vastinetta *vihreä hoiva*. (Soini 2014, 7.) Tässä kontekstissa *vihreällä hoivalla* tarkoitetaan toimintaympäristöä, eläimiä ja niiden kanssa tapahtuvaa toimintaa sekä luontoon liittyvää arvomaailmaa. Toiminnassa oli ensimmäisenä vuonna mukana kolme ryhmätoimintapaikkaa, joissa kaikissa *vihreä hoiva* näkyy eri tavoin ja erilaisin painotuksin. Luontoa on käytetty osana sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita pitkään ja luonnon vaikutuksista hyvinvointiin ollaan oltu aina jollain tavalla tietoisia. Luonnossa oleminen on koettu virkistävänä, rentouttavana ja voimaannuttavana kokemuksena. Viime vuosina luontoon tukeutuvia menetelmiä on jälleen alettu käyttämään osana sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalveluita. (Soini, Ilmarinen, Yli-Viikari & Kirveennummi 2011, 320; Soini 2014, 7.) Aikaisemman tutkimuksen valossa luonnolla on myönteisiä vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin.

Tutkimus on tehty Läheltä tueksi –hankkeen toiveesta ja lähtökohdista, mutta tutkijana olen tehnyt itsenäisiä valintoja lähestymistavan, tutkimuskysymysten ja tutkimuksen toteutuksen suhteen. Kiinnostuin aiheen tutkimisesta sen vuoksi, että koen ehkäisevän ja avohuollon lastensuojelutyön merkittävänä asiana, jota olisi tärkeää arvioida, tutkia ja sitä kautta kehittää lisää. Tukiperhetoimintaa on tutkittu vähän ja tämän vuoksi aihe on myös yhteiskunnallisesti tärkeä. Lisäksi kiinnostukseni herätti toiminnan taustalla oleva ajatus *vihreästä hoivasta*. Olen kokenut itse luonnon aina tärkeänä osana elämää ja henkilökohtaisten kokemusten perusteella sillä voi olla esimerkiksi vaikutuksia lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoihin. Luonnon vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin on tutkittu melko paljon, mutta Suomessa luonnon käyttö osana sosiaalipalveluita on vielä varsin vähäistä. Muualla Euroopassa ovat yleisiä esimerkiksi hoivamaatilat, joissa normaalin maatalouden rinnalla tarjotaan erityispalveluita hoivan tai huolenpidon tarpeessa oleville asiakasryhmille. Myös Suomessa tiedostetaan maaseudun potentiaali osana sosiaalipalveluita. (esim. Yli-Viikari ym. 2009.) Toiminnan vakiinnuttamiseksi aiheesta tarvitaan lisää tutkimus- ja arviointitietoa. Tutkimuksen avulla voidaan tuottaa tietoa siitä, millaisia asioita *vihreän hoivan* palveluissa tulee ottaa huomioon ja millaisille asiakasryhmälle ne soveltuvat. Tämä tutkimus tarjoaa tietoa siitä, miten *vihreän hoivan* palvelut soveltuvat osaksi ehkäisevää ja lastensuojelun avohuollon työtä.

Tämä tutkimus on toteutettu etnografisesti ja lähestyn aihetta fenomenologisesta näkökulmasta. Luon tutkimuksessani kuvauksen *Lasten yhteisöllisestä ryhmätoiminnasta* ja tuon näkyväksi vanhempien sekä lasten kokemuksia siitä. Lisäksi tarkastelen *vihreän hoivan* roolia osana toimintaa. Tutkimus on toteutettu fenomenologiselle tutkimusotteelle tyypillisesti hyvin aineistolähtöisesti ja löyhän teoreettisen viitekehyksen muodostaa *vihreän hoivan* käsite. Tutkimusaineisto on koottu vanhempien haastatteluista ja ryhmätoimintapaikkojen havainnoinneista. Aineiston analyysi on toteutettu fenomenologista analyysimenetelmää käyttäen.

Tutkimukseni rakentuu seitsemästä pääluvusta. Johdannon jälkeen esittelen tukiperhetoimintaa ja siihen liittyvää tutkimusta. Kolmannessa luvussa esittelen luonnon roolia sosiaali- ja terveystalvveluissa historiallisesta näkökulmasta, *vihreän hoivan* käsitettä sekä aiheesta tehtyjä aikaisempia tutkimuksia. Tämän jälkeen käyn läpi tutkimuksen tekemistä, aineistonkeruuta, analyysia ja tutkimuseettisiä kysymyksiä. Viidennessä pääluvussa esittelen tutkimuksen kohteena olevat *Lasten yhteisölliset ryhmätoimintapaikat*. Tutkimustulokset jakautuvat neljään alalukuun aineiston analyysista nousseiden merkityskokonaisuuksien mukaisesti. Nämä merkityskokonaisuudet ovat *ryhmätoimintapaikkojen vetäjät, oma aika ja jaksaminen, vihreä hoiva* ja *ryhmämuotoisuus*. Luvussa seitsemän teen yhteenvedon tuloksista ja viimeisenä kokoa tutkimuksesta heränneitä ajatuksia pohdintaan.

2 TUKIPERHE LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON TUKIMUOTONA

Tukiperhe on lastensuojelun avohuollon tukitoimi, joka kunnan on järjestettävä tarvittaessa lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuva asiakassuunnitelma huomioon ottaen. (Räty 2012, 277). Tukiperhe voidaan järjestää erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai perheelle ja sen tarkoituksena on turvata lapsen terveyttä ja kehitystä. (”Tukihenkilöt- ja perheet”. THL:n www-sivusto. < <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet>>. 5.10.2015). Tukiperhetoiminta on kaikille avointa ehkäisevää lastensuojelutyötä, jota toteutetaan myös osana lastensuojelun avohuollon tukitoimia jo asiakkaana oleville perheille. Tukiperhetoiminnan avulla tuetaan perheitä joiden omat voimavarat ovat vähissä. Suurin osa tukiperhettä hakevista perheistä on yhden vanhemman perheitä, joilla on heikot tukiverkostot tai niitä ei ole lainkaan. Tukiperhettä hakevissa perheissä voi olla myös esimerkiksi päihdeongelmia tai muita lasten elämää vaikeuttavia tekijöitä. Tukiperheviikonloppu antaa perheelle mahdollisuuden lepo hetkeen ja tarjoaa lapselle uusia kokemuksia ja turvallisia ihmissuhteita. (”Tukiperhetoiminta”. Pelastakaa lapset ry:n www-sivusto. < <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukiperhetoiminta/>> .5.10.2015.)

Lapsi käy tukiperheessä säännöllisesti noin yhden viikonlopun kuukaudessa jonka lisäksi lapsi voi viettää tukiperheessä loma-aikojaan. (Keränen 2004, 9). Tukiperhetoiminta kirjataan lapsen lastensuojelun asiakassuunnitelmaan, joka tarkistetaan säännöllisin väliajoin. Asiakassuunnitelmaan olisi tärkeää kirjata yhdessä asiakkaan ja tukiperheen kanssa tukisuhteen tavoitteet, tukikäyntien tiiviys ja kesto. (”Tukihenkilöt- ja perheet”. THL:n www-sivusto. < <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet>>. 5.10.2015.) Tukiperhetoimintaa organisoivat kunnat ja järjestöt. Tukiperheet koulutetaan ennen toimintaan ryhtymistä ja ne saavat tukea jatkuvasti organisoivalta taholta. (”Tukiperheet”. THL:n www-sivusto. < <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet/tukiperheet>>. 5.10.2015.) Tukiperhettä hakevat erilaiset ja erilaisissa elämäntilanteissa olevat perheet ja myös tukiperheiden kirjo on laaja. Tukiperhe voi olla esimerkiksi lapseton paris-kunta, yksin asuva aikuinen tai ydinperhe. (”Tukiperhetoiminta”. Pelastakaa lapset ry:n www-sivusto. < <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukiperhetoiminta/>>. 5.10. 2015.) Tukiperheelle ei siis ole olemassa tarkkarajaista määritelmää, vaan perheen soveltuvuus tukiperheeksi todetaan aina yksilökohtaisesti. Tukiperheellä on usein toiveita tai kriteereitä sen suhteen minkä

ikäisiä lapsia ja kuinka monta lasta he ovat valmiita ottamaan luokseen. Tukiperheen haku-prosessissa pyritään siis löytämään toisilleen sopiva tuki- ja asiakasperhe.

Lastensuojelun avohuollon tukiperhetyötä on alettu kehittää lastensuojelulain (1983) uudistuksen myötä. Keräsen (2004, 9) mukaan tukiperhetoiminta voidaan määritellä kahdella tavalla: se voidaan nähdä vapaaehtoistoimintana tai lyhytaikaisena perhehoitona. Näiden määritelmien mukaan tukiperhetoiminnan juuret voidaan löytää joko perhehoidosta tai lasten lomakotitoiminnasta. (Kauppi & Rautanen 1997, 197-199.) Tässä tutkimuksessa käsittelem tukiperhetoimintaa lomakotitoimintaan pohjautuvana tukitoimena, sillä lomakotitoiminnan voi nähdä maaseutu-ideologiansa vuoksi myös *Lasten yhteisöllisen ryhmätöiminnan* historiallisena vaikuttajana. Pelastakaa lapset ry on järjestänyt lasten lomakotitoimintaa vuodesta 1949 saakka, jolloin Suomessa elettiin vaikeaa sodan jälkeistä aikakautta. Lapsille haluttiin tarjota lomakotitoiminnan avulla mahdollisuus virkistävään lomaan turvallisessa ympäristössä leikkien ja maaseudun arkeen osallistuen. (Pelastakaa lapset ry 2011, 2.) Lomakotitoimintaa vastaavaksi toiminnaksi voidaan nähdä kesäsiirtolat jotka yleistyivät 1900-luvun alussa. Kesäsiirtolatoiminnalla tähdättiin köyhälistölasten huolenpito- ja sosiaalistamistyön tehostamiseen ja sen avulla haluttiin tarjota lapsille terveellinen loma maaseudulla. (Pulma & Turpeinen 1987, 87, 92-94.) Lomakoteja ja kesäsiirtoloita on toiminnassa edelleen ja niiden tarkoituksena on tarjota lapsille mielekästä tekemistä pääasiassa kesäloma-aikoina. Tämä erottaa ne *Lasten yhteisöllisestä ryhmätöiminnasta*, joka on toimintamalliltaan lähempänä tukiperhetoimintaa sen säännöllisyyden ja tavoitteellisuuden vuoksi.

Pelastakaa lapset ry on yksi tukiperhetoimintaa organisoivista ja tarjoavista järjestöistä. Järjestö on toteuttanut tukiperhetoimintaa vuodesta 1996 saakka ja sen kautta tukiperheessä käy vuosittain noin tuhat lasta. Haasteita toimintaan on tuonut tukiperheiden kysynnän ja tarpeen lisääntyminen, johon nykyisellä tukiperheiden määrällä ei pystytä vastaamaan. Vuonna 2012 Pelastakaa lapset ry:n tukiperhejonossa oli lähes 900 lasta, kun tukiperheen piirissä heitä oli 869. (Pelastakaa lapset ry 2013, 2 ; ”Tukiperhetoiminta”. Pelastakaa lapset ry:n www-sivusto. <<http://www.pelastakaalapsset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukiperhetoiminta/>>. 5.10.2015.) Pelastakaa lapset ry:n toteuttamassa kyselyssä (2013, 11) merkittävimiksi syiksi tukiperheen tarpeeseen vanhempien vastauksissa nousivat yksinhuoltajuus, heikko sosiaalinen tukiverkosto, vanhempien väsymys sekä vanhempien oman ajan tarve. Tukiperheen tarpeen taustalta ei kuitenkaan useimmiten löydy yksittäistä syytä, vaan vastauksien perus-

teella kyse on monella tapaa kuormittavasta elämäntilanteesta. Kyselyyn vastanneet vanhemmat toivat esiin tukiperhetoiminnan merkityksen omaan jaksamiseen ja sen, että tukiperhe tarjoaa lapsille mahdollisuuden virikkeisiin, elämyksiin ja uusiin ihmissuhteisiin. (Pelastakaa lapset ry 2013, 12-13.)

Tukiperhetoiminnasta ja sen vaikuttavuudesta on tehty varsin vähän tutkimusta. (Keränen 2004, 9; Regnér & Johnsson 2007, 322). Saara Keränen (2004) on tehnyt lisensiaatin tutkimuksen tukiperhetoiminnasta lasten kuvaamana. Tutkimuksessa tarkastellaan lasten osallistumista tukiperhetoimintaan ja tukiperhetoiminnan merkityksiä lasten kuvaamina. Lisäksi aiheesta löytyy muutamia pro gradu –tutkimuksia. Esimerkiksi Matilainen (2008) on tutkinut tukiperhetoimintaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta ja Günther (2006) on tehnyt tutkimuksen siitä, millainen kuva tukiperheessä käyvistä lapsista muodostuu lastensuojelun asiakirjojen perusteella. Sarjakivi (2000) on tutkinut tukiperhepalvelun merkitystä lastensuojelun avohuollon asiakkaille. Tutkimuksessa on haastateltu viittä vanhempaa joiden lapset käyvät tukiperheessä. Tutkimuksesta selviää, että merkittävin syy tukiperheen hakemiselle on ollut vanhempien uupuminen. Merkittäviksi asioiksi tukiperhetoiminnassa muodostuvat tutkimuksen perusteella biologisten vanhempien ja tukiperhevanhempien välinen suhde ja lasten kokemukset. Hieman yllättäen tutkimuksessa mukana olleet vanhemmat olivat kokeneet lähipiirissään kielteistä suhtautumista tukiperheessä käymiseen ja tästä syntyi kokemus huonosta äitiydestä. Ruotsissa tukiperhetoiminta on hyvin samantyyppistä kuin Suomessa ja ruotsalaisia tutkimuksia aiheesta löytyy muutamia. Regnér ja Johnsson (2007) ovat tutkineet tukiperheessä käyvien perheiden, tukiperheiden ja sosiaalityöntekijöiden käsityksiä perheistä ja hyvästä vanhemmuudesta sekä näiden vaikutuksista ruotsalaiseen tukiperhepalveluun (kontaktfamiljer). Ruotsissa palvelu on suunnattu auttamaan pääasiassa yksinhuoltajaäitejä joilla on heikot lähisuhdeverkot, jonka vuoksi he eivät saa tukea vanhemmuuteen lähipiiristään. Tukiperhepalvelun avulla he saavat helpotusta jatkuvasta huolenpidosta säännöllisesti yhtenä tai kahtena viikonloppuna kuukaudessa. (Regnér & Johnsson 2007, 319.) Ruotsissa tukiperhepalvelu on hieman vanhempi kuin Suomessa ja se on esitelty ensimmäisen kerran vuonna 1980 uuden sosiaalipalveluita koskevan lakiesityksen myötä. Tukiperheestä tuli pian tämän jälkeen suosittu palvelumuoto ja se on kasvanut vuosi vuodelta. Myös Ruotsissa tukiperheen tutkimus on ollut kuitenkin vähäistä ja siitä on tehty vain muutamia arviointitutkimuksia tai tutkimusprojekteja. (emt., 322.)

Miksi tukiperheiden kysyntä sitten kasvaa jatkuvasti? Ainakin yhtenä merkittävänä syynä tälle voidaan nähdä perheen muutos jota on selvästi tapahtunut 1970-luvulta lähtien. (Jokinen & Saaristo 2006, 193, 200). Tuolloin avioerojen määrä nousi jyrkkään kasvuun. Kasvu jatkui edelleen 80-luvun lopussa, kun voimaan tuli avioliittolain muutos, joka helpotti avioeron ottamista niin, että siitä tuli lähinnä ilmoitusasia. (Jokinen & Saaristo 2006, 198; Keurulainen 2014, 39.) Avioerojen määrään ja perheen muutokseen vaikuttivat lakimuutoksen lisäksi esimerkiksi arvomaailman liberalisoituminen ja sukupuolten välisen tasa-arvon toteutuminen. Naisten taloudellinen riippuvuus miehistä väheni työmarkkinoille kiinnittymisen myötä jolloin avioeron ottaminen helpottui taloudellisesta näkökulmasta. (Keurulainen 2014, 39-40.) Avioerojen lisääntymisestä huolimatta yksinhuoltajaperheiden määrässä ei kuitenkaan ole tapahtunut radikaalia muutosta viime vuosien aikana, sillä määrä on pysynyt samana 90-luvulta lähtien. (emt., 36-38.)

Yhteiskunnan muutosten myötä perheet ovat muuttuneet yksilöllisemmiksi ja yhteisöllisyys on alkanut kadota. (Keurulainen 2014, 33, 43; Jokinen & Saaristo 2006, 200). Elämänkulut eivät noudata enää tiettyä kaavaa, vaan elämästä muotoutuu yksilöllisiä kokonaisuuksia. (Jokinen & Saaristo 2006, 200). Jokinen ja Saaristo (2006) viittaavat yksilöllistymisestä puhuessaan Beckiin (1986), jonka mukaan yhteiskunnassa kiristynyt kilpailu, vilkastunut muuttoliike ja monipuolistuneet koulutusmahdollisuudet rapauttavat perinteistä perheen, suvun, naapuruston ja työyhteisön varaan rakentunutta yhteisöllisyyttä. (Jokinen & Saaristo 2006, 204). Perinteisen yhteisöllisyyden vähentyessä yhteiskunnalla on entistä merkittävämpi rooli perheiden hyvinvoinnin turvaajana ja tuen tarjoajana. Yhteiskunnan tuki näkyy sosiaalipalveluiden ja perhepoliittisten tukien tarjoajana, joka mahdollistaa samalla myös molempien vanhempien työssäkäynnin. (Keurulainen 2014, 42). Keurulainen (2014, 33) kutsuu 2010-lukua avoimuuden ja globalisaation aikakaudeksi jolloin tuotteet, palvelut, pääoma ja ihmiset ovat vapaita liikkumaan ympäri maailman. Hänen mukaansa yhteisöllisiä perheitä, joihin kuuluu koko suku ja joka toimii välittävänä sekä huolehtivana turvaverkkona, ei enää ole Suomessa. Perheen koko on siis pienentynyt ja ymmärrys perheen määritelmästä muuttunut. Toisaalta vaikka perheen määritelmä on muuttunut, on erilaisten perhetyyppien kuten uusioperheiden ja sateenkaariperheiden määrä lisääntynyt. (Keurulainen 2014, 33-36.)

Perheen muutoksen historiaan peilaten on ymmärrettävää, että nykyperheet tarvitsevat entistä enemmän tukea yhteiskunnalta lasten hoivaan ja kasvattamiseen. Sen lisäksi, että perheillä on aiempaa vähemmän tukiverkostoja, voivat läheiset ihmiset myös

asua niin kaukana, että heistä ei ole apua. Ihmisten liikkuvuus niin maan kuin maailmanlaajuisesti on lisääntynyt, eivätkä asuinpaikkaa enää määritä vanhempien, sisarusten tai muun suvun sijainti. Tämä kertoo toisaalta myös siitä, että perheet luottavat yhteiskunnan tukiverkoston ja omillaan toimeen tulemiseen. Oman haasteensa vallitsevaan tilanteeseen tuo yksinhuoltajuus, jolloin lapsella ei ole välttämättä kahta vanhempaa jakamassa hoito- ja kasvatustuuta. Yksinhuoltajuus yhdistettynä heikkoihin tukiverkostoihin aiheuttaa jakamattomuutta ja tarkoittaa sitä, että lähivanhempi on käytännössä pääasiallisesti yksin vastuussa lapsen hoidosta. Tällöin tarvitaan yhteiskunnan tukiverkoston, jonka yhtenä muotona toimii tässä tutkimuksessa esiteltävä tukiperhetoiminta. Tukiperhetoiminta antaa toisaalta vanhemmille omaa aikaa ja hengähdystauon arjesta ja toisaalta se tarjoaa lapselle muita turvallisia aikuisia sekä uudenlaista toimintaa kodin ulkopuolella.

3 LUONTO SOSIAALIPALVELUISSA

Luonnon myönteinen vaikutus ihmisen hyvinvointiin on tunnettu niin Suomessa kuin kansainvälisesti jo pitkään. Luontoon on aina hakeuduttu vaistonvaraisesti virkistäytymään ja rauhoittumaan, mutta sitä on käytetty myös tietoisesti hyvinvoinnin tukena esimerkiksi parantoloissa ja mielisairaaloissa, jotka on sijoitettu usein luonnonläheisille paikoille. Tällaisissa laitoksissa maataloustyöt ja puutarhanhoito ovat olleet osa arkea. (Soini 2014, 7.) Luonnon hyvinvointivaikutukset on tunnustettu myös lastensuojelun historiassa. 1900-luvun taitteessa turvattomia kaupunkilaislapsia lähetettiin maaseudulle elätehoitoon, jonka taustalla vaikutti ajatus maalaisilmaston terveellisestä vaikutuksesta. (Pulma & Turpeinen 1987, 79). Samaan ajatukseen perustuivat myös edellisessä luvussa (s.7) mainitut kesäsiirtolat ja lomakodit. Kesäsiirtoloiden syntyyn vaikutti opettajien huoli kouluikäisten lasten heikosta terveydentilasta, jota pahensi entisestään kesäisin tehtävä työ. Toisaalta aikakaudella vallitsi myös käsitys epäterveellisestä kaupunki-ilmasta ja –ympäristöstä. (Jaakkola, 148.) Ihmisten sijoittamista maaseudulle ei ole aina ajateltu ainoastaan virkistäytymisen tai hyvinvoinnin kannalta, vaan maaseutu on myös paikka johon kuulu olennaisesti työnteko. Esimerkiksi 1800-luvun loppupuolella perustettiin vaivaistaloja, joista useimmat olivat maaseudulla sijaitsevia vaivaismaatiloja. Vaivaismaatiloilla elivät sopuisasti kaikki apua tarvitsevat lapsista vanhuksiin ja päivät täyttyivät maatalous- ja taloustöistä. Työnteolla katsottiin olevan taloudellisen merkityksen ohella myös kasvatuksellinen vaikutus. (Jaakkola, 113, 135-138.) Luonnon hyvinvointivaikutukset ovat siis olleet tiedostettuja jo pitkään ja erityisesti kaupungistumisen seurauksena luonnon merkitys korostuu uudella tavalla. (Vehmasto 2014, 5).

3.1 Vihreä hoiva

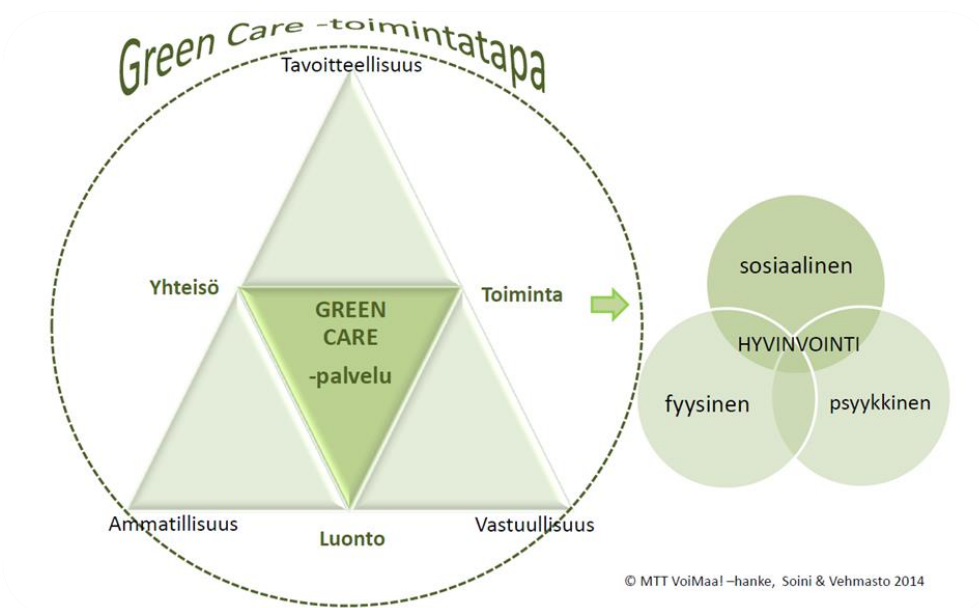
Euroopassa on 2000-luvulla esitelty käsite *'green care'* jota käytetään useissa maissa joko englanninkielisenä tai paikalliselle kielelle käännettynä. Käsitteen sisällöt, painopisteet ja organisoitumisen tavat vaihtelevat maiden välillä eikä käsitettä tunneta tai käytetä kaikissa Euroopan maissa, vaikka luontomenetelmiä käytettäisiinkin osana palveluita. (Soini 2014, 15-16.) Suomessa käytetään englanninkielistä käsitettä, jonka haasteet kuitenkin tunnustetaan. (ks. Soini & Vehmasto 2014, 10). Suomalaisena vastineena on käytetty jonkin verran

vihreää hoivaa (esim. Korhonen, Liski-Markkanen & Roos 2011), joka on suora käänös englanninkielisestä käsitteestä. Käsite ei ole vakiintunut, mutta olen tehnyt tässä tutkimuksessa valinnan käyttäen suomenkielistä vastinetta. Käsite liittyy kansainväliseen keskusteluun, jossa on etsitty uusia toimintamalleja erityisesti maaseutu ympäristöjen ja maatilojen käyttöön hoivapalveluissa. (Soini 2014, 7).

Käsite on esitelty ensimmäisen kerran Suomessa vuonna 2006 ja se on alkanut levitä myös muualla Euroopassa vuosina 2006-2010 toimineen COST 866 –hankkeen myötä. Hankkeen tavoitteena oli täsmentää mitä *vihreä hoiva* tarkoittaa sosiaali- terveys- ja kasvatuspalveluiden kentässä, miten toiminnan taloudellisia ulottuvuuksia voi arvioida ja millaisia politiikkatoimia *vihreä hoiva* – toiminnan edistämiseksi tarvitaan. (Sempik, Hine & Wilcox 2010.) COST 866-hankkeessa syntynyt määritelmä *vihreästä hoivasta* on laaja ja sen mukaan *vihreä hoiva* on kattokäsite monille luontolähtöisille interventioille, kuten hoivamaataloudelle, eläinavusteiselle terapialle ja terapeuttiselle puutarhanhoidolle. Määritelmä korostaa, että *vihreä hoiva* tarkoittaa interventiota, jonka tavoitteena on edistää ihmisten fyysistä tai henkistä terveyttä ja hyvinvointia, eikä tavoitteena ole vain luonnon passiivinen kokeminen. Toisin sanoen luontoympäristö ei ole pelkästään *vihreä hoiva* -toiminnan taustakulissi eikä kaikki vihreä yksinään ole *vihreää hoivaa*. (emt.,11.) Suomessa *vihreä hoiva* -käsitteen määritelmä ja sisältö on muotoutunut hyvin laajaksi tutkijoiden, kehittäjien ja yrittäjien välisessä keskustelussa. Koska käsite on suhteellisen uusi, liittyy siihen vielä näkemyseroja. (Soini & Vehmasto 2014, 10.) *Vihreä hoiva* ymmärretään kuitenkin yleisesti sateenvarjokäsitteenä luontoon tukeutuville sosiaali-, terveys-, hoito-, hoiva- ja kasvatuspalveluille joita tuotetaan erityyppisissä ympäristöissä erilaisille asiakkaille. (Soini, Ilmarinen, Yli-Viikari & Kirveenummi 2011, 321.) Soinin ym. (2011, 329-330) mukaan *vihreä hoiva* on luonnon tavoitteellista, vastuullista ja ammatillista hyödyntämistä edellä mainituissa palveluissa. Toiminnan ytimen muodostavat monet erilaiset toimintamuodot, jotka voidaan jakaa karkeasti eläin-, luonto-, puutarha- ja maatala-avusteiseen toimintaan (Soini & Vehmasto 2014, 32-34). Näiden toimintojen hyvinvointia lisäävät vaikutukset syntyvät muun muassa luonnon elvyttävyyden, osallisuuden ja kokemuksellisuuden kautta. Toiminta sijoittuu usein luontoympäristöön tai maatilalle, mutta luonnon elementtejä voidaan tuoda ja käyttää myös kaupunki- ja laitospäristöissä. (Soini, ym. 2011, 329-330.)

Suomessa *vihreä hoiva* -toimintaa tutkitaan ja kehitetään monissa erilaisissa hankkeissa. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen johtamassa tutkimushankkeessa *Green Care –toiminnan vaikutukset ja vaikuttavuus* (2009-2011) pyrittiin määrittelemään

vihreä hoiva -käsitettä ja toiminnan vaikuttavuuden arviointiin liittyviä asioita. Hankkeessa löydettiin kolme *vihreän hoivan* keskeistä elementtiä (luonto, yhteisö ja toiminta) ja kolme niitä rajaavaa ehtoa (vastuullisuus, tavoitteellisuus ja ammatillisuus). Nämä elementit ja ehdot on esitelty alla olevassa kuvassa.

Kuva 1. Green care-toimintatapa (VoiMaa! –hanke, Soini & Vehmasto 2014)

Vihreän hoivan yhteydessä luonto määritellään laajasti ja sillä tarkoitetaan esimerkiksi metsää, kasveja, eläimiä, luontoääniä tai luontokuvia. Luontoa käytetään helpottamaan, vahvistamaan tai nopeuttamaan intervention terapeuttisia, kuntouttavia tai ohjauksellisia tavoitteita. Luonnossa toimimisella on parhaimmillaan positiivinen vaikutus hoito-, hoiva- tai kasvatustilanteen vaikuttavuuteen. (Soini ym. 2011, 323- 324.) Sempikin ym. (2010, 11) mukaan luonto voi olla niin tekemisen tausta kuin myös toiminnan kohde tai väline. Yhteisö taas mahdollistaa osallisuuden tunteen syntymisen, jonka voidaan nähdä edesauttavan yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Osallisuuden kautta *vihreä hoiva* –ajatteluun liittyy arvo aktiivisesta kansalaisuudesta; jokaiselle ihmiselle on löydettävissä paikka ja tarve yhteiskunnassa. Sosiaalinen tuki on koettu tärkeäksi erityisesti mielenterveyttä edistävänä tekijänä, sillä se mahdollistaa muun muassa kokemusten jakamisen, lohduttamisen ja nähdyksi tulemisen. Osallisuuden tunne ei liity ainoastaan kanssaihmiin, vaan myös paikkaan. (Soini

ym. 2011, 323-325.) Näin ollen ihminen voi tuntea osallisuutta tai yhteenkuuluvuutta esimerkiksi metsässä tai eläinten kanssa ollessaan.

Vihreä hoiva- käsite on laaja ja kuten aiemmin on todettu, sen alle kuuluu monia erityyppisiä palveluita ja toimintamalleja. Tämän laajuuden vuoksi käsitettä on pyritty jaottelemaan ja yhtenä jaotteluna on käytetty *luontohoivan* ja *luontovoiman* käsitteitä. *Luontohoivalla* tarkoitetaan hoivan ja kuntoutuksen palveluita joista julkinen sektori on järjestämisvastuussa. Näihin palveluihin liittyy monia toimintaa ohjaavia säädöksiä. Esimerkiksi palveluiden tuottajalta edellytetään sosiaali- ja terveystieteiden koulutusta tai kiinteää yhteistyötä koulutettujen toimijoiden kanssa. Luontohoivan asiakkaat ovat jollain tavalla haavoittuvassa asemassa, kuten kuntoutuksen tarpeessa tai syrjäytymisuhan alla. *Luontovoiman* palveluiden tuottajina voivat toimia monet erilaiset tahot joita ei ole lainsäädännöllisesti määritelty ja ne kuuluvat vain harvoin julkisen sektorin järjestämisvastuulle. Palvelut voidaan nähdä ennaltaehkäisevinä ja terveyttä tukevinä hyvinvointipalveluina joilla voi olla kuitenkin laajaa yhteiskunnallista merkitystä. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi luonnon käyttäminen virkistytymiseen ja elämyksiin. *Luontohoivan* ja *-voiman* käsitteiden ero on kuitenkin vielä häilyvä ja monet palvelut liikkuvat molempien rajapinnoilla. (Soini & Vehmasto 2014, 31-32; Soini ym. 2011, 330.)

Vihreään hoivaan liittyvän ajattelun taustalla on monia teoreettisia vaikuttajia, jotka käsittelevät luonnon ja ihmisen välistä suhdetta. Yhtenä tärkeänä taustateorianana voidaan nähdä eko- ja ympäristöpsykologia. (esim. Soini 2014, 24; ”Menetelmät”. Green Care Finlandin www-sivusto. <<http://www.gcfinland.fi/Menetelmat?parent=MitaOnGreenCarePaavalikko>> 4.11. 2015). Molemmissa psykologian erityisaloissa on omat erityispiirteensä eivätkä ne sellaisenaan ole suoraan yhdistettävissä *vihreän hoivan* toimintaperiaatteisiin. Molemmista on kuitenkin löydettävissä *vihreään hoivaan* liittyviä asioita ja alojen tuottama tutkimustieto on *vihreän hoivan* kannalta merkittävää. Suomessa ekopsykologia ymmärretään ympäristöpsykologian osa-alueeksi ja tämän vuoksi puhun niistä tässä tutkimuksessa yhdessä. Ympäristöpsykologia on alkanut kehittyä omaksi tutkimusalakseen 1950-luvulla jolloin esimerkiksi William Ittelsonin ja Harold Proshansky (1990, ix, sit. Aura ym. 1997) tutkimusryhmä selvitti millaisia vaikutuksia sairaalaympäristöllä on potilaiden ja henkilökunnan käyttäytymiseen. Tässä tutkimuksessa voitiin havaita, että ympäristö vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen. Tämän ja muiden vastaavien tutkimusten myötä esimerkiksi rakennetun ympäristön ominaisuuksiin on osattu kiinnittää huomiota niin, että ne palvelisivat mahdollisimman hy-

vin ihmisten tarpeita. Monet 1960-luvulla voimistuneet ympäristöongelmat, kaupungistuminen ja ihmisten asumistapojen muuttuminen ovat lisänneet niin ekologisen, kuin käyttäytymistieteellisen tutkimustiedon tarvetta. Näiden asioiden myötä myös ympäristötekijöiden psykologisista vaikutuksista on kiinnostuttu. (Aura, Horelli & Korpela 1997, 10-12.)

Ympäristöpsykologia on kiinnostunut ihmisen ja hänen fyysis-sosiaalisen ympäristönsä suhteesta. Nykykäsityksen mukaan ympäristö nähdään fyysisen lisäksi myös sosiaalisena ja kulttuurisena ympäristönä (Proshansky 1990, ix, sit. Aura ym. 1997, 15). Fyysisellä ympäristöllä tarkoitetaan rakennuksia, materiaaleja, rakenteita, kokonaisrakennettuja ympäristöjä ja luonnonympäristöä. Sosiaalisen ympäristön muodostavat ihmiset ja yhteisöt. Kulttuurinen ympäristö koostuu kielestä, symboleista, merkityksistä, tavoista ja säännöistä. Ympäristöpsykologiassa ollaan kiinnostuneita myös ihmisen ja paikan vuorovaikutuksesta. Sen mukaan jokainen elää suhteessa johonkin paikkaan tai paikkojen järjestelmään, kuten kotiin, asuinalueeseen tai kotikaupunkiin. Kysymyksiä joista ympäristöpsykologia on tällä saralla kiinnostunut, ovat esimerkiksi kokemuksien rakentuminen eri paikoissa, millaiset paikat koetaan läheisiksi tai mihin on vaikea juurtua ja miten paikkojen ominaisuudet tukevat tai rajoittavat yksilöiden tai ryhmien toimintaa. (Aura ym. 1997, 15-16.)

Ekopsykologia on ympäristöpsykologiaa nuorempi psykologian ala jonka kiinnostuksen kohteina ovat luontoympäristö, ympäristönsuojelu sekä ihmisen ja luonnon yhteys. Merkittävä ero ympäristöpsykologiaan on se, että ekopsykologiassa ihmisen nähdään olevan luontoa. Ekopsykologit ovat huolissaan ihmisen ja luonnon psyykkisestä irrallisuudesta jonka nähdään aiheuttavan psyykkistä pahoinvointia ja ympäristöongelmia. Ekopsykologien tavoitteena on ihmisen ja luonnon yhteyden palauttaminen psyykkisenä kokemuksena. Suomalainen ekopsykologia on saanut vaikutteita ympäristöpsykologian lisäksi ekofilosofiasta, ekofeminismistä, ympäristönsuojelusta ja ekopsykiatriasta. (Salonen 2005, 13-14, 22, 31.)

Tutkimusaiheeni liittyessä sekä sosiaalityöhön että luonnon hyvinvointivaikutuksiin, koen tärkeänä esitellä myös käsitteen *ekososiaalinen sosiaalityö*, jonka voidaan nähdä linkittyvän *vihreään hoivaan*. (ks. Soini & Vehmasto 2014, 17). Ekososiaalisen sosiaalityön käsitteellä viitataan erilaisiin sosiaalityön traditioihin ja keskusteluihin, joissa yhdistyvät sosiaaliset ja ekologiset näkökulmat (Matthies & Närhi 2014, 87). Ekososiaalisen sosiaalityön teoreettiset juuret ovat kehittyneet eri tavoin eri maissa ja yhteneväistä käsitettä ei ole ollut ennen 2010-lukua. Ekososiaalisen sosiaalityön suuntaukset ovat alkaneet kuitenkin lähentyä toisiaan sisällöllisesti ja maantieteellisesti 2010-luvulla niin, että voidaan puhua

yhteisestä globaalista ekososiaalisen sosiaalityön keskustelusta. (emt. 88, 94.) Matthiesin ja Närhen (2014, 91) mukaan ekososiaalinen lähestymistapa on ymmärrettävä sosiaalityössä sateenvarjokäsitteenä, jonka alla voidaan tarkastella eri tavoin ihmisen ja ympäristön suhteen vuorovaikutusta sekä ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden kysymyksiä sosiaalityöhön liittyen. Ekososiaalisella viitekehyksellä on kaksi teoreettista pääsuuntausta, systeemiteoreettinen ja ekokriittinen suuntaus (Matthies, Närhi & Ward 2001, 17).

Systeemiteoreettinen suuntaus korostaa kokonaisvaltaista systeemistä ajatella sosiaalityön interventioissa sekä sosiaalisen ympäristön merkitystä ihmisen hyvinvoinnin ja kasvun keskeisenä viitekehysenä. Ekokriittisen suuntauksen juuret ovat teollisuusyhteiskunnan ekologisessa kritiikissä ja ekologisissa liikkeissä. Se yhdistelee ekologiaa ja sosiaalisia kysymyksiä (ekososiaalinen kysymys) ja pohtii, minkälainen sosiaalityö voidaan nähdä ympäristön kannalta kestävä. (Matthies, Närhi & Ward 2001, 17.) Näistä suuntauksista systeemiteoreettinen voidaan nähdä *vihreään hoivaan* liittyväksi, sillä siinä ollaan kiinnostuneita ympäristön merkityksestä ihmisen hyvinvointiin. Tekemäni kirjallisuuskatsauksen perusteella ekososiaalisen käsitteen alla ei juurikaan käsitellä ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta hyvinvoinnin tai vaikuttavuuden näkökulmasta vaan löytämäni tutkimukset liittyvät pääasiassa ympäristöongelmien ja –katastrofien aihepiireihin. Tämän vuoksi esittelen käsitteen tutkimuksessani ainoastaan lyhyesti.

3.2 Luonnon hyvinvointivaikutukset tutkimuksessa

Luonnon hyvinvointivaikutuksia on tutkittu paljon eri tieteenaloilla. (Soini & Vehmasto 2014, 17). Erityisesti puutarhaterapiaa, eläinterapiaa ja eläinavusteista toimintaa ja vaikutuksia on tutkittu paljon ja tutkimukset ovat osoittaneet niillä olevan positiivisia vaikutuksia erilaisissa asiakasryhmissä. Maatilaympäristön vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen on kuitenkin vähemmän tutkittu aihepiiri. (Soini, Ilmarinen, Yli-Viikari, Kirveennummi 2011, 321.) Olen tehnyt aiheesta kirjallisuuskatsauksen jossa olen etsinyt aihepiiristä tehtyjä aikaisempia tutkimuksia eri tietokannoista suomenkielisillä ja englanninkielisillä hakusanoilla. Kirjallisuuskatsauksen perusteella aikaisempaa tutkimusta aihepiiristä löytyy runsaasti ulkomailta, mutta suomalaista tutkimusta löytyy vähemmän. Suomessa eläinavusteinen toiminta on ollut suosittu pro gradu –tutkielmien aihe. Perälä (2006) kuvaa tapaustutki-

muksessaan autistisen lapsen ja hevosen vuorovaikutusta ja tutkimus osoittaa, että ratsastusterapia vaikuttaa positiivisesti lapsen arjen toimintakykyyn erityisesti vuorovaikutuksen alueella. Alasorvari & Hopiavuori (2014) tutkivat koira-avusteista pedagogiikkaa osana varhaiskasvatusta. Tutkimuksessa havainnoitiin ja videoitiin yhtä päiväkotia, jonka arjessa oli päivittäin mukana kaksi päiväkotikoira. Lasten suhde koiriin oli monipuolinen ja koiriin muodostettiin merkityksellisiä suhteita.

Eläinten vaikutus autistisiin lapsiin on ollut kansainvälisesti paljon tutkittu aihe. Esimerkiksi Alankomaissa toimii hoivamaatiloja jotka tarjoavat hoivaa, kodin tai mahdollisuuden integroitua töihin ihmisille, joilla on erityistarpeita tai –vaikeuksia elämässään. (Ferwerda-van Zonneveld, Oosting & Kijlstra 2012, 35). Ferwerda-van Zonneveld ym. (2012) ovat tutkineet hoivamaatiloja, jotka tarjoavat tukitoimia lapsille joilla on jokin autismin kirjon häiriöistä (ASD). Tutkimus toteutettiin haastatteleamalla hoivamaatilayrittäjiä. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että maatilat voivat tarjota hyvän lyhytaikaisen tukimuodon ASD-lapsille ja heidän perheilleen. Tutkimuksessa tärkeimmiksi hoivamaatilojen ominaisuuksiksi nousivat maatilayrittäjän rooli, turvallinen ja hiljainen ympäristö sekä vuorovaikutus oikeantyyppisten eläinten kanssa. Hoivamaatilat tarjoavat lapsille tilavan ympäristön leikkimiseen jota rytmittävän maatilatyöt ja muut aktiviteetit. Toisaalta maatila tarjoaa riittävästi tilaa myös hiljentymiseen. Nämä asiat luovat turvallisen ja ennustettavissa olevan ympäristön lapsille joilla on erityisiä tarpeita. Martin & Farnum (2002) tutkivat terapiakoiran vaikutuksia lapsiin, jotka kärsivät autismin kirjon lieviin muotoihin kuuluvista kokonaisvaltaisista kehityshäiriöistä (PDD). Tutkimuksessa lapsilla oli terapiaistunnoissa mukana vuoroin koira, pallo tai pehmokoiria. Terapiakoiralla oli lapsiin positiivisia vaikutuksia ja he olivat leikkisämpiä, keskittyneempiä ja tietoisempia sosiaalisesta ympäristöstään kuin pallon tai lelukoiran kanssa toteutetussa terapiasessiossa. Lapset myös juttelivat koiralle ja liittyivät terapeutin mukaan keskusteluun useammin, kuin pallon tai pehmukoiran kanssa. Toisaalta koiran läsnä ollessa lapset vastasivat yksityiskohtaisiin kysymyksiin harvemmin kuin muissa olosuhteissa, eivätkä aloittaneet itseensä tai terapeuttiin liittyviä keskusteluita. Myös Wilkes (2009) on tutkinut eläinten käyttämistä osana terapiaa. Tutkimuksessa on haastateltu psykologeja, jotka käyttävät terapiasessioissaan mukana eläimiä. Tuloksien mukaan lemmikit terapiassa paransivat terapeutista suhdetta, elvyttivät terapeutista ympäristöä ja kehittivät professionaalista käytäntöä. Tutkimuksessa lemmikit näyttivät lisäävän luottamusta ja turvallisuuden tunnetta asiakkaissa. (emt. 38, 56-57).

Kogstad ym. (2014) tutkivat kuinka *vihreä hoiva* –toiminta vaikuttaa syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin. Tutkimukseen osallistuivat koulusta syrjäytyneet nuoret, jotka työskentelivät maatilalla suunnitelmallisesti erimittaisia ajanjaksoja. Tutkimuksen mukaan toiminnalla on ollut nuoriin positiivinen vaikutus ja se on esimerkiksi kasvattanut itsetuntoa, motivaatiota ja auttanut heitä löytämään paikkansa yhteiskunnassa. Useat tutkimukseen osallistuneet nuoret jatkoivat toiminnan jälkeen opiskelua tai pääsivät työelämään. Toiminnassa vaikuttaviksi tekijöiksi osoittautuivat ryhmän johtajan rooli, monimuotoiset tehtävät jotka mahdollistivat minäpystyvyyden tunteen vaiheittaisen kasvamisen ja kokemukset eläinten kanssa sekä luonnossa. Balluerka, Muela, Amiano ja Caldentey (2014) tutkivat eläinavusteisen terapian vaikutuksia sijaishuollossa oleviin nuoriin, joilla on traumaattisia lapsuudenkokemuksia tai psyykkisiä ongelmia. Tutkimuksessa nuoret kävivät 12 viikon ajan säännöllisesti maatilalla, jossa heille tarjottiin eläinavusteista yksilö- ja ryhmäterapiaa. Terapiaeläiminä toimivat koira ja hevoset, mutta toiminnassa oli mukana myös muita maatalan eläimiä. Tutkimustulosten valossa eläinavusteisella terapialla oli nuoriin positiivisia vaikutuksia. Interventiojaksolla oli vaikutuksia nuorten kiintymyssuhteisiin jotka näyttäytyivät jakson jälkeen turvallisempina ja vahvempina kuin niillä nuorilla, jotka eivät osallistuneet eläinavusteiseen terapiaan.

Waliczek, Bradley ja Zajicek (2001) tutkivat vuonna 1996 kouluissa aloitetun *Project Green School Garden*-ohjelman vaikutuksia oppilaisiin. Ohjelmassa puutarhahoito otettiin osaksi koulunkäyntiä. Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita ohjelman vaikutuksia nuorten ihmissuhteisiin ja kouluun liittyviin asenteisiin. Tutkimus oli kokeellinen tutkimus jossa oli koe- ja vertailuryhmä. Näiden ryhmien välillä ei löytynyt tilastollisesti merkittäviä eroja. Eroja ei löytynyt myöskään ennen ja jälkeen –testeissä, lukuun ottamatta murrosikäisten kouluasenne-kategoriaa jossa puutarhalla näytti olevan jopa negatiivinen vaikutus kouluun liittyviin asenteisiin. Tutkimustuloksiin on saattanut vaikuttaa lopputestin ajoittuminen kouluvuoden loppuun jolloin murrosikäisillä saattaa olla negatiivisemmat asenteet koulua kohtaan.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkielmani on etnografisesti toteutettu tutkimus, jota lähestyn fenomenologisesta näkökulmasta. Fenomenologiassa ollaan kiinnostuneita tutkittavien kokemuksista. Kokemus voidaan ymmärtää laajasti kokemuksellisenä suhteena yksilön omaan todellisuuteen – yksilön kokemuksissa ilmenee esimerkiksi suhde toisiin ihmisiin, kulttuuriin ja luontoon. Fenomenologien mukaan ihmisen suhde maailmaan voidaan ymmärtää intentionaalisenä, joka tarkoittaa sitä, että kaikki merkitsee meille jotakin. Todellisuus näyttäytyy aina havaitsijan pyrkimysten, kiinnostusten ja uskomusten valossa eli toisin sanoen kokemus muotoutuu merkitysten mukaan. Nämä merkitykset ovat fenomenologisen tutkimuksen kohde. (Laine 2007, 29.) Fenomenologisessa merkitysteoriassa ihminen nähdään perustaltaan yhteisöllisenä, jolloin ihmisen kokemat merkitykset muotoutuvat yhteisön kautta. Toisaalta yksilöt ovat erilaisia ja yksilöiden kokemusten tutkimus paljastaa aina jotain yleistä. Fenomenologisessa tutkimuksessa ei kuitenkaan pyritä tekemään universaaleja yleistyksiä, vaan ymmärtämään tietyn tutkittavan alueen ihmisten sen hetkistä merkitysmaailmaa. (Laine 2007, 30-31.)

4.1 Tutkimustehtävä

Tutkielmassani olen kiinnostunut siitä, miten perheet kokevat *Lasten yhteisöllisen ryhmätoiminnan* ja millaisia merkityksiä se saa vanhempien kertomana. Olen kiinnostunut myös siitä, miten luonto näyttäytyy toiminnan tapahtumakenttänä. Lähestyn tutkimustehtävää kahden tutkimuskysymyksen kautta:

1. Millaisia merkityksiä *Lasten yhteisöllinen ryhmätoiminta* saa vanhempien kertomana?
2. Millainen rooli luonnolla on toiminnassa?

4.2 Etnografinen tutkimusote lasten tutkimuksessa

Etnografia voidaan määritellä monella tavalla. Se voidaan nähdä ääripäissään joko filosofisena paradigmana tai tutkimusmetodinä tai jonakin näiden välimaastossa. (Atkinson & Hammersley 1998, 110). Määritelmät etnografisesta tutkimuksesta vaihtelevat eri tieteenalojen, tutkijayhteisöjen ja yksittäisten tutkijoiden näkemyksissä. (Palmu 2007, 9). Etnografisessa tutkimuksessa puhutaan ”kentälle astumisesta” jossa tutkimusolosuhteita ei ole määritelty tarkasti tai ennalta. Tutkija osallistuu tutkittavien ihmisten päivittäiseen elämään tarkkaillen, kuunnellen, kysellen ja keräten kaikenlaista tutkimukseen liittyvää aineistoa. Tutkimusaineistoa kerätään usein monilla eri tavoilla, joista yleisimmät lienevät osallistuva havainnointi ja keskustelut tutkittavien kanssa. (Atkinson & Hammersley 2007, 3). Tässä tutkimuksessa kenttänä toimivat *Lasten yhteisölliset ryhmätoimintapaikat*.

Havainnointia tutkimusmenetelmänä on mielekästä käyttää silloin, kun tutkittavista ja tutkittavasta ilmiöstä on hyvin vähän tai ei lainkaan etukäteistietoa. Tällöin esimerkiksi teemahaastattelun teemojen valmistelu etukäteen on hankalaa. (Grönfors 2007, 154.) Havainnoinnissa asiat nähdään myös todellisessa kontekstissaan ja niiden oikeissa yhteyksissä. Joskus haastatteluissa kerrotut asiat poikkeavat todellisuudesta ja havainnoinnissa näemme, miten ne todellisuudessa ovat. Havainnointi mahdollistaa myös yksityiskohtaisen ja monipuolisen tiedon saamisen tutkittavasta asiasta. (Grönfors 2007, 154-155.) *Lasten yhteisöllinen ryhmätoiminta* on uudenlaista ja niin monimuotoista toimintaa, että siitä on mahdollista saada kattava kuva ainoastaan havainnoimalla. Haastatteluihin yhdistettynä ilmiöstä saadaan syvempi kuva. Grönfors (2007, 156) kuvaa, että haastattelulla saadaan luut tai runko ilmiön tarkasteluun ja havainnoimalla siihen voidaan liittää lihat ympärille.

Yhteiskuntatieteissä osallistuminen kytkeytyy havainnoinnin menetelmään olennaisesti. Kokeellisessa psykologiassa tunnetaan käsite piilohavainnointi, mutta yhteiskuntatieteissä tavanomaisempaa on osallistuvampi havainnointi, jossa tutkija havainnoi ongelmaa tai ilmiötä omasta roolistaan käsin. Tällöin tutkija ja tutkittava ovat kaksisuuntaisessa vuorovaikutuksessa. Tutkija voi havainnoida yksilöä (osana yhteisöä) tai yhteisöä kokonaisuutena. (Grönfors 2007, 151.) Osallistuvaa havainnointia tekevän tutkijan täytyy löytää kentällä jokin rooli. Tästä roolista sekä tutkijan kentälle pääsemisestä on neuvoteltava kentällä olevien ja tutkimukseen osallistuvien ihmisten kanssa. (Atkinson & Hammersley 2007, 4.) Tutkijalla on havainnoinnissa eräänlainen kaksoisrooli. Toisaalta hän on tekemässä havainnointia ihmisen roolissa ja toisaalta tutkijan roolissa, ja nämä roolit voidaan jossain

määrin pitää erillään. Tutkimuksen subjektit asettavat tutkijan todennäköisesti rooliin, joka on heille ymmärrettävä, sillä tieteen ulkopuolisille ihmisille tutkijan käsite voi olla tuntematon. Se millaiseen rooliin tutkija asetetaan subjektien toimesta, riippuu paljon tutkittavien yhteiskunnallisesta asemasta, koulutuksesta ja kokemuksista. (Grönfors 2007, 152.) Tämä voi tuoda mukanaan haasteita tutkijalle, jonka olisi tehtävä ennen havainnointia itselleen tietoisesti selväksi, mitä kaikkea on otettava huomioon, kun hän tutkijana osallistuu yhteisön elämään. (Grönfors 2007, 153). Esimerkkinä Grönfors (2007, 152) käyttää kuvitteellista nuorisojengin tutkimusta, jossa tutkija mielletään helposti viranomaiseksi, koska jengin jäsenet ovat olleet elämänsä aikana paljon tekemisissä viranomaisten kanssa. On tärkeää kuitenkin muistaa, että tutkija käyttää havainnoinnissa omaa persoonaansa, joka on hänen tärkeimpiä työvälineitään. Tutkijan ei siis tule muuttaa omaa persoonaansa tutkittavien kaltaiseksi. Toisaalta myöskään erilaisuutta tutkittaviin ei ole syytä korostaa tietoisesti. (emt., 152.)

Tutkijan rooli havainnoijana voi olla monenlainen ja sen valinta riippuu tutkimusongelmasta ja havainnointiympäristöstä. Grönfors (1982, 87-88) puhuu neljästä osallistumisen asteesta, joita ovat havainnointi ilman varsinaista osallistumista, osallistuva havainnointi, osallistava havainnointi eli toimintatutkimus ja piilohavainnointi. Tässä tutkimuksessa olen valinnut havainnointitavaksi osallistuvan havainnoinnin, sillä uskon sen tuottavan parhaiten vastauksia tutkimuskysymyksiini. Osallistuva havainnointi on aineiston keruutapa, jossa tutkija tavalla tai toisella osallistuu tutkimansa yhteisön toimintaan. (Eskola & Suoranta, 1998, 99-100). Osallistuva havainnointi kehitettiin 1800-luvun loppupuolella etnografisena kenttätyön metodina pienten, homogeenisten kulttuureiden tutkimusta varten. Etnografien odotettiin asuvan yhteisössä pitkän aikajakson ajan (ideaalisesti kaksi vuotta), osallistuvan aktiivisesti päivittäiseen yhteisön jäsenten elämään ja tarkkailevan hienovaraisesti heidän iloja ja kärsimyksiään hankkiakseen aineistoa sosiaalitieteelliseen tutkimukseen. Tämän metodin uskottiin tuottavan dokumentaarista informaatiota, joka ei ainoastaan ollut ”totta”, vaan reflektoi myös yhteisön jäsenten omia näkemyksiä todellisuudesta. (Tedlock 2005, 467.) Kluckhohn (1940, ix, sit. Grönfors 1982, 92) on määritellyt osallistuvaa havainnointia seuraavanlaisesti: *“Osallistuva havainnointi on tietoista ja systemaattista osallistumista - niin pitkälle kuin olosuhteet sen sallivat - tutkittavien elämän toimintoihin ja joskus myös heidän kiinnostuksiinsa ja tunteisiinsa. Sen tarkoituksena on kerätä aineistoa suoran osallistumisen välityksellä eri tilanteista, joissa tutkijan vaikutus ulkopuolisena on pyritty minimoimaan.”*

Laitinen (1984, 1-2) erottelee osallistuvan havainnoinnin poikkeavan normaalista arkielämän tarkkailusta ainakin neljällä tavalla: 1) havainnoija toimii itselleen oudossa yhteisössä jossa hänellä ei ole asemaa 2) yhteisön jäsenet joutuvat koko ajan keskittymään tehtäviinsä yhteisössä eivätkä voi tutkijan tavoin päätoimisesti keskittyä tarkkailuun 3) tutkija havainnoi ja tallettaa keräämänsä tiedot systemaattisesti 4) tutkijalla on erityinen ammattitaito havainnointiin ja analysointiin. Grönforsin (1982, 92) mukaan osallistuva havainnoitsija eroaa muista havainnoitsijoista erityisesti siinä, miten kerättyä aineistoa tullaan käsittelemään. Osallistuva sosiaalitieteilijä käyttää aineistoaan tehdäkseen abstraktisia tai teoreettisia johtopäätöksiä erilaisista ihmiselämän peruspiirteistä. Osallistuvassa havainnoinnissa vuorovaikutus tapahtuu varsin pitkälle tutkittavien ehdoilla. Tutkijan tulisi vaikuttaa mahdollisimman vähän tutkittavan yhteisön elämään tai tapahtumien kulkuun. Ideaalitalanne olisi tietenkin se, että ei vaikuta lainkaan, mutta se on lähes mahdotonta. (Grönfors 1982, 93.) Havainnointi on subjektiivista ja inhimillistä toimintaa, johon vaikuttavat muun muassa tutkijan ennakko-odotukset, elämäkokemus ja aktiivisuus. Lisäksi tutkijalle annetaan yhteisössä helposti jokin tietty rooli esimerkiksi koulutuksen perusteella, jolloin yhteisö pyrkii hyötymään tutkijasta jollain tavoin. (Eskola & Suoranta 1998, 102-104.)

Havainnoinnissa merkittävässä roolissa on muistiinpanojen tekeminen. Ennen havainnointia tutkijan on päätettävä missä ja miten usein muistiinpanoja tekee. Etenkin osallistuvassa havainnoinnissa on mahdotonta pitää välineitä koko ajan mukana, joten niiden tekemiselle olisi hyvä olla oma aika ja paikka. Tällä vältetään myös se, että muistiinpanojen kirjoittaminen häiritsisi asioiden luonnollista kulkua. Muistiinpanojen kirjoittaminen saattaa viedä huomiota arkisilta tilanteilta ja herättää tutkittavissa uteliaisuutta, vaikka he ovatkin tietoisia siitä, että tutkija kirjoittaa havainnointipäiväkirjaa. Tutkija voi kirjoittaa muistiinpanoja jossakin yksityisessä tilassa esimerkiksi illalla päivän päätteeksi. (Grönfors 2007, 161.) Tutkijan on tärkeää miettiä myös sitä, mitä ja missä muodossa kirjoittaa päiväkirjaan. Grönforsin (2007, 161) mukaan tarvitaan ainakin kahdenlaisia muistiinpanoja: varsinaiseen vuorovaikutukseen keskittyviä ja kontekstietoja. Vuorovaikutukseen liittyvissä muistiinpanoissa kirjataan esimerkiksi osallistujat, mitä he tekevät ja sanovat, millaisia muiden reaktiot ovat ja muu vuorovaikutustilanteisiin liittyvä informaatio. Kontekstietoihin kirjataan missä tilanteessa vuorovaikutus tapahtui, milloin ja muut mahdolliset olosuhdetekijät. Tutkija voi kirjoittaa muistiinpanoja myös omista kokemuksistaan ja tunteistaan ja samalla reflektoida esimerkiksi itsensä vaikutusta tutkimuksen kulkuun. (Grönfors 2007, 161-163.)

Etnografista tutkimusta on käytetty runsaasti tutkimuksissa joissa tutkimuskohteina ovat lapset. Esimerkiksi kouluinstituutiot ovat keskeisiä tutkimuksen kohteita eri maissa. (Palmu 2007, 12). Jamesin (2001, 3) mukaan etnografian käyttö tutkimusmetodina on mahdollistanut lasten tunnistamisen ihmisinä joita voi tutkia itsenäisesti sosiaalitieteissä. Tässä mielessä etnografiset metodit ovat sallineet lasten tulemisen nähdyksi tutkimukseen osallistujina ja tämän vuoksi etnografiasta on tulossa nopeasti uusi lapsuustutkimuksen oikeaoppisuus. Lapset ovat siis muuttuneet objekteista subjekteiksi tutkimusprosessissa. (James 2001, 3.)

4.3 Tutkimusetiikka ja tutkijan rooli

Sain pro gradu-tutkielman tutkimussuunnitelman valmiiksi syksyllä 2014, jonka jälkeen hain tutkimuslupaa Pelastakaa lapset ry:ltä. Sain tutkimusluvan joulukuussa 2014, jonka jälkeen lähetin kaikille ryhmätoiminnassa mukana oleville perheille kirjallisen suostumuslomakkeen tutkimukseen osallistumisesta. Lomakkeella pyysin suostumusta vanhempien haastatteluun sekä lasten havainnointiin ja valokuvaamiseen. Kaikki kahdeksan perhettä palauttivat lomakkeen ja antoivat luvan haastattelun tekemiseen, havainnointiin ja valokuvaamiseen. Tutkimuslupahakemuksessa ja suostumuslomakkeissa kerroin, että tutkimus toteutetaan niin, että yksittäiset perheet tai lapset eivät ole siitä tunnistettavissa. Valokuvia käytin aineiston analyysivaiheessa muistin tukena, sillä ne auttavat palauttamaan mieleen myös asioita joita havainnointipäiväkirjaan ei ole kirjoitettu. (Aarnos 2007, 172).

Vanhempien, lasten, ryhmätoimintapaikkojen ja kaikkien tutkimuksessa osallisena olevien henkilöiden nimet on muutettu. Lisäksi pieniä yksityiskohtia on muutettu niin, että perheitä ei tunnistettaisi. Toisaalta vaikka tunnistetietoja on häivytetty siten, että ulkopuolisille ei selviä missä tutkimus on tehty ja ketkä siinä ovat osallisina, saattavat kentän jäsenet tunnistaa tutkimuksesta itsensä. (ks. Palmu 2007, 35). Alkuperäisessä havainnointipäiväkirjassa olen käyttänyt lasten, aikuisten, paikkojen ja eläinten oikeita nimiä, sillä tutkijan kannalta on tärkeää, että henkilöt ovat tunnistettavissa muistiinpanoista aina, kun se on mahdollista. (Grönfors 2007, 163). Henkilöiden tunnistaminen on tärkeää analyysivaiheessa, vaikka varsinaisessa tutkimusraportissa kaikki nimet on muutettu. Tutkimusprosessissa olen varmistanut, että alkuperäinen havainnointipäiväkirja on ainoastaan minun luettavissani.

Grönforsin (2007, 163) mukaan muistiinpanot ovat tutkimuksen raaka-ainetta ja voivat aiheuttaa tarpeetonta hämmennystä mikäli tutkimuksen subjektit pääsevät niitä lukemaan. Havainnointipäiväkirjaa olen säilyttänyt itselläni lukitussa tilassa. Digitaalisessa muodossa olevaa tutkimusaineistoa olen säilyttänyt omalla tietokoneellani, johon pääsee ainoastaan salasanalla. Alkuperäisen havainnointipäiväkirjan ja kaiken tutkimusaineiston olen hävittänyt tutkimuksen valmistuttua.

Lasten tutkimiseen liittyy omia erityispiirteitään. Lapsilla on oikeus tulla kuuluksi ja nähdä omilla ehdoillaan, kuten korostetaan myös YK:n yleissopimuksessa lasten oikeuksista. Lasten osallistuminen tutkimukseen on perusteltua heidän itsensä näkökulmasta, mutta myös kulttuurin ja yhteiskunnan näkökulmasta. (Kuula 2006, 147.) Tässä tutkimuksessa lapset ovat tärkeässä roolissa tiedon tuottajina tutkimusaiheesta ja ilman heidän havainnointiaan tutkimus olisi jäänyt vajavaiseksi. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita toiminnasta jossa lapset ovat mukana ja joka vaikuttaa heidän elämäänsä. Näin ollen on heidän oikeutensa, että myös lasten näkökulma tulee esille vanhempien näkökulman lisäksi. Vanhemmat voivat kertoa omia näkemyksiään lasten kokemuksista ja toiminnan vaikutuksista heihin, mutta lapset ovat subjekteja joilla on toiminnasta oma kokemuksensa. Tämä kokemus saattaa olla vanhemmille tuntematon tai näkymätön.

Lainsäädännöllisestä näkökulmasta lapsilla ei ole täysivaltaista itsemääräämisoikeutta päättää osallistumisestaan tutkimukseen eli osallistumiseen tarvitaan huoltajan tai muun laillisen edustajan lupa. Lopullinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta saadaan kuitenkin lapselta, jolla on oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. (Kuula 2006, 147-148.) Lasten tutkimukselle ei ole säännelty ikärajoja muilla kuin lääketieteen alalla. Vaikuttanut käytäntö on kuitenkin soveltaa lastensuojelulakia ja tutkimuseettisiä periaatteita, lähtökohtaisesti tutkimuksessa tulee kunnioittaa lapsen omaa tahtoa eli toisin sanoen pelkkä vanhempien suostumus ei riitä tutkimukseen osallistumiseen. Lastensuojelulain mukaan yli 12-vuotiaan lapsen mielipidettä on kuultava. Tutkimusta tehtäessä täytyy kuitenkin muistaa, että ikävuodet eivät kerro välttämättä ihmisen kypsyyttä ja rajat täytyykin määrittää tutkimusaiheen ja -tilanteen mukaan. (Kuula 2007, 149-150.)

Tässä tutkimuksessa olin valinnut tietoisesti, että pyydän tutkimusluvan kirjallisesti ainoastaan lasten vanhemmilta. Osa lapsista oli niin nuoria, että kirjallisen luvan pyytäminen heiltä olisi ollut haastavaa. Toisaalta etnografisen tutkimuksen luonteen vuoksi halusin astua havainnointipaikkoihin mahdollisimman neutraalina hahmona, jota lapset eivät jännittä etukäteen. Lapsille oli kerrottu vanhempien sekä ryhmätoimintapaikkojen vetäjien

toimesta etukäteen, että tulen tekemään paikalle tutkimusta. Havainnoinnin alussa esittelin itseni lapsille ja kerroin tutkimuksestani. Osa lapsista kyseli viikonloppujen aikana minulta aiheesta lisätietoja ja kerroin niitä avoimesti. Erityisesti lapset olivat kiinnostuneita siitä mitä kirjoitan havainnointipäiväkirjaani. Kerroin tästä heille, jonka jälkeen lasten mielenkiinto kirjoittamistani kohtaan yleensä unohtui ja sain jatkaa kirjoittamista rauhassa. Mikäli joku lapsista olisi ilmaissut haluttomuutensa osallistua tutkimukseen tai kieltänyt minua kirjoittamasta päiväkirjaan häntä koskevia asioita, olisin kunnioittanut lapsen mielipidettä. Yhdessä ryhmätoimintapaikassa kaksi tyttöä kielsikin minua kirjoittamasta tiettyjä asioita heistä päiväkirjaani. Pyyntö esitettiin kuitenkin leikkimieliseen sävyyn ja keskustelin heidän kanssaan asiasta. Kun olin kertonut heille, että heitä ei voi tunnistaa tutkimuksesta enkä käytä heidän oikeita nimiään, sain luvan jatkaa kirjoittamista. Muut lapset suhtautuivat asiaan neutraalisti tai innostuneesti – osalle oli jännittävä kokemus, että keräsin tietoa juuri heistä ja tämä koettiin myönteisenä asiana.

Tutkijan olisi hyvä miettiä sitä, miten lapsi kokee tutkimukseen osallistumisen ja millainen kokemus siitä hänelle jää. Tutkimusta tehdessä täytyy muistaa lapsiystävällisyys. Tutkija on lapsille vieras aikuinen ja lasten täytyisi saada tutustua tutkijaan rauhassa. (Aarnos 2007, 170-171.) Olin tavannut tutkimukseen osallistuvat lapset etukäteen yhtä ryhmää (Koivula) lukuun ottamatta. Tutkimusta tehdessäni en siis ollut aivan vieras ihminen kahdessa ryhmässä ja tämä helpotti havainnointia ja lasten oli helppo tottua läsnäolooni. Toisaalta Koivulan ryhmätoimintapaikan lapset olivat niin sosiaalisia, että he pitivät minua heti yhtenä ryhmätoimintapaikan aikuisista – tämän vuoksi vierauteni ei tuottanut havainnoinnin aikana ongelmia.

Lapsien etnografisessa tutkimuksessa tutkijan rooliaan on mietittävä tarkasti. Tutkiessaan lapsia etnografisesti, voi tutkija yrittää nähdä maailman kuten lapsi, lapsen rooliin eläytyen. Tähän liittyy kuitenkin aina vastuullisuuden kysymykset, sillä aikuisen tutkijan ja lapsen välillä on aina valta- ja voimasuhteita. Tutkija ei myöskään ole lapsi ja hän voi aina palata takaisin aikuisen rooliin omasta valinnastaan tai olosuhteista johtuen. (James 2001, 21.) Tässä tutkimuksessa olin valinnut tietoisesti, että pysyn havainnoijana aikuisen roolissa enkä yritä liiaksi eläytyä lasten kokemusmaailmaan. Roolini oli kuitenkin aikuisena jokseenkin passiivinen, enkä esimerkiksi puuttunut siihen, mitä lapset tekivät. Tutkijana en halunnut ottaa ohjaajan tai lastenhoitajan roolia, vaan osallistuin toimintaan pääasiassa lasten ehdoilla. Etukäteen pohdin mitä teen mahdollisissa lasten välille syntyvissä riitatilanteissa tai silloin jos lapset tekevät jotakin väärää minun ollessani ainoa paikalla oleva aikuinen. Päätin, että

puutun tilanteisiin ainoastaan niiden yltyessä vakaviksi tai jonkun ollessa vaarassa. Tällaisia tilanteita ei kuitenkaan havainnointien aikana tullut vastaan.

Tutkimuksen raportointivaiheessa ovat nousseet esille eettiset kysymykset ryhmätoimintapaikkojen vetäjiin liittyvissä asioissa. Ryhmien vetäjät ovat antaneet tutkimukselle suullisesti suostumuksensa ja ovat tienneet olevansa mukana uudenmallisessa toiminnassa jota tutkitaan ja arvioidaan. Tieteellisen tutkimuksen tekeminen on heille kuitenkin todennäköisesti vierasta eikä heillä ole ollut mahdollisuutta varautua esimerkiksi siihen, että ryhmätoimintapaikat tulevat tutkimuksessa väistämättä vertailuiksi ja arvioiduiksi. Toisaalta en myöskään itse tutkijana osannut arvioida ennen aineiston keräämistä, miten suuren merkityksen vetäjät saavat vanhempien haastatteluissa ja havainnoinnissa. Tämän vuoksi olen pyrkinyt välttämään tutkimuksessa vertailuasetelman luomista ryhmätoimintapaikkojen välille, mutta samalla luomaan totuudenmukaisen kuvauksen paikoista.

4.4 Aineiston keruu ja kenttätyöskentely

Tutkimusaineistoni koostuu havainnointi- ja haastatteluaineistosta. Haastattelin tutkimuksessani seitsemää vanhempaa. Alun perin tarkoituksena oli haastatella kahdeksaa, eli kaikkia toimintaan osallistuvien lasten vanhempia, mutta yhtä vanhemmista en tavoittanut joten hän jäi haastattelun ulkopuolelle. Haastattelut tapahtuivat pääsääntöisesti haastateltavien kotona, yksi haastattelu toteutettiin ryhmätoimintapaikassa. Tutkimushaastattelua tehdessä haastattelupaikka on olennaisessa roolissa ja sen valintaa tulisi miettiä etukäteen tarkasti. Haastattelutilan tulisi olla rauhallinen ja mahdollisimman häiriötön paikka. (Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001, 27). Mietin etukäteen mikä paikka olisi haastattelulle rauhallinen ja toisaalta haastateltavalle luonteva. Päädyin ehdottamaan haastateltaville ensisijaisesti heidän kotiaan sillä ehdolla, että haastattelu olisi mahdollista tehdä mahdollisimman rauhassa. Kodin valintaa haastattelupaikaksi puolsi myös se, että tällöin haastattelu olisi vanhemmille mahdollisimman helppo eikä heidän tarvitsisi matkustaa sitä varten esimerkiksi kaupunkiin.

Haastattelut kestivät noin puoli tuntia ja aineistoa kertyi litteroituna yhteensä 53 sivua. Läheltä tueksi –hankkeen työntekijät olivat kertoneet tutkimuksestani ja haastatteluista vanhemmille etukäteen, jonka jälkeen lähetin heille tutkimuksen suostumuslomakkeet postitse. Suostumuslomakkeiden palaututtua sovin haastattelut puhelimitse ja toteutin ne pääasiassa havainnointiviikonloppua seuraavalla viikolla. Näin varmistin sen, että itselläni

on tuoreessa muistissa ryhmätoimintaviikonlopun tapahtumat ja se, kehen lapsen haastatteluni liittyy. Haastatteluissa noudatin kaikkien kohdalla samaa teemahaastattelurunkoa, jonka räätälöin yksilölliseksi tekemäni havainnoinnin ja ennakkotietojen perusteella. Kaikki vanhemmat suhtautuivat haastatteluun positiivisesti ja olivat halukkaita kehittämään ryhmätoimintaa.

Toteutin haastattelut teemahaastatteluina mikä antoi haastateltaville paljon vapautta kertoa toiminnasta ja henkilökohtaisista kokemuksista omalla tavallaan, mutta varmisti sen, että käsittelen kaikkien haastateltavien kanssa samoja teemoja. Teemahaastattelussa keskustelun aihepiirit eli teemat on määritelty etukäteen, mutta kysymyksien tarkka muoto ja järjestys muotoutuvat haastattelun edetessä. Haastattelija varmistaa, että kaikkia ennalta määrättyjä asioita tullaan käsittelemään, mutta aiheiden järjestys ja laajuus vaihtelevat haastattelusta toiseen. Teemahaastattelu on muodoltaan niin avoin, että vastaaja pääsee halutessaan puhumaan melko vapaamuotoisesti, näin kerätty aineisto edustaa vastaajien puhetta itsessään. Toisaalta teemat takaavat, että jokaisen haastateltavan kanssa puhutaan edes jossain määrin samoista asioista. Teemahaastattelu tuo haastattelutilanteeseen avointa haastattelua tiukemmat rajat, mutta toisaalta myös mahdollistaa haastateltavalle strukturoitua haastattelua laajemmat mahdollisuudet yksilöllisten tulkintojen esittämiseen. (Eskola & Suoranta 1998, 87-89.) Haastatteluissa käsiteltävät teemat tulee miettiä etukäteen tarkasti, eikä perustaa niitä intuition kuten usein tehdään. Teemoittelussa kannattaa käyttää apuna tutkimusongelman lisäksi luovuutta sekä aiempia tutkimuksia ja teorioita. (Eskola & Vastamäki 2001, 33-34.)

Ryhmätoimintapaikkojen havainnoinnit toteutin keväällä 2015. *Lasten yhteisöllisessä ryhmätoiminnassa* toimi tutkimuksen aikana kolme ryhmää, joista käytän tässä tutkimuksessa nimiä Kuusela, Koivula ja Tammela. Ryhmätoimintapaikat olen esitellyt tarkemmin luvussa 5. Kaikki ryhmät järjestetään pääsääntöisesti kerran kuukaudessa ja ne kestävät viikonlopun yli alkaen perjantaina ja päättyen sunnuntaina. Havainnoin jokaista paikkaa kahtena päivänä ja vietin paikoissa myös yhden yön. Havainnoinnin lomassa keskustelin ryhmän vetäjien, ohjaajien ja lasten kanssa, mutta en varsinaisesti haastatellut heitä. Ryhmätoimintapaikat toimivat tässä tutkimuksessa etnografisena kenttänä jonne pääseminen sujui helposti Läheltä tueksi –hankkeen kautta. Ryhmätoimintapaikkoja oli tiedotettu tulevasta tutkimuksesta hyvissä ajoin ja sovittiin tarkat ajat heidän kanssaan henkilökohtaisesti. Sopivan ajankohdan löytäminen sujui helposti, mutta tutkimuskysymysteni kannalta kaikki havain-

nointikerrat sattuiivat säiden puolesta huonoon ajankohtaan. Sää t rajoittivat ryhmätoimintapaikkojen ”normaalia” toimintaa jonkin verran, koska esimerkiksi toimintaan tärkeänä osana kuuluva ulkoilu jäi vähäiseksi.

Kentälle ’soluttautuminen’ onnistui hyvin sillä vetäjät ottivat minut lämpimästi vastaan ja koin oloni tervetulleeksi. Ennen kentälle menemistä rooliini liittyi osassa paikoissa ristiriitoja, sillä vetäjille ei esimerkiksi ollut selvää kuka paikalla olemiseni heille korvaa. Tarkoitukseni oli kuitenkin osallistua toimintaan täysivaltaisesti eli ruokailta ja viettää yksi yö kussakin paikassa. Nämä ristiriidat liittyivät minun, Läheltä tueksi –hankkeen työntekijöiden ja vetäjien kommunikaatiokatkokseen ja asia saatiin lopulta selvitettyä niin, että hanke maksaa kuluni. Asiasta jäi kuitenkin itselleni pieni jännite. Kentällä olin muun muassa hieman epävarma siitä, pitävätkö vetäjät minua ’lomailijana’ (ks. Grönfors 2007, 152), koska en osallistunut kaikkiin aikuisille miellettyihin tehtäviin ja paikalla olemiseni saatettiin nähdä välillä hyvin passiivisena. Osallistuvan havainnoijan rooliin eläytyminen vaatiikin sisäisten ristiriitojen läpikäymistä ja totuttautumista itselle vieraisiin tilanteisiin.

Kentällä olemiseen ei liittynyt varsinaisia rooliristiriitoja vaan sain havainnoida rauhassa ja määritellä pääasiassa itse osallistumiseni tason. Toisinaan minua pyydettiin kattamaan tai siivoamaan pöytä tai auttamaan lapsia eläinten hoitamisessa. Koin nämä tehtävät kuitenkin pääasiassa osallistuvan havainnoitsijan rooliini kuuluvina; tarkoitukseni kun ei ollutkaan eläytyä lasten kokemusmaailmaan vaan olla kentällä aikuisen havainnoitsijan roolissa. Toisaalta tein hyvin pitkälti samoja asioita kuin lapsetkin. Tekemisen ja lasten auttamisen kautta pääsin tutustumaan myös lapsiin paremmin ja koin tämän itseni tutuksi tekemisen kannalta positiivisena asiana. Ennen havainnointia olin päättänyt, että en kuitenkaan ota kentällä auktoriteettina toimivan aikuisen roolia vaan pyrin pysymään suhteellisen neutraalina tahona jotta en vaikuttaisi toiminnan luonnolliseen kulkuun. Päätöksessä oli helppo pysyä, sillä toiminnassa ei tullut vastaan tilanteita joissa olisin joutunut harkitsemaan mahdollista auktoriteettini käyttöä.

Olen kirjoittanut toiminnan aikana havainnointipäiväkirjaa mahdollisimman tarkasti. Kirjoitin havainnointipäiväkirjaa ryhmätoimintapaikoissa käsin ja käytin kirjoittamisessa hyväkseni kaikki rauhalliset ajat, jolloin en häirinnyt toiminnallani ryhmän normaalia arkea. Päiväkirjan pitäminen oli melko aikaa vievää joten kirjoitin sitä myös iltaisin päivien päätteeksi. Myöhemmin kirjoitin aineiston puhtaaksi tietokoneella ja havainnointiaineistoa kertyi yhteensä 24 sivua.

Lapset ovat kiinnostuneita siitä, mitä kirjoitan päiväkirjaani. Kerron, että kirjoitan ylös mitä lapset tekevät ja mitä Koivulassa tapahtuu. Emmi kysyy kirjoitanko päiväkirjaan kaikki tappelutkin. Kerron kirjoittavani.

(Ote havainnointipäiväkirjasta, Koivula)

Lapset olivat kiinnostuneita tutkimuksestani ja minulle esitettiin jonkin verran kysymyksiä siitä, mitä kirjoitan havainnointipäiväkirjaani. Kerroin lapsille asiasta rehellisesti jonka jälkeen sain yleensä jatkaa kirjoittamista rauhassa. Päiväkirjaan kirjoitin yleisluontoisesti kaikki päivän tapahtumat ja yksityiskohtaisemmin merkittäviksi kokemiani yksittäisiä episodeja. Päiväkirjassa käyn läpi myös vuorovaikutustilanteita ja välillä kykenin kirjoittamaan toiminnan lomassa suoria lainauksia lasten tai aikuisten puheesta. Reflektoin päiväkirjassa myös jonkin verran omia ajatuksiani ja tuntemuksiani tutkijana, sillä ajattelin niiden olevan merkityksellisiä tutkimusraporttia kirjoittaessa. Havainnointipäiväkirjan kirjoittamisen lisäksi otin toiminnasta valokuvia joita olen käyttänyt aineiston analyysissä muistin tukena. Valokuvien kautta on helppo palata viikonloppujen tapahtumiin ja palauttaa mieleen niihin liittyvät henkilöt.

4.5 Aineiston analyysi

Tutkimuksen aineisto on monitasoinen ja olen lähestynyt sitä fenomenologisen analyysin kautta. Tutkimuskysymykset ovat tarkentuneet aineiston keruun ja analyysin edetessä ja tutkimus on edennyt fenomenologialle tyypillisesti hyvin aineistolähtöisesti. Fenomenologisessa analyysissä tutkittavaa aihetta pyritään lähestymään ilman teoreettista viitekehystä, jotta tutkittavien kokemukset tulisivat nähdäyksi mahdollisimman alkuperäisessä muodossaan. (Laine 2007, 35.)

Havainnointipäiväkirjaa pitäessäni tein valikointia sen suhteen, mitä sinne kirjoitan ja mitä jätän päiväkirjan ulkopuolelle. Tämä voidaan määritellä havainnointiaineiston esianalyysiksi. (Grönfors 2007, 163.) Grönforsin (2007, 163) mukaan valikointi on systemaattista vaikka se saattaakin tässä vaiheessa tutkimusta olla vielä hyvin pitkälti intuitioon

perustuvaa. Kirjoitin havainnointipäiväkirjaa käsin ja pyrin kirjoittamaan sen puhtaaksi tietokoneella mahdollisimman pian havainnoinnin jälkeen. Tällöin muokkasin tekstiä parempaan muotoon ja lisäsin sinne omaa pohdintaani tulevan analyysin tueksi. Kunkin ryhmätoimintapaikan vanhempien haastattelut pyrin pääsääntöisesti toteuttamaan aina havainnointiviikonloppua seuraavan viikon aikana, jolloin pystyin ensinnäkin muokkaamaan haastattelua yksilölliseksi ja toiseksi lähestymään kutakin ryhmätoimintapaikkaa yhtenä kokonaisuutena. Vanhempien haastattelut pyrin myös litteroimaan mahdollisimman pian haastatteluiden tekemisen jälkeen. Haastatteluaineiston litteroinnin toteutin peruslitteroinnin ja eksaktin litteroinnin välimaastossa. Litteroin haastattelut sanatarkasti sisällyttäen tekstiin esimerkiksi täytesanat, murre sanat ja tunneilmaisut, kuten naurun. Litteroinnissa jätin kuitenkin kirjaimatta tauot ja niiden pituudet, sillä niillä ei ole tutkimukseni kannalta merkitystä. (”Kvalitatiivisen datan käsittely”. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston www-sivusto. <<http://www.fsd.uta.fi/aineistonhallinta/fi/kvalitatiivisen-datan-kasittely.html>> 2.11.2015.)

Varsinaisen analyysin tekemisen aloitin sitten, kun minulla oli aineisto kokonaisuudessaan koossa. Ennen varsinaista analyysia muodostin kuvauksen kaikista ryhmätoimintapaikoista. Pyrin löytämään aineistosta merkityskokonaisuuksia fenomenologisen analyysin mukaisesti. Nämä merkityskokonaisuudet löydetään etsimällä aineistosta samanlaisuuteen perustuvia merkityksiä joista muodostuu oma kokonaisuutensa. Merkityskokonaisuudet löytyvät hyvin pitkälti tutkijan intuition perusteella, mutta niitä tutkitaan harkitummin analyysivaiheessa. (Laine 2007, 41-42.) Luin aineistoa useita kertoja läpi ja koodasin sitä värien avulla. Aineiston lukemisen lomassa tein aineiston karsintaa, eli rajasin sen ulkopuolelle pääasiassa haastatteluaineistosta asioita, jotka eivät olleet tutkimuskysymysteni kannalta merkityksellisiä. Havainnointiaineistolle näin ei ollut tarpeellista tehdä esianalyysin vuoksi. Aluksi aineistosta nousi esille ryhmätoimintapaikkojen keskinäiset eroavaisuudet ja yhtenäisiä merkityskokonaisuuksia oli haastavaa löytää. Aineiston systemaattisen tarkastelun ja koodauksen myötä sieltä alkoi nousta esille merkityksiä, joista syntyi suurempia kokonaisuuksia. Haastatteluaineisto toimi ikään kuin tutkimuksen runkona johon havainnointiaineisto toi sisältöä ja vahvasti haastatteluista esiin nousseita asioita.

Koodatusta aineistosta löytyi neljä merkityskokonaisuutta jotka yhdessä tekevät *Lasten yhteisöllisestä ryhmätoiminnasta* merkittävää. Nämä merkityskokonaisuudet ovat *ryhmätoimintapaikkojen vetäjät, oma aika ja jaksaminen, vihreä hoiva ja ryhmämuotoisuus*. Näihin merkityskokonaisuuksiin pohjautuvat tutkimustulokseni esittelen luvussa 6. Analyysivaiheessa olen käyttänyt alkuperäistä aineistoa jossa ryhmätoimintapaikat ja niihin liittyvät

henkilöt ovat tunnistettavissa, koska analyysin kannalta on ollut tärkeää kyetä yhdistämään mihin ryhmätoimintapaikkaan haastattelut liittyvät. Tutkimustuloksissa paikkojen ja ihmisten nimet on häivytetty. Tutkimusraportissa käytän vanhemmista ainoastaan nimikettä ”vanhempi” ja selkeyden vuoksi olen antanut kaikille vanhemmille oman numeron. Eli ”vanhempi 1”, ”vanhempi 2” ja niin edelleen. Havainnointiaineistossa olen nimennyt ryhmätoimintapaikat ”Kuuselaksi”, ”Koivulaksi” ja ”Tammelaksi”.

Fenomenologisessa tutkimuksessa analyysivaiheessa muodostettujen merkityskokonaisuuksien ja näiden erillisen tarkastelun jälkeen luodaan kokonaiskuva tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Tässä vaiheessa etsitään merkityskokonaisuuksien välillä olevia sidoksia ja tutkitaan niiden suhdetta toisiinsa. Tästä vaiheesta voidaan käyttää käsitettä *synteesi*, joka antaa lopullisen kuvan ilmiöstä. Synteesissä jokin merkityskokonaisuus saattaa nousta merkittävämmäksi suhteessa muihin kokonaisuuksiin, eli jotkin merkitykset voivat olla olennaisempia kuin toiset. (Laine 2007, 43-44.) Analyysissa aineistosta nousi esille kaksi isompaa merkityskokonaisuutta (*ryhmätoimintapaikkojen vetäjät sekä oma aika ja jaksaminen*) ja kaksi pienempää merkityskokonaisuutta (*vihreä hoiva ja ryhmämuotoisuus*) jotka vaikuttavat toiminnan taustalla. Näitä *Lasten yhteisöllisen ryhmätoiminnan merkityskokonaisuuksien välisiä suhteita ja painopisteitä* tarkastelen luvussa 7.

5 RYHMÄTOIMINTAPAIKAT

5.1 Kuusela

Ryhmätoimintapaikka ”Kuusela” sijaitsee luonnonläheisessä paikassa metsän ja rannan läheisyydessä. Ryhmätoimintapaikkana toimii vanha koulurakennus ja sen ympäristö jossa on paljon erilaisia aktiviteetteja kuten jalkapallo- ja leikkikenttä. Ryhmän vetäjä on ammatiltaan kuvataiteilija sekä keittiömestari. Hänellä on kokemusta lasten kuvataideleireistä ja kuvataiteen opettamisesta lapsille ylipäätään. Ryhmän teemana ovat vetäjän taustojen mukaisesti kuvataide ja ruuan laittaminen ja lapset ovat valikoituneet ryhmään teeman mukaisesti. Ryhmätoimintapaikassa on kaksi koiraa kaksi koiraa jotka ovat mukana viikonloppujen toiminnassa. Ryhmässä aloitti toiminnan alussa neljä lasta, kahdesta eri perheestä. Yhden lapsen ryhmäkäynnit lopetettiin vuorovaikutukseen liittyvien haasteiden takia kesken kauden joten aineiston keruun aikaan ryhmässä oli kolme 11-12v lasta: kaksi poikaa ja yksi tyttö. Olin tehnyt paikassa harjoitushavainnointia kahtena viikonloppuna edellisenä syksynä joten paikka ja lapset olivat minulle entuudestaan tuttuja.

Ensimmäisenä havainnointipäivänä saavuin ryhmätoimintapaikkaan lauantai-aamuna, kun lapset olivat tulleet paikalle edellisenä iltana. Saapuessani paikalle ryhmän vetäjä oli käymässä kaupassa ja lasten kanssa minua vastassa oli opiskelija joka toimi ryhmässä avustavana ohjaajana. Pojat Pekka ja Santeri olivat pelaamassa yhdessä tietokonepeliä ja ryhmän tyttö Aino askarteli opiskelijan kanssa. Lapset eivät kiinnittäneet tulooni oikeastaan lainkaan huomiota, sillä he olivat osanneet odottaa tuloani. Kerroin heille, että olen tullut paikalle tekemään havainnointia tutkimukseeni johon he eivät kommentoineet mitään. Viikonloppuna oli huono sää jonka vuoksi ulkoilu viikonloppun aikana jäi vähäiseksi. Viikonloppun ohjelma koostui pääasiassa sisällä olemisesta johon sisältyi muun muassa askartelua ja ruuan laittoa. Ulkoilimme jonkin verran erityisesti ryhmän tytön kanssa ja lauantaina kävimme yhdessä paistamassa makkaraa rannalla olevassa kodassa.

Ryhmän tyttö Aino osallistui toimintaan innokkaasti, kun taas pojat keskittyivät pääasiassa tietokoneella pelaamiseen ja heille oli vaikeaa lähteä pois pelien äärestä. Tietokoneilla pelaaminen nouseekin esille vahvasti ryhmän havainnointiaineistossa. Aino viih-

tyi viikonlopun aikana paljon ulkona koirien kanssa joista on tullut hänelle tärkeitä toiminnan aikana. Sain kirjoittaa havainnointipäiväkirjaani viikonlopun aikana rauhassa, sillä lapset eivät olleet lainkaan kiinnostuneita tutkimuksestani tai siitä, mitä kirjoitan päiväkirjaani. Poikiin oli vaikea saada kontaktia eivätkä he juurikaan puhuneet. Aino oli päinvastoin todella puhelias ja avoin ja hän viihtyi paljon aikuisten seurassa. Tein havainnointia sunnuntai-iltapäivään ja ryhmän päättymiseen saakka.

5.2 Koivula

Koivula toimii pienessä maaseutumaisessa kunnassa ja paikka sijaitsee luonnonläheisellä paikalla kyläkoulun vieressä. Ryhmä käyttää toiminnassaan vieressä olevan koulun sisä- ja ulkotiloja sekä lähiympäristöä. Ryhmän vetäjinä toimivat paikan omistava iltapäiväkerho-ohjittaja ja hänellä työsuhteessa oleva lastenohjaaja. Ryhmässä on kahdeksan 5-11v lasta kolmesta eri perheestä: kolme tyttöä ja viisi poikaa. Ensimmäisenä havainnointipäivänä saavuin ryhmätoimintapaikkaan lauantaina aamupäivällä, joka oli lapsille ryhmätoimintaviikonlopun toinen päivä. Tullessani paikalle olivat lapset innostuneina vastassa heti, kun astuin ovesta sisälle. Kaikki esittelivät itsensä ja tutustuin tiloihin, sillä paikka oli minulle täysin vieras. Kerroin lapsille, että teen tutkimusta ryhmätoiminnasta ja olen viikonlopun heidän kanssaan tekemässä havainnointia. Lapset suhtautuivat tutkimuksen tekemiseeni melko neutraalisti, ainoastaan yksi lapsi kysyi, mitä kirjoitan päiväkirjaani. Viikonlopun aikana lapset pyysivät minua aktiivisesti mukaan leikkimään ja pelaamaan ja tämän vuoksi olin melko aktiivisesti mukana toiminnassa. Toisaalta lasten halu leikkiä ja pelata kanssani myös vaikeutti havainnointia, kun kirjoittamiselle ei tahtonut löytyä aikaa tai rauhallista hetkeä. Käytin kirjoittamisen suhteen hyväkseni kuitenkin illat jolloin lapset olivat nukkumassa.

Ryhmän suuresta koosta huolimatta lapset tulivat viikonlopun aikana hyvin toimeen keskenään, eikä ryhmässä ilmennyt suurempia ongelmatilanteita. Ainoastaan ryhmän nuorimpien poikien, Elmerin ja Anssin, välillä oli tasaisin väliajoin kinaa leluista. Ryhmässä oli useita sisaruksia joiden välillä oli myös riitaa. Kaikki lapset osallistuivat toimintaan mielellään ja innostuneesti. Myös tämän havainnointijakson aikana sää oli huono jonka vuoksi toiminta tapahtui pääasiassa sisätiloissa. Viikonloppu koostui runsaan leikin ja pelaamisen lisäksi leipomisesta ja ulkoilusta. Lapsiin oli helppo tutustua leikin ja pelien kautta, eivätkä he arastelleet minun läsnäoloani lainkaan.

5.3 Tammela

Ryhmätoimintapaikka Tammela on maatila jossa on hevosia, kissoja, kanoja ja koira. Toimintaa vetää yrittäjäpariskunta. Ryhmässä on viisi 10-11v lasta: neljä tyttöä ja yksi poika. Lisäksi viikonlopuissa ovat mukana kaksi pariskunnan omaa lasta jotka ovat saman ikäisiä kuin ryhmän lapset. Pariskunnalla on paljon aiempaa kokemusta lasten ohjaamisesta. Perheen äiti on nuorisotyön ohjaaja, eräopas ja hänellä on sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajakoulutus. Perheen isä on sosionomi ja hänellä on työkokemusta nuorisokodissa työskentelystä yli 20 vuoden ajalta. Perheen isä on ulkomaalainen ja perheen monikielisyys toi ryhmän toimintaan oman erityisyytensä. Ryhmätoimintapaikka oli minulle entuudestaan tuttu, koska olin käynyt siellä kaksi kertaa aiemmin *Lasten yhteisölliseen ryhmätoimintaan* liittyvissä tapaamisissa. Lapsista ja vanhemmista olin tavannut yhtä perhettä lukuun ottamatta kaikki.

Ensimmäisenä havainnointipäivänä saavuin ryhmätoimintapaikkaan perjantaina loppupäivästä, juuri sen jälkeen kun lapset olivat tulleet paikalle. Saapuessani lapset olivat leikkimässä ja osa purkamassa tavaroitaan huoneissaan. Esittelin lapsille itseni sillä he eivät muistaneet kuka olen. Kerroin tekeväni tutkimusta ja tullessi havainnoimaan ryhmän toimintaa. Ilona ja Siru suhtautuivat asiaan leikkimielisen kielteisesti ja kertoivat heti, että he eivät sitten aio leikkiä minun nähden. Ilona myös kielsi minua kirjoittamasta päiväkirjaani, että hän leikkii nukeilla. Kerroin heille, että tutkimuksessani nimet ovat muutettu eikä kukaan ole tunnistettavissa ja pääsimme yhteisymmärrykseen asiasta. Vanhemmat tytöt, Mira ja Annika, suhtautuivat asiaan jännittyneesti.

Viikonloppu koostui monenlaisesta tekemisestä ja olimme paljon ulkona. Päiviä rytmittivät eläinten ruokinta- ja ulkoiluajat. Perjantai-iltana keräsimme kananmunat ja ruokimme eläimet. Kävimme kävelyllä metsässä ja läheisellä koskella. Lauantai koostui eläinten ruokkimisesta, hevostarhan puhdistamisesta ja ratsastuksesta. Lapset osallistuivat kaikkien maatalon tehtävien hoitamiseen vuorollaan omien mielenkiinnon kohteidensa mukaan. Ryhmän tytöt olivat kiinnostuneita erityisesti eläimistä ja hevosista. Matti, jolla on todettu lapsuusiän autismi, leikki pääasiassa yksin hänelle nimetyn opiskelija-ohjaajan kanssa. Hän ei ollut lainkaan kiinnostunut hevosista, mutta kissat, kanat ja koirat olivat mieluisia. Muut ryhmän lapset olivat paljon yhdessä, joskin jakautuneena kahteen ryhmään: vanhempiin ja nuorempiin lapsiin. Tässä ryhmässä havainnoijan roolini oli hyvin osallistuva,

mutta kontaktin saaminen lapsiin kesti melko kauan. Osa heistä oli jännittyneitä seurassani tutkijan roolini vuoksi. Lapset leikkivät itsenäisesti eivätkä pyytäneet aikuisia tähän mukaan. Niinpä olin lapsiin nähden melko ulkopuolinen. Sain heihin kontaktia kuitenkin erityisesti eläinten ruokkimisen, tarhojen puhdistamisen ja hevosten hoitamisen lomassa. Tällöin myös hiljaisemmat tytöt juttelivat minulle avoimemmin. Olin tekemässä havainnointia lauantain loppupäivään saakka.

6 LASTEN YHTEISÖLLISEN RYHMÄTOIMINNAN MERKITYKSET

Tutkimusaineistosta nousevat esille moninaiset merkitykset joita toiminnalla on vanhemmille ja lapsille. Kaikki vanhemmat ovat kokeneet *Lasten yhteisöllisen ryhmätoiminnan* pääasiassa positiivisena asiana ja haluaisivat jatkaa siinä mukana tulevaisuudessakin. Ryhmätoimintapaikat ovat keskenään hyvin erilaisia niin toimintaympäristön kuin viikonloppujen sisältöjen puolesta. Kunkin paikan toimintalinjoja ja -sisältöjä ohjaavat vetäjien koulutustausta ja mielenkiinnon kohteet sekä käytettävissä oleva toimintaympäristö. Näin ollen myös vanhempien ja lasten kokemukset ovat eri ryhmien välillä vaihtelevia. Toisaalta ryhmien toimintaan vaikuttavat vahvasti myös sinne valikoituneet lapset ja lapsiryhmän välille syntynyt ryhmädynamiikka. Analyysissa aineistosta nousi esille neljä merkityskokonaisuutta asioista, jotka tekevät ryhmätoiminnasta merkittävää. Nämä merkityskokonaisuudet ovat 1) ryhmätoiminnan vetäjät 2) oma aika ja jaksaminen 3) vihreä hoiva 4) ryhmämuotoisuus. Käyn näitä merkityskokonaisuuksia läpi yksitellen seuraavissa alaluvuissa.

6.1 ”Tuntuu kun tänne tulee, että tulee niin ku kotiisa”

Yhtenä merkityksellisimpänä asiana aineistosta nousee esille ryhmätoimintapaikkojen vetäjien rooli toiminnassa. Vetäjät ovat keskeisessä asemassa ryhmän toimivuuden kannalta. Pääsääntöisesti kaikilla vanhemmilla on myönteinen kokemus vetäjistä ja heihin on syntynyt luottamuksellinen suhde. Ryhmien vetäjien ja vanhempien välille syntyvän suhteen laatua sekä syvyyttä määrittelevät vetäjän sekä vanhemman välisen yhteydenpidon aktiivisuus, vanhempien kokemus siitä miten ryhmän vetäjä huomioi lapsen ja se onko ryhmän toiminta lapsen ja vanhemman näkökulmasta mielekästä. Tämä suhde yhdessä lasten kokemusten kanssa määrittelee sen, miten tärkeäksi toiminta perheiden kokemuksissa muotoutuu. Läheisen vuorovaikutussuhteen syntymiseen näyttää vaikuttavan olennaisesti se, miten lähellä tai kaukana ryhmätoimintapaikka sijaitsee perheen kotoa. Mikäli perheen kotoa on ryhmätoimintapaikkaan pitkä matka, kokevat vanhemmat lasten kuljettamisen sinne pääsääntöisesti raskaana ja uuvuttavana. Tällöin turvaudutaan julkiseen liikenteeseen, jolloin vanhemmat

eivät käy ryhmätoimintapaikassa säännöllisesti ja lapset matkustavat sinne yksin tai ohjaajan seurassa. Näissä tapauksissa yhteydenpito ryhmänvetäjään tapahtuu puhelimitse ja suhde jää melko etäiseksi. Vetäjät sekä heidän ja vanhempien välille syntynyt suhde näyttäytyy erilaisena kaikissa ryhmissä. Tämän vuoksi käsittelen kaikkia ryhmätoimintapaikkoja tässä luvussa erillisesti.

H: Mites Riitan kanssa on sujunu yhteistyö?

V: Ihan hyvin. Ei hän me nyt niin kauheesti olla oltu, kun noi on menny sinne bussilla. Niin eihän me ihan just olla ees Riitan kanssa soiteltu. Et ne on oikeestaan sieltä Pelastakaa lapsilta kyselly silleen kuulumiset ja on ollu sitten Riitaan yhteydessä. Ja kun ei siellä nyt oo silleen ollu mitään selvitettävää sille Riitalle. Mut ihan hyvin on.

(Vanhempi 7)

Suunnilleen joka viikonlopun jälkeen niin ku soitellaan tai Pelastakaa lapsien työntekijän kautta tulee viestiä että miten on menny. Ja sitten välillä soitellaan ihan suoraan toisillemme. Että siinä yhdessä vaiheessa oli noissa viikonlopuissa, että siellä oli monenlaista ikävää touhua ollu, niin sitten niitä selviteltiin, että jokainen soittaa toiselle. --”

(Vanhempi 6)

Kuuselassa vetäjän ja vanhempien välinen suhde on jäänyt melko etäiseksi. Ryhmätoimintapaikka sijaitsee kaukana perheiden kodeista ja lapset kulkevat ryhmätoimintapaikkaan pääsääntöisesti linja-autolla. Yhteydenpito vanhempien ja vetäjän välillä tapahtuu puhelimitse tarpeen tullen eikä yhteydenpito ole aktiivista tai säännöllistä. Etäinen suhde näkyy niin, että vanhemmat ja ryhmän vetäjä eivät näe toiminnan aikana kasvotusten kuin poikkeustilanteissa ja puhelimitsekin ollaan yhteyksissä ainoastaan silloin, kun ryhmän toiminnasta on erityistä asiaa. Toisaalta yhteydenpidossa ovat mukana myös Läheltä tueksi –hankkeen työntekijät, jotka kyselevät vanhemmilta kuulumisia ja ovat yhteydessä myös ryhmän vetäjään viikonloppujen jälkeen. Yhteydenpito tapahtuu hyvin pitkälti hankkeen työntekijöiden kautta, eivätkä vanhemmat ja ryhmätoiminnan vetäjä välttämättä ole keskenään yhteyksissä.

Mä kritisoin edelleen sitä, että jos siellä jotenkin ois saanu enemmän sitä...niin kun ne puhelimet pois, tai pelit. Että ois enemmän muuta tekemistä, jos siellä on kuiteskin monta aikuista ja..tai yhtä paljon aikuisia kun lapsia niin luulis, että vois kehittää semmosta, että mihin lapset lähtee mukaan. Ja koska ne aikuiset on siellä sitä varten.

(Vanhempi 7)

Ryhmän vanhemmilla on ollut toiminnan suhteen ennakko-odotuksia. Yksi ryhmän vanhemmista kokee, että ennakko-odotukset eivät ole toteutuneet ja hän ilmaisee haastattelussa pettymyksensä tähän. Hän on toivonut, että ryhmä toisi apua lapsen pelaamiseen, mutta näin ei ole tapahtunut. Hän kokee, että vetäjä ei ole kyennyt asettamaan lapsille riittävästi rajoja joita erityisesti hänen lapsena kaipaisi pelaamisen suhteen. Tällainen pettymyksen tunne ja kokemus siitä, että ryhmän vetäjä ei kykene asettamaan lapselle riittäviä rajoja, vaikuttavat vanhemman ja vetäjän väliseen suhteeseen ja luottamuksen syntymiseen. Vanhemman puheesta tulee ilmi vetäjää kohtaan vallitseva pettymys, joka synnyttää toimintaa kohtaan kokonaisvaltaisia negatiivisia tunteita.

Miia yrittää aktivoida lapsia ja saada heidät pois koneiden äärestä. Hän ehdottaa, että pelattaisiin korttipeli Pekan tuomilla pelikorteilla. Lapsiin on vaikea saada kontaktia eivätkä he vastaa Miian kysymyksiin.

(Ote havainnointipäiväkirjasta, Kuusela)

Pelaaminen ja rajattomuus näkyvät myös havainnoinnissa. Ryhmätoimintapaikassa vetäjän ja ohjaajan oli vaikeaa saada kahteen poikaan kontaktia, koska nämä pelasivat koko ajan tietokonepelejä. Poikien pelaaminen vaikutti koko ryhmän toimintaan ja aiheutti turhautumista aikuisissa, joilla ei ollut riittävästi keinoja pelaamisen rajoittamiseen. Pelaamista oli yritetty rajoittaa aiemmin syksyllä, mutta se oli johtanut jatkuvaan riitelyyn ja siihen, että osa pojista salakuljetti tietokoneita ja kännyköitä huoneisiinsa. Ryhmän vetäjän kannalta helpoin ratkaisu oli antaa lasten pelata, jolloin kaikkien lasten viikonloppu ei mene pilalle riitelyn vuoksi.

Aino on aina ollu aivan innoissaan, että niinku kihelmäi, että mitähän teke- mistä Riitta nyt on tällä kertaa keksiny.-- Aino on joskus sanonu, että eikö nyt kun vasta tullu sunnuntaina, niin on maanantai-iltana että voisko jo ens vii- konloppuna mennä uudestaan. Että ei, kun nyt pitää kotona kolme viikkoo oot- taan niin ne on kumpikin että “pläää” (naurua).

(Vanhempi 6)

Ryhmän kolmas lapsi Aino viihtyy ryhmän toiminnassa ja hänelle on syntynyt ryhmän ve- täjään hyvä ja läheinen suhde. Äidille on tullut lasten kokemuksen kautta positiivinen kuva toiminnasta ja hänen puheessaan nousee esille arvostus vetäjää kohtaan.

Makkosen perheen isä tulee hakemaan lapsia seuraavaksi. Helena tarjoaa hä- nelle kahvia ja pullaa. Lapset ovat innoissaan isänsä näkemisestä ja pyöriivät kaikki viisi hänen ympärillään. Isä haastetaan mukaan korttipeliin, jota kaikki sisarukset ovat seuraamassa. Isä ei puhu paljoa keskittyessään peliin. Hän istuu keittiössä rauhassa eikä hänellä ole kiire lähteä kotiin.

(Ote havainnointipäiväkirjasta, Koivula)

Haastatteluiden ja havainnoinnin perusteella Koivulan ryhmässä vetäjille ja vanhemmille on syntynyt luottamuksellinen ja läheinen suhde. Haastatteluissa vanhemmat puhuvat vetä- jistä lämpimään sävyyn ja kehuvat heitä vuolaasti. Vanhempien ja vetäjien välinen lämmin suhde tulee näkyväksi havainnoinnissa. Kaikki vanhemmat tuovat ja hakevat lapsensa ryh- mätoimintapaikasta ja vanhemmille tarjotaan kahvit, jolloin on aikaa vaihtaa rauhassa vii- konloppun kuulumisia. Vanhemmat kokevat olevansa tervetulleita ryhmätoimintapaikkaan ja vuorovaikutus vetäjien kanssa on luontevaa. Heihin on syntynyt luottamuksellinen suhde jossa lapsiin ja perheeseen liittyvistä asioista voidaan keskustella avoimesti.

Et nää on nää viikonloput mitä ollu täällä, niin niin täydellisiä. Miten ne keksii noin paljon touhua ja aivan ihana että jaksavat tätä hommaa tehdä ja...noin niinku isolla sydämellä sitten vielä. Että ihan vieraita lapsia kumminkin aluks oli ja kaikki on niin lämpöisesti tervetulleita tänne. Ja niin ku, tuntuu kun tänne tulee, että tulee niin ku kotiisa.

(Vanhempi 1)

On toiminu tosi hyvin ja mä oon tykänny tosi paljon niistä. Ja on hämmästynny miten ammattitaitosia ne on ja miten ne jaksaa ottaa lapset yksilöinä ja niin kun....alkuun kun ne meni sinne, niin mä aattelin että no niin ne nyt on siellä ja ne hengailee sen viikonlopun ja that's it. Mutta siis nehän on tehny niinkun tosi paljon. Siis ne panostaa siihen viikonloppuun ihan hirveesti. Mä olin tosi yllättyny siitä aina mitä kaikkee ne siellä puuhaa ja kuitenkin niinkö, just se, että ne ottaa lapset yksilöinä.

(Vanhempi 5)

Vanhemmat kuvaavat haastatteluissa ryhmän vetäjiä esimerkiksi kultaisiksi ja ammattitaitoisiksi. Vetäjät ovat vanhempien kokemuksen mukaan aidosti kiinnostuneita lasten hyvinvoinnista, joka synnyttää heissä luottamuksen tunnetta. Haastatteluista käy ilmi, että ryhmän vanhemmilla oli toiminnan suhteen matalat odotukset tai ei odotuksia lainkaan. Heille tuli yllätyksenä se, miten sitoutuneita vetäjät ovat ja toisaalta myös se, miten paljon viikonloppuihin sisältyy toimintaa. Ryhmätoimintapaikassa on yhden vanhemman mukaan kodin tuntua, jonka vuoksi sinne on mukava ja helppo tulla. Paikan kodinomaisuus tulee esille myös havainnoinnin aikana, jolloin olen kuvannut ensivaikutelmaa paikasta havainnointipäiväkirjaani seuraavasti:

Asunto on kodinomainen. Huoneita on keittiön lisäksi neljä: kaksi leikkihuonetta, olohuone ja toimisto. Lapset nukkuvat kaikki samassa huoneessa, lattialla oleville patjoilla. Helena kertoo, että lapset ovat halunneet itse tällaisen nukkumisjärjestyksen. Tunnelma on rauhallinen.

(Ote havainnointipäiväkirjasta, Koivula).

H: Mites onko siellä ollu jotain haasteita tai ongelmia?

V: On siellä ollu. Jonin kanssa on ollu yhen kerran ja Mikon kanssa oli varmaan viimeks. Mutta tuota, niistä ollaan keskusteltu Helenan ja Miian ja naitten Läheltä tueksi –hankkeen työntekijöiden kanssa. Ja ne on menny sitten kyllä tosi hyvin eteenpäin ja tota, niistä kun on puhuttu, niin sitten mä tiedän että Helena ja Miia on niin kun erityisesti kiinnittäny huomiota niihin asioihin ja tsempannu lapsia ja justiin niin kun sitä positiivista palautetta nimenomaan niin kun on, ne on saanu siellä. -- silloin kerran oli, Joni oli Helenalle sanonu (huokaisee) että, öö...mitenköhän se oli sanonu, että sä oot pahoinpidelly. Mä en muista oliko se, mut jotenkin tällä lailla näin. Eikä se sit kuitenkaan pitäny paikkaansa, et se sano että hän huijas, hän valehteli.”

(Vanhempi 5)

Helena hassuttelee pöydässä lasten kanssa. Tunnelma on rento ja lämmin. Helena sanoo rakastavansa lapsia ja se näkyy hänen eleistään, puheistaan ja tavastaan olla lasten kanssa. Myös lapsista välittyy se, että he pitävät Helenasta. Helena kertoo, että hänellä on pitkä kokemus lasten kanssa työskentelystä. Kokemuksen huomaa erityisesti riitatilanteissa Helenan varmoista otteista ja rauhallisuudesta.”

(Ote havainnointipäiväkirjasta, Koivula)

Ryhmässä on vuoden aikana ollut ongelmatilanteita joiden selvittäminen on ollut ratkaisevassa roolissa ryhmän toiminnan kokonaisuuden kannalta. Koivulassa vanhemmat ja vetäjät ovat pystyneet keskustelemaan ongelmatilanteista avoimesti. Esimerkiksi syksyllä eräs ryhmän lapsista syytti toista vetäjää pahoinpitelystä: tästä keskusteltiin yhdessä niin lasten, vanhempien, Läheltä tueksi- hankkeen työntekijöiden kuin vetäjien kanssa ja tilanne saatiin selvitettyä. Kriisitilanteeseen puututtiin heti kaikkien osapuolten osalta ja siihen suhtauduttiin vakavasti. Pahoinpitelysyytös oli perätön ja vanhempien ja vetäjien välillä vallitsi sellainen luottamus, että siitä pystyttiin puhumaan asiallisesti. Vetäjien ammattitaitoisuus tuli tilanteessa esille, kun asia saatiin ratkaistua myös lapsen kannalta hyvin ja ryhmän arki jatkui

tapahtuman jälkeen normaalisti. Myös lasten luottamus ja läheinen suhde vetäjiin tulee ilmi havainnoinnin aikana. Lapset ovat ryhmätoimintapaikassa kuin kotonaan: päivät kuluvat pe-laten ja leikkien ja välillä erityisesti sisarusten välille syntyy pientä riitaa, jotka kuuluvat normaaliin arkeen. Ryhmän vetäjät ratkovat riitatilanteet keskustellen ja lapset rauhoittuvat niiden jälkeen nopeasti.

Mikä oli jännä, kun Siljahan ei avaudu kellekään, niin kun ventovieraalle eikä...saattaa tosissaan olla, että pari vuottakin menee, et se sanoo jotain henkilökohtasta asiaa. Niin se oli Helenalle sanonu tässä...jotenkin Helena oli ke-hunu sitä, että kun oot hirveen sosiaalinen. Siis Siljahan on siellä siis kuu-lemma aivan ihana ja se on aivan tuttu kuvio, että se on niin kun ulkopuolisten kanssa toimii tosi hienosti. Niin Silja oli tuumannu sitten, että joo, mutta äitille mä en oo ollenkaan semmonen.”

(Vanhempi 2)

Joni ei halua Jannea viereensä nukkumaan ja kaataa Jannen. Janne alkaa itkemään ja makaa lattialla. Helena ryhtyy selvittämään tilannetta, mikä johtaa va-kavaan keskusteluun ja tunteiden purkamiseen etenkin Jonin osalta. Janne it-kee eikä sano mitään. Joni kertoo, että ei pidä Jannesta koska tämä on outo. ”Elämä olis paljon helpompaa ilman Jannea”. Jannen sisarukset kertovat kukin vuorollaan, miten Janne käyttäytyy kotona: valehtelee eikä pidä lupauksiaan. - - Helena yrittää ymmärtää jokaisen osapuolen kertomusta ja sovitella riitaa. Hän sanoo, että niin valehtelu kuin toisten syrjiminen on väärin. Keskustelu etenee siihen, että lapset kertovat vanhempien heittävän heidät välillä ulos rauhoittumaan. -- En näe itse Jonia, joka kertoo tarinaa, mutta Helena kertoo myö-hemmin Jonin itkeneen tätä kertoessaan.”

(Ote havainnointipäiväkirjasta, Koivula)

Lasten läheinen ja luottamuksellinen suhde vetäjiin tulee ilmi erityisesti siten, että he pystyvät kertomaan vetäjille luottamuksellisia ja arkaluontoisiakin asioita. Ryhmätoimintapaikassa lapset uskoutuvat vetäjille luottaen siihen, että heille pystyy juttelemaan luottamuksellisesti ja ilman seuraamuksia.

H: Niin mites sitten Maritan ja Aleksin kanssa on sujunu yhteistyö?

V: Todella hyvin, että Marita on avoimesti kertonu ja tota rakentavasti antanu palautetta. Hänelle on pystyny hyvin helposti niin kun kertomaan, että...et tota, luottamuksellinen suhde on syntynyt.

(Vanhempi 3)

Sitten kun saa sitä omaa aikaa ja tietää, että lapset on turvallisissa käsissä siellä, että ei tarvitse sillä tavalla huolehtia.

(Vanhempi 3)

Mintun osalta niin toivois, että toiminta jatkuu, koska se on niin ollu tosi mieluinen ja minäkin nään että se on tosi hyödyllinen silleen. No ehkä, kun tälleen rupee aattelemaan niin just se, että se on aika jämptiä toimintaa siellä.

(Vanhempi 7)

Tammelassa ryhmän vetäjille ja lähes kaikille haastattelemilleni vanhemmille on syntynyt luottamuksellinen suhde vetäjiin jotka koetaan ammattitaitoisina henkilöinä. Vanhemmat ovat yhteydessä ryhmän vetäjään puhelimitse ja kuljettavat lapsia ryhmätoimintapaikkaan pääsääntöisesti itse. Havainnointia tehdessäni ryhmän vetäjä kuitenkin kertoi, että juuri ennen kyseistä viikonloppua vanhemmat olivat väsähtäneet lapsien kuljettamiseen ja osa lapsista saapui paikalle bussilla. Ryhmän vetäjä on vanhempiin yhteydessä vähintään ennen ryhmätoimintaviikonloppua. Vanhemmat kokevat vetäjät turvallisina aikuisina ja toisaalta luottavat siihen, että ryhmätoimintapaikassa on selkeät säännöt ja rajat.

Tytöt auttavat pöydän kattamisessa. Pöydän ääressä hiljennytään ennen kuin Marita antaa luvan ottaa ruokaa. Minttu ja Laura ovat jatkuvasti äänessä ja pelleilevät. Muut ovat rauhallisia ja hiljaa. Marita antaa hiljaa oleville luvan ottaa ensimmäisenä ruokaa ja näin ollen Minttu ja Laura joutuvat jonon viimeiseksi.

(Ote havainnointipäiväkirjasta, Tammela)

Havainnoinnissa tulee esille se, että ryhmässä vetäjät asettavat lapsille selkeät säännöt ja rajat joita toiminnassa on noudatettava. Tämä luo viikonloppuihin selkeää struktuuria. Vanhempien haastatteluissa nousee esille se, että kotona lapsilla ei välttämättä ole yhtä selkeitä rajoja tai niitä ei noudateta. Havainnoinnin perusteella lapset ovat oppineet ryhmän yhteiset pelisäännöt eikä niiden noudattamista koeta vaikeana. Rajat myös luovat lapsille turvallisuuden tunnetta.

No Maritan kanssa on helppo puhua, kun se puhuu suomea (nauraa), mutta ei sen miehen kanssa oo sillain niin, kun ei oo sitä yhteistä kieltä niin vähän hankala puhua -- Mutta kyllä mä uskon, että Marita ja Kaisa toimii niin ku keskenään.
(Vanhempi 4)

Ryhmätoimintaa vetävän pariskunnan mies on ulkomaalainen ja hänen kielitaitoonsa liittyen osa vanhemmista kokee kommunikoinnin hänen kanssaan haasteelliseksi. Vetäjäpariskunnan nainen on kuitenkin päävastuussa toiminnasta joten sikäli asia ei ole ongelma ja toisaalta perheen monikielisyys koetaan rikkautena. Lapset ovat tottuneet asiaan ja toimivat Aleksin kanssa hyvin, yhteisen kielen puuttumisesta huolimatta.

6.2 ”Kyllä mä huomaan sen, että mä ite jaksan ihan toisella tavalla”

Toiminnalla on ollut positiivinen vaikutus lähes kaikkien vanhempien jaksamiseen ja voimavaroihin. Vanhemmat kokevat toiminnan antavan aikaa niin itselleen kuin myös lapsille. Toiminnassa mukana olevat perheet ovat kahta perhettä (uusioperhe, ydinperhe) lukuun ottamatta yksinhuoltajaperheitä. Perheillä on heikot omat tukiverkostot tai lapsilla on sellaisia erityisongelmia jotka uuvuttavat vanhempia tai koko perhettä. Monelle perheelle ryhmätoimintaviikonloppu on ainoa hetki jolloin vanhemmat saavat omaa aikaa ja lapset ovat hoidossa jossakin muualla kuin kotona. Toisaalta joissakin perheissä viikonloput koetaan hengähdystaukoina arjesta myös lapsille, joita perheen tilanne saattaa kuormittaa psyykkisesti.

Kyllä se on vaikuttanu silleen, että jaksaa paremmin -- Joskus on ollu sen verran vauhikkaita arkiviikot, että on harkkaa ja peliä ja Ainolla partio ja omat harrastukset sun muut niin sitten ollu niinku...melkein maannu sen viikonloppun. – Kyllä se on piristäny ja virkistäny meitä kaikkia kolmee, et kyl mä niin kun ton toiminnan kannalla oon.

(Vanhempi 6)

Et sen huomaa, kun on ite saanu enemmän sitä jaksamista, niin sitten jaksaa enemmän paneutua siihen lasten...siihen kasvattamiseen. Siihen puoleen. Ettei tavallaan mee sitten, koska...kyllähän lapset vaistoo, kun äiti ja isä on väsyneitä ja hermot kireellä, niin ei niilläkään oo helppo olla.

(Vanhempi 5)

Vanhemmat kuvailevat oman jaksamisen lisääntyneen toiminnan myötä. Viikonloput koetaan lepohetkinä jolloin on omaa aikaa ja voi keskittyä ainoastaan itseensä. Erityisesti yksinhuoltajille viikonloput saattavat olla ainoita aikoja jolloin lapset ovat poissa kotoa. Yksi vanhemmista kertoo, että jaksamisen lisääntyminen näkyy perheen arjessa esimerkiksi siten, että lapsien väliseen kinasteluun jaksaa puuttua paremmin. Kyseessä on suurperheen äiti,

jolla on hoidettavana useita lapsia. Lapsille ei ole juurikaan kahdenkeskistä aikaa ja vanhempien voimavarat ovat koetuksella etenkin lasten keskinäisen riitelyn vuoksi. Äiti kokee, että ryhmätoimintaviikonloput joihin neljä perheen lapsista osallistuu, ovat helpottaneet tilannetta. Toisaalta hän tiedostaa myös sen, että vanhempien väsymys vaikuttaa lapsiin ja toiminta on näin ollen hyväksi erityisesti heille. Ryhmätoiminta vaikuttaa näin ollen kaikkiin perheenjäseniin positiivisesti.

Mutta niinku, kyllä mä huomaan sen, että mä ite jaksan ihan toisella tavalla. Kun asunto on hiljanen viikonlopun ajan ja saa vaan olla ja nukkua ja kattoo elokuvia ja tehä ihan niinku sitä mitä ite haluaa tehä. Ettei oo niin ku, ei tarvii ketään toista huomioida tavallaan. Et kyllähän mä niin väsyny olin sillon kaks vuotta sitten, että kun sitä tukiperhettä haettiin. -- Et kyllä niinku, siis en vaihtais pois. En ikinä.

(Vanhempi 1)

Lasten ollessa viikonloput poissa vanhempien viikonloppu kuluu haastatteluiden perusteella pääsääntöisesti kotona leväten. Erityisesti mahdollisuus nukkua pitkään ja rauhoittua yksin koetaan tärkeänä. Tällä tavoin kerätään voimia viikonlopun jälkeen koittavaan normaaliin arkeen. Haastatteluista ei ilmene onko jaksamisen lisääntyminen pitkä- vai lyhytkestoista.

Mutta sit taas se, että se ei oo meiän perheen väsymystä millään lailla niin kun poistanu. Koska meillä se on nää pienet jotka niin ku työllistää, että Siljan kanssa taas on monet muut omat ongelmasa. Että tuolla ryhmässä on pystyny toimimaan hyvin ja näin.

(Vanhempi 2)

H: Ootkos sitten huomannu jotain vaikutuksia tällä toiminnalla teidän perheen elämään?

V: No ei mun mielestä kauheesti. Et ainut mitä sitten, ku joskus oli sillon alussa enemmän, et nyt ei enää sitä, että Pekka sitten nukku vielä maanantain ja tiistain, että sitä ei meinannu saada ylös sitten mitenkään. Se vaan sano, että kun me tuota pelattiin siellä.

(Vanhempi 7)

Kaksi vanhempaa kertoo, että ryhmätoiminnalla ei ole ollut juurikaan vaikutusta perheen jaksamiseen. Toisella perheellä syynä tähän on se, että perhe on uusioperhe jossa on molempien vanhempien lapsia aikaisemmista parisuhteista ja pariskunnan yhteisiä lapsia. Useammalla lapsella on erityisvaikeuksia jotka tuovat arkeen haasteita. Yksi lapsista on päässyt mukaan ryhmätoimintaan, mutta muut lapset ovat haastatteluhetkellä edelleen tukiperhejonnossa. Yhden lapsen tukiviikonloppua ei ole koettu merkityksellisenä perheen kokonaistilanteen kannalta. Toisen perheen äiti kokee, että perheen tilanne on pysynyt samanlaisena tai mennyt yhden lapsen osalta jopa huonompaan suuntaan verrattuna ryhmätoimintaa edeltävään aikaan. Äiti on toivonut, että perhe saisi ryhmätoiminnasta apua perheen lasten väliseen riitelyyn ja yhden lapsen pelaamiseen, mutta nämä toiveet eivät ole toteutuneet. Lasten välinen riitely on erityisen kuormittava asia perheen elämässä, mikä vaikuttaa äidin lisäksi lapsiin. Pelaamisen rajoittaminen ei ole onnistunut ryhmätoimintapaikassa, joka näkyy edelleen perheen arkielämässä. Kun rajoja ei ole kyetty asettamaan viikonlopun aikana, saattaa lapsi kokeilla niitä entistä enemmän palattuaan kotiin.

Kun tää on semmosta kuitenkin niin taistelua koko ajan ja se...semmosta tappelua meidän elämä. Niin, en mä osaa sanoa, et ei se ainakaan siihen oo vaikuttanu. -- sitä ois toivonu että se ois siihen kyllä voinu jotain tuua mutta en mä ainakaan, en mä oo huomannu. -- Mintun osalta niin toivois että jatkuu koska se on niin ollu tosi mieluinen ja minäkin nään että se on tosi hyödyllinen silleen. -- ja se, että siellä ei oo semmonen niin kun...jotenkin se, riitely koko ajan läsnä mikä on sitten kotona. Niin onhan se tärkeä, että tulee semmosia jaksoja.

(Vanhempi 7)

Perheen sisarusten välisessä riitelystä ei ole tapahtunut ryhmätoiminnan myötä muutosta. Tämä saattaa johtua siitä, että kaksi perheen sisaruksista on eri ryhmätoimintapaikoissa ja yksi kotona jolloin ongelmaan ei voida etsiä ratkaisuja ryhmätoimintaviikonloppujen aikana. Toisaalta vetäjät eivät ole sellaisen asiantuntijan tai työntekijän asemassa, että osaisivat neuvoa perhettä riitatilanteiden ratkaisutavoissa. Perheen äiti tajuaa haastattelun lopussa, että ainakin perheen tyttöön leiriviikonloput ovat varmasti vaikuttaneet positiivisesti tämän päästessä hetkeksi pois riitelyn keskeltä.

-- mä tarviin sitä omaa aikaa välillä. Et se on niin kun ihan. Et se on Kaisalle toisaalta loma kun se menee sinne, niin sen ei tarvii niin kun kattoo sitä miten minä jaksan. Että Kaisa ottaa aika paljon mun murheita niin kun itelleen ja mä oon koittanu välttää sitä, että sen ei tarvi kantaa mun harteita.

(Vanhempi 4)

Kaksi vanhempaa tuo esille sen, että lapset saavat ryhmätoimintaviikonloppuina omaa aikaa ja pääsevät tietyllä tavalla pakoon perheen arkea. Toisessa tällaisessa perheessä on paljon sisarusten välistä tappelua ja toisessa perheessä lapsi murehtii äitinsä ja aikuisten asioita ylipäätään. Ryhmät tarjoavat heidän mielestään eräänlaisen pakopaikan ja hengähdystauon tästä. Ryhmät tarjoavatkin lapsille täysin kodista poikkeavan ympäristön jossa on paljon virikkeitä ja seuraa.

6.3 ”En mä niin kun vois kuvitellakaan johonkin kaupungin keskustaan kerrostaloasuntoon, en ikinä.”

Vihreän hoivan rooli tutkimuksessa on merkittävä ja se näkyy erityisesti havainnointiaineistossa. Vanhemmat tunnistavat luonnon merkityksen, mutta heidän on haastatteluissa vaikeaa sanallistaa siihen liittyviä kokemuksia ja ajatuksia. Tämä johtunee siitä, että luontoympäristö ja luonnossa toimiminen ovat vanhemmille jokseenkin näkymättömiä ja tulevat esille lähinnä lasten puheissa tai vierailuissa ryhmätoimintapaikkoihin. *Vihreä hoiva*

näkyä erilaisin painotuksin kaikissa ryhmätoimintapaikoissa, mutta yhteistä niille kaikille on luonnonläheinen toimintaympäristö. Toimintaympäristöllä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa luontoa, siellä toteutuvaa toimintaa, eläimiä ja arvomaailmaa.

H: Mites sitten, kun tää on tämmösessä luontoympäristössä, niin onko sillä ollut jotain merkitystä?

V: Kyllä se silleen, että lapset mielellään lähtee ja silleen, että kun tulee kotiin niin kertovat että millon on käyty laavulla ja millon on käyty rannassa onkimassa tai lintuja ruokkimassa. Ja sitten, kun siinä erityisesti viime syksynä oli, kun siinä on se iso piha siinä.. niin siinä on oikein sellanen niin ku kenttä missä pääsee potkii jalkapalloa, niin se oli niin kun se huippukohokohta.

(Vanhempi 6)

En mä niin kun vois kuvitellakaan johonkin kaupungin keskustaan kerrostalo-asuntoon, en ikinä. Että tää on niin kun ihan älyttömän ihana paikka. Tässä on kumminkin, että pystyy kaikkee tuolla ulkona touhumaan ja et...mun mielestä tää on just täydellinen paikka tälle, et ei niinku, en mä vois kuvitella mitään toista paikkaa. Ja nää puitteet tässä kumminkin, niin on ihan älyttömän ihanat. Ja tilaa on kumminkin ihan näinkin isolle porukalle mitä täällä viikonloppuna sitten on.

(Vanhempi 1)

Ryhmätoimintapaikkojen luonnon läheinen toimintaympäristö näyttäytyy vanhempien haastatteluissa hyvin tärkeänä asiana.. Kaikki vanhemmat kokevat luonnonläheisyyden hyvänä asiana ja maaseutu koetaan lapselle parempana paikkana kuin kaupunki. Havainnoinnin perusteella ympäristö on tärkeässä roolissa ennen kaikkea lapsille. Toiminnallisuus ja sen mielekkyys määrittelevät sitä, miten hyvin lapset viihtyvät ryhmätoiminnassa. Ryhmätoimintapaikkojen ympäristö poikkeaa lasten arkisesta kotiympäristöstä, sillä monet perheistä asuvat kaupungissa, jossa esimerkiksi ulkona ei voi tehdä samoja asioita kuin maaseudulla. Toiminta tarjoaakin lapsille uusia kokemuksia ja elämyksiä.

Kun Elmeri tarvii vähän sellasta miehen mallia, niin täältä se saa sitä. -- Että Elmerissä oon huomannu sitä, että se aina oottaa sit, että mentäskö kalastamaan tai jotakin, että sillon kun ne oli pilkillä käyny, kun Elmeri oli ainoona saanu sen pienen kalan, vooi. Se on vieläkin meiän pakkasessa, sitä ei saa heittää pois. -- Mutta kun se on niin, se oli niin ihana juttu Elmerille. Se oli niin ylpee siitä. Ja mä olin niin ylpee pojasta.

(Vanhempi 1)

Yksi vanhemmista yhdistää *vihreään hoivaan* ajatuksen miehen mallista. Hän kokee, että luonnossa tehtävät asiat kuten kalastaminen, ovat asioita joita tehdään normaalisti esimerkiksi isän tai muun miespuolisen läheisen kanssa. Elmeriltä nämä miespuoliset läheiset puuttuvat elämästä ja ryhmätoiminta täyttää tätä aukkoa. Vaikka Koivulan ryhmässä kaikki vetäjät ovat naisia, on toiminnassa ja erityisesti luonnossa liikkeessä mukana toisinaan sovitusti Helenan mies.

H: Mites kun tää Koivula on siellä luonnon keskellä, niin onko sillä ollu jotain merkitystä?

V: En mä silleen näe, kun meillä on tässä silleen siis, kun me asutaan tässä järven rannalla. Meillä on oma taloyhtiön rantakin tossa ja näin, että on...ja kun nyt kuitenkin asuu täällä metsän keskellä niin ei, en oo sillain. Mut Siljahan tykkää hirveesti kyllä, että hyvähän se on kelle vaan, että on luonnon keskellä enemmän. Mut se on ollu kiva, että ne tekee hirveesti siellä. Et on aina jotkut suunnitelmat, että ne käy, hirveesti liikkuu ja kaikkee. Et kun Silja tykkää siitä liikkumisesta. Sitä tarvii sitä semmosta tekemistä. Ja sit se, että se pystyy tavallaan sen tekemisen kautta niitä tunnetilojaan ehkä vähän.

(Vanhempi 2)

Yksi vanhemmista kokee, että luonnonläheinen toimintaympäristö ei ole tuonut toiminnalle lisäarvoa, sillä perhe asuu luonnonläheisessä paikassa. Vanhemman kokemus toimintaympäristöstä on melko yhdentekevä. Toisaalta hän tiedostaa sen, että luonnossa oleminen on hyväksi kaikille ja lapsille toiminnallisuus jonka maaseutu ympäristö mahdollistaa on tärkeää.

H: Onko Kaisa sitten ite tykänny käydä siellä?

V: No sehän oli saanu heti jonkun niin kun sieltä lapsista, niin niillä oli ollu sama puheenaihe, se poni mikä ei oo siellä enää. Mut sehän oli heti sen ekan kerran jälkeen, kun poni vielä oli siellä, niin Kaisa oli sen yhen lapsen kanssa, niin ne ei olleet muuta puhunukaan kun poni sitä poni tätä.

(Vanhempi 4)

Kuuselassa ja Tammelassa on eläimiä joiden merkitys lapsille ja vanhemmille nousee aineistossa vahvasti esille. Vanhemmilla on toiminnassa mukana olevista eläimistä myönteinen kokemus ja suurin osa lapsista on kiinnostunut eläimistä joita ryhmätoimintapaikoissa on. Tutkimuksessa nousee esille eläinten positiivinen vaikutus lasten väliseen ryhmäytymiseen. Esimerkiksi Kaisa on tullut ryhmään mukaan myöhemmin kuin muut, jolloin ryhmä on jo ehtinyt muotoutua omanlaisekseen yhteisöksi. Tilanne saattaisi aiheuttaa haasteita ja uudenlaista roolien etsimistä ryhmän sisällä, mutta äiti kuvailee miten Kaisa on löytänyt ponista yhteisen puheenaiheen toisen lapsen kanssa ja tämä on auttanut Kaisaa pääsemään sisälle ryhmään. Havainnoinnin aikana ryhmästä muodostuukin tiivis kokonaiskuva, jossa kukaan ei ole jäänyt ulkopuoliseksi. Erityisesti hevoset ovat ryhmän tyttöjen yhteinen puheenaihe ja yhdistävä tekijä. Törmälehto (2013) pohtii eläimen mukanaolon vaikutuksia lasten psykoterapeuttiseen ryhmään. Uuden ryhmän toiminnan alkamiseen liittyy jännitteitä erityisesti silloin, kun lapset ja toisaalta myös ryhmän ohjaaja ovat toisilleen vieraita. Näissä tilanteissa eläimen läsnäolo saattaa purkaa jännittynyttä ilmapiiriä ja auttaa lapsia tutustumaan toisiinsa. Lapset voivat kokea eläimen kautta turvallisuuden tunnetta ja eläimeen on helpompi ottaa ensikontakti kuin toiseen ihmiseen. Eläin koetaan turvallisuuden tunteen li-

säksi hyväksyvänä ja luotettavana, mikä luo ryhmään myönteisen ilmapiirin heti alussa. Samalla eläimen läsnäolo vaikuttaa myönteisesti lasten välisiin suhteisiin; eläin innostaa lapset nopeammin yhteiseen leikkiin ja keskusteluun. (Törmälehto 2014, 44-45.)

Heräämme hieman ennen yhdeksää. Aino kysyy vaatteet päälle saatuaan minulta, että saako mennä ulos. Sanon, että eiköhän. -- Kysyn Ainolta mitä hän menee ulos tekemään. Aino vastaa kysyvästi ”No arvaa?” (viitaten siihen, että kun syksyllä olin tutustumassa paikkaan, hän meni aina herättyään hoitamaan koiria). Kysyn, että ”harjaamaan koiria?”, ”No niin”, sanoo Aino ja menee ulos. Pojat jäävät nukkumaan. Vaihdan ulkovaatteet päälle ja seuraan perässä. Ulkona on todella liukasta ja sataa vettä. Silittelemme ja harjaamme koiria yhdessä talon portailla. Aino kertoo (kun kysyn), että hän haluaisi oman koiran.

(Ote havainnointipäiväkirjasta, Kuusela)

Kuuselassa on koiria jotka ovat tärkeitä etenkin ryhmän tytölle. Ainolle viikonlopun mieleisintä tekemistä on koirien kanssa ulkoilu ja niiden harjaaminen. Koirien merkitys korostuu erityisesti siksi, että Aino on ryhmän ainoa tyttö ja ryhmässä olevat kaksi poikaa viettävät aikaansa lähinnä tietokoneilla ollen. Näin ollen Ainolla ei ole ryhmätoimintapaikassa oman ikäistään seuraa, vaan aika kuluu aikuisten kanssa. Koirat ovat Ainolle siis eräänlaisen ystävän roolissa.

Autan Juliaa harjaamisessa. Julia on aiemmin ollut todella hiljainen ja vaikeasti lähestyttävä, mutta hevosen luona hänestä tulee rento ja puhelias. Hän hymyilee ja nauttii selvästi hevosen hoitamisesta. Häntä naurattaa se, miten likainen hevonen on. Kaikki lapset keskittyvät oman hevonsensa hoitamiseen ja tunnelma on rauhallinen – kukaan ei huuda tai kilju. Marita on kieltänyt tämän hevosten läsnä ollessa ja painottanut sitä, miten tärkeää on olla rauhallinen jotta myös hevonen pysyy rauhallisena.

(Ote havainnointipäiväkirjasta, Tammela)

Kaisalla oli yhteen aikaan sitä, että se ei osannu niin kun näyttää tunteita. Et se...niin kun mä sanoin sitä Maritalle, että koita hakee ne tunteet sieltä niin kun sen hevosen kautta. Ja ne on niin kun löytyny sieltä. Niin kun, ihan...että on tullu edistystä. -- Kaisa on uskaltanu niin kun sillain enemmän niin kun avautua ja sitten näyttää niitä vihan tunteita ja sit jopa iloo ja tämmöstä. Et se tulee sieltä niin paljon paremmin.

(Vanhempi 4)

-- minä oon itse harrastanu ratsastusta epäsäännöllisen säännöllisesti nuorena ja tommosena Lauran ikäsenäkin niin kun just kymmenvuotiaana ja tää oli ihan mieletön ajatus, että...et niin kun he pääsevät tällaseen paikkaan. -- Matti on viihtyny siellä kanssa. Hänhän on sosiaalisesti aika rajottunut, että siinä mielessä niin kun Matin kanssa...tai se on tehny Matille myös hyvää. Lauralle erityisesti ja nyt sitten mun pitäis kyllä pystyä jatkamaan tätä hevosharrastusta. -- se ois se haave että päästäs ratsastaa yhdessä. Tekis meille tosi hyvää kyllä. Se olis varmasti se, mikä lähentäis meidän suhdetta.

(Vanhempi 3)

Tammelassa on hevosia joiden hoitaminen ja ratsastaminen kuuluvat viikonloppujen sisältöön. Vanhemmat kokevat hevoset tärkeinä lapsille. Yksi vanhemmista kertoo, että hevosten kanssa oleminen ja ryhmätoimintaviikonloppujen ulkopuolella samassa paikassa toteutettava ratsastusterapia ovat auttaneet tyttöä tunteiden käsittelyssä ja ilmaisussa. Toinen vanhemmista on itse ratsastanut ja uskoo omaan kokemukseensa peilaten, että ratsastus tekee lapselle hyvää. Hän on myös itse huomannut, että hevosten läheisyydessä tytölle tyypillinen sähellys jää pois. Hänellä on positiivinen ajatus siitä, että ratsastuksesta voisi tulla heidän yhteinen harrastuksensa joka lähentäisi heidän välistä suhdettaan. Vanhemmat kokevat hevoset tärkeinä siis ennen kaikkea siksi, että niillä koetaan olevan vaikutusta lasten emotionaaliseen ja vuorovaikutukselliseen puoleen. Eläimelle puhuminen voidaan kokea helpompana kuin toiselle ihmiselle – tällä voi olla vaikutuksia lapsen vuorovaikutuksellisiin tai tunne-elämän pulmiin. Ryhmissä lapset eivät ole hevosten kanssa keskenään vaan aina ohjatusti. Ryhmän vetäjällä on sosiaalipedagoginen hevoskoulutus, joka mahdollistaa hevosten

ammattillisen ja tavoitteellisen käytön osana toimintaa. Hevosten kanssa oleminen sisältää ratsastamisen ja hevosenhoidon lisäksi tallitöitä. Lapset oppivat hevosten kanssa toimiessaan vastuullisuutta ja kunnioitusta isoa eläintä kohtaan ja toisaalta suuren eläimen hallitseminen voi olla voimauttava kokemus. Havainnoinnin aikana huomasin, miten vilkkaat ja puheliaat tytöt muuttuvat hevosten seurassa rauhallisiksi ja keskittyivät eläimiin.

Kaisa laittaa hevoselle suitset minun avustuksellani. Kaisasta huomaa, että hän on hieman jännittynyt ja epävarma hevosen kanssa. Kun kaikki ovat valmiina, talutamme hevoset kentälle. Marita pyytää minua jäämään Lauran avuksi, sillä Lauralla on tallin uusi hevonen jonka käyttäytymistä pehmeällä ja hyllyvällä kentällä tulee tarkkailla. Laura on hermostuneen oloinen. -- Hevonen ottaa välillä juoksuaskeleita. Marita käskää Lauraa rentoutumaan ja olemaan puristamatta hevosen kylkiä jaloilla. Laura sanoo, että hänen päätään särkee. Marita kysyy jännittääkö häntä, mutta Laura sanoo, että ei. Marita kuitenkin epäilee, että kyseessä on jännityspäänsärky.

(Ote havainnointipäiväkirjasta, Tammela)

Eläinten kanssa toimimiseen liittyy myös jännitystä. Monelle lapselle ryhmätoimintapaikoissa olevat eläimet ovat uusi kokemus ja niiden kanssa toimiminen on vierasta. Tämän vuoksi onkin tärkeää arvioida, että toiminnassa mukana olevat eläimet ovat lapsiystävällisiä ja turvallisia jotta lapsille syntyy positiivisia kokemuksia. Monet lapset kokevat havainnoinnin perusteella esimerkiksi epävarmuutta siitä, osaavatko he toimia hevosen kanssa oikein tai riittävän hyvin. Omat taidot eivät välttämättä kohtaa sitä millaisia odotuksia lapset kokevat heitä kohtaan olevan.

Matti tykkää kissoja hoitaa ja nyt kun siellä on ollu kissanpentuja ja sit se tykkää kans kanoille käydä viemässä ruokaa.

(Vanhempi 3)

Menemme porukalla ratsastuskentälle jossa tehdään puomeista esteitä; lapset saavat juosta ja hyppiä esterataa. Matti ei ole asiasta kiinnostunut vaan puuhaillee omiaan Musti-koiran kanssa kentän laidalla.

(Ote havainnointipäiväkirjasta, Tammela)

Autistisilla lapsilla on erityistarpeita, jotka ympäristön tulisi ottaa huomioon. Yhdellä Tammelan ryhmän lapsista on lapsuusiän autismi, joka tuli esille havainnoinnissa. Tammela on suuri paikka jossa lapsilla on paljon tekemistä ja tilaa. Tämä mahdollistaa sen, että ryhmän ei tarvitse toimia koko ajan yhdessä, vaan tekemistä säätelevät myös lasten mielenkiinnon kohteet ja kulloinenkin mielentila, vaikka päivien ohjelma ja aikataulu ovatkin aikuisten määrittelemiä ja strukturoituja. Ferwerda-van Zonneveldin ym. (2012, 37) tutkimuksessa hoivamaatilayrittäjät kokevat, että autistisille lapsille juuri tilava ympäristö ja päivän selkeä rytmi antavat mahdollisuuden toimia omien tunnetilojen mukaan. Matille on tyypillistä vetäytyä ryhmässä omiin oloihinsa ja hän keskittyy itseään kiinnostavien asioiden tekemiseen. Hän leikkii yksin ja viihtyy paljon eläinten kanssa hevosia lukuun ottamatta. Erityisen tärkeäksi hänelle näyttää muodostuneen paikan koira, jonka viereen hän usein käpertyy lattialle makaamaan. Pienemmät eläimet lienevät helposti lähestyttäviä ja kilttiin koiraan on helppo luottaa. Myös muista lapsista huomaa, että koiran seuraan hakeudutaan erityisesti silloin, jos olo tuntuu yksinäiseltä tai tylsistyneeltä. Törmälehdon (2013) mukaan eläin voi tarjota pakotilan tai turvan aralle ja vetäytyvälle lapselle. Eläimen läsnäolo voi tuntua niin turvalliselta, että lapsi ei välttämättä koe edes tarvetta päästä pois vaan jumittuu rooliinsa koko ryhmän kulun ajaksi. Monet eläimet kiinnostuvat juuri epävarmoista ja aroista ihmisistä ja tämän vuoksi kontakti syntyy usein helposti. (Törmälehto 2013, 45-46.)

No kyllä ehkä mä aattelen, et se on tosi hyvä, että se on maaseudulla. Kyllä. Ja eiks siellä ollu vähän luomuruokaa ja tämmöstä? -- Että mä en ehkä ihan tienny, että onks se siellä Kuuselassa mutta Tammelassa oli puhetta että heillä on luomumaitoo ja, kun itekkin yrittää tosi paljon just tätä hyvin luonnollista alkuperäistä niin kun syöttää lapsille niin onhan se tosi tärkeätä että se on sieläkin sitten sitä samaa.

(Vanhempi 7)

Siis mullehan se on nimenomaan tärkeä juttu kun mä oon ite maalta kotosin niin, että vaikka onkin asunu niin kun kylällä niin sillä tavalla niin että tavallaan se kunnioitus luontoon ja...asiat, niin ne on tosi tärkeitä. Että ei roskata ja ymmärretään miks joitakin juttuja tehdään luonnossa tietyllä tavalla ja näin. Että sellasia niin kun, minun mielestä hyviä oppeja. Justiinsa se luontoäidin kunnioitus ja sellaset. Koska ne sitten suoraan heijastuu siihen, että jos sä pystyt kunnioittamaan eläintä niin sit sä pystyt kunnioittamaan toista ihmistä.

(Vanhempi 3)

Luontoon liitetyt arvot koetaan vanhempien haastatteluissa tärkeinä ja niiden oppimisella koetaan olevan vaikutusta lapsen kasvuun ja arvomaailman kehittymiseen. Kaksi vanhemmista nosti esille luontoon liittyvää arvomaailmaansa, joka myös toiminnassa nähdään hyvänä asiana lasten kannalta. Toisaalta asiaa lähestytään terveellisyyden (luomu- ja lähiruoka) kannalta, toisaalta taas suoraan luontoon liittyvien arvojen kautta. Kyseessä olevat asiat ja arvomaailma ovat tärkeitä vanhemmille ja se heijastuu myös heidän kasvatustieteologiaansa. Asia koetaan merkityksellisenä, koska kaupunkiympäristössä kyseisiä asioita ei voi välttämättä opettaa itse lapsille yhtä konkreettisesti.

6.4 ”Tää teki tosi hyvää, että täällä on niin kun kavereita ja täällä on tätä touhua ihan toisella tavalla”

Lasten yhteisölliselle ryhmätoiminnalle erityinen piirre on sen yhteisöllisyys eli se, että ryhmässä on lapsia useista eri perheistä. Vanhemmat kokevat tämän pääasiassa positiivisena asiana, mutta se tuo toimintaan mukanaan myös haasteita jotka ovat tavallisesta tukiperhe-toiminnasta eroavia.

Ainakin Elmerin ja Marian kohalla tää teki tosi hyvää, että täällä on niin kun kavereita ja täällä on tätä touhua ihan toisella tavalla. Ja ihan erilaista kun kotonona vaikka. -- Ei ikinä oo tullu mitään, etteikö haluais tänne lähtee, ne oottaa niin innolla aina. Puhuu kaikkee mitä ne on täällä tehny ja touhunnu.

(Vanhempi 1)

Vanhemmat kokevat tärkeänä sen, että ryhmissä lapsilla on seuraa joka mahdollistaa monenlaisen tekemisen. Havainnoinnin perusteella viikonloppujen aikana kenenkään ei tarvinnut tylsistyä tai kokea oloaan yksinäiseksi. Esimerkiksi Koivulan havainnoinnissa näkyy hyvin se, miten ryhmässä pelataan ja leikitään yhdessä suurella joukolla – leikkikaverit vaihtuvat tiheästi, mutta seuraa löytyy aina. Tammelassa lapset ovat jakautuneet tietyllä tavalla kahteen porukkaan: isompiin ja pienempiin lapsiin joilla molemmilla on omat leikkinsä. Riittävän suuri ryhmä varmistaa sen, että kaikki löytävät itselleen sopivaa seuraa ja tekemistä. Joskin viime kädessä on vetäjän vastuulla huolehtia siitä, miten hyvin ryhmä toimii. Kuuselan ryhmä on paikoista pienin (kolme lasta) mikä yhdessä muiden ryhmän haasteiden kanssa tuottaa ongelmia *ryhmätoiminta*-ajatuksen suhteen. Ryhmä oli alun perin suunniteltu pieneksi ja siinä aloitti neljä lasta, joista yksi joutui jättämään toiminnan kesken.

Tämän jälkeen lähdemme rannassa olevalle kodalle paistamaan makkaraa. Asiasta on sovittu yhdessä aamulla. Miia sanoo, että nuotion sytyttäminen on poikien vastuulla (yrittäen näin motivoida poikia mukaan). Pojat eivät ole kuitenkaan kovin innostuneita, tietokone kiinnostaa enemmän. Aino on jo puke-massa ulkovaatteita päälle, pojat jatkavat pelaamista.

(Ote havainnointipäiväkirjasta, Kuusela)

Kuuselan ryhmään valikoitui sattumalta lapsia joilla on erilaisia mielenkiinnonkohteita ja toisaalta havainnoinnin perusteella kahta ryhmän poikaa ryhmän aktiviteetit eivät kiinnostaneet. Ryhmässä ei havainnoinnin ja vanhempien haastatteluiden perusteella ole syntynyt tiivistä ryhmäytymistä. Ryhmän pieni koko saattaa siis aiheuttaa ongelmia mikäli lapset eivät ole sitoutuneet ryhmän toimintaan tai ryhmäytymistä ei tapahdu. Toisaalta havainnoinnissa

nousee esille se, että lapset eivät pitäneet tilannetta ongelmallisena vaan se on aikuisten kokemus asiasta.

H: Ja eikös tota Pekka ja Santeri oo sitten tullu ihan...niinku kavereiks tämän myötä?

V: Joo, meinasin just sitä sanoo, että sitten on ollu näitä synttäräkutsuja ja muita sitten tullu, että sellanen...positiivinen seuraus tullu. Et Aino ja Santeri on niinku tosi sosiaalisia ollu ennenkin, että silleen niinku tähän sosiaaliseen puoleen ei oo silleen vaikuttanu. Ehkä jos se reippaus, reippautta ehkä vähän lisääntyny niin varmaan se sosiaalisuuskin on vähän lisääntyny. Ja tekee lapsille hyvää, että eri paikkaan lähtee että näkee muutaki kun pelkästään tää kotinurkka.

(Vanhempi 6)

Osa lapsista on löytänyt ryhmätoiminnan kautta kavereita joita nähdään myös viikonloppujen ulkopuolella. Havainnoinnin aikana ryhmissä ei tullut ilmi kiusaamista tai kenenkään ulkopuolelle jättämistä, vaan kaikki tulivat toimeen keskenään. Lapsille tämä on merkittävä tekijä leiripaikoissa viihtymisen suhteen.

H: Mites ootteko te noitten kahen muun perheen vanhempien kanssa ollu tekemisissä?

V: No ainoastaan tässä kun tullaan hakemaan niin ollaan jonkun aikaa tossa kahvit juuan ja puhutaan tuossa niinku sitten koko porukalla. -- Mutta yleensä istutaan tuolla koko...tai niinku kaikki, että kaikkien lapset siinä pyörii jaloissa (nauraa), vanhemmat juo kahvia ja kyllä niinku silleen, mut hyvin vähän. Et mä ootan sitä viikonloppua kun ollaan, eiku hetkonen päivää, olis niinku kaikki oltais täällä. Se on se seuraava kerta. Niin ootan sitä kyllä, että pääsee kunnolla tutustumaan ja näkemään muitakin ja kattomaan vähän, että ketä kaikkia täällä

on. Kun kyllähän niitä näkee tossa, mutta ei kumminkaan niin paljoo ehi tossa keskustelemaan. Se on tosi lyhyt aika.

(Vanhempi 1)

Lasten yhteisöllisen ryhmätoiminnan yhtenä ideana voitaneen pitää sitä, että se mahdollistaa vanhemmille vertaistuen saamisen toisista vanhemmista. Kunkin ryhmän vanhemmat ovat tavanneet ennen toiminnan alkua järjestetyillä tutustumiskäynneillä, mutta ainoastaan Koivulassa he ovat nähneet myös toiminnan aikana. Vanhemmat eivät nosta haastatteluissa esille vertaistukea, vaan kertovat, että kontaktit muihin vanhempiin ovat jääneet vähäisiksi. Koivulan vanhemmat näkevät toisiaan tuodessaan ja hakiessaan lapsia, mutta kohtaamiset ovat usein lyhyitä ja pinnallisia. Yksi vanhemmista kertoo odottavansa kesällä olevaa pidempää ryhmätoimintaviikkoa jolloin toisiin vanhempiin pääsee mahdollisesti tutustumaan paremmin. Koivulassa lasten hakeminen voidaan kuitenkin nähdä eräänlaisena kohtaamis- tai pysähtymispaikkana. Vanhemmat istahtavat keittiöön juomaan kahvit ja vaihtamaan kuulumisia vetäjien sekä mahdollisesti muiden vanhempien kanssa, mikäli nämä sattuvat samaan aikaan paikalle. Vaikka nämä kohtaamiset ovat jääneet toiminnan pilotointivaiheessa vähäisiksi, on vertaistuki tunnistettu toiminnassa piileväksi voimavaraksi. Kahdessa muussa ryhmätoimintapaikassa tällaista samanlaista kohtaamispaikkaa tai -aikaa ei ole, johtuen pääasiassa siitä, että lapset kulkevat paikkoihin julkisella liikenteellä tai ryhmätoimintapaikassa ei pysähdytä pidemmäksi aikaa lapsia hakiessa. Erityisesti pitkät välimatkat ryhmätoimintapaikkoihin väsyttävät vanhempia niin, että aikaa pysähtymiseen ei ole.

-- No just ehkä noi aikataulut. Että sieltä välillä ilmotetaan, että tuo lapsi siihen ja siihen aikaan ja mäkin oon välillä niin hermostunu, että väsy siihen, kun en pysty silloin tuomaan. Että tavallaan sellasta...mm....mutta kyllähän niissäkin on pakko välillä joustaa. -- ...ja sitten tietenkin just tää, että kun näitä sovitaan näitä viikonloppuja, niin se on se suurin haaste, että kun silloin kun oltiin siellä ja mietittiin, mitkä ne viikonloput on niin jokainen vanhempi halus eri viikonloppua.

(Vanhempi 2)

H: Mites sitten, kun tässä Koivulassa on näitä muita lapsia tosiaan, niin miltä se on tuntunu?

V: Ei mun mielestä mitenkään...mut siinä on vaan se, että onko Maritalla sitten aikaa jos Kaisa tarvii. Et nyt en oo niin kun, en oo kerinny Maritan kans jutella, mutta Kaisa on kuitenkin ollu vasta niin vähän aikaa. Et onko se sitten tarvinnu sitä kahen keskistä. Mut ihan hyvin se on tullu niin kun, eikä se oo sillain miettiny että kuka on kenenkin lapsi. Ei se niistä niin kun ressaa. Ne on yhtä samaa porukkaa. Et ei se niin kun ota niitä, sillain että ei se mieti aikuisten asioita sillon kun se menee sinne. Et se vapautuu kyllä niin kun ihan heti.

(Vanhempi 4)

Ryhmätoimintaan liittyy myös haasteita ja huolia jotka liittyvät ryhmämuotoisuuteen sekä ryhmien ikä- ja sukupuolirakenteisiin. Suuressa ryhmässä ongelmaksi muodostuvat helposti aikataulut, joiden sopimisessa täytyisi huomioida kaikki osapuolet – kaikille sopivien viikonloppujen löytäminen voi olla haastavaa. Toisaalta haastatteluissa nousee esille myös huoli siitä, onko vetäjällä tarvittaessa kahdenkeskistä aikaa lapsille. Osa lapsista saattaa tätä tarvita ja tässä suhteessa vetäjien resurssit lasten yksilölliseen huomioimiseen saattavat huolettaa vanhempia. Haastatteluiden ja havainnoinnin perusteella toiminnassa onkin tärkeää tiedostaa lasten yksilölliset tarpeet ja sopivuus ryhmämuotoiseen toimintaan. Lasten yhteisöllisessä ryhmätoiminnassa on ollut mukana jonkin verran lapsia joilla on vuorovaikutuksellisia pulmia tai erityisvaikeuksia, mutta ryhmät ovat tarkoitettu pääasiassa lapsille joilla ei ole erityisiä tarpeita. Erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia voidaan ottaa mukaan ryhmiin vetäjien ammattitaidon ja resurssien puitteissa.

-- mutta onhan siinäkin se, että taas...sen verran pakko tosta sanoo, että Siljahan on tuonu esille sen, että aina se ei välttämättä oo tykänny kun se on se...ryhmä, että siellä on paljon niitä lapsia yhestä perheestä ja ne on paljon pienempiä. Niin Silja sano, että hän kokee, että hän joutuu sielläkin samallailla hoitamaan niitä pienempiä ja niin kun tämmöstä et se ei niin kun saa sitä omaa aikaa.

(Vanhempi 2)

Yksi vanhemmista kertoo lapsensa kokeneen, että hän joutuu ryhmän vanhimpana huolehtimaan ryhmässä olevista pienemmistä lapsista. Tytär joutuu huolehtimaan myös kotona pienemmistä sisaruksista ja äiti on huolissaan siitä, saako tytär viikonloppuina riittävän lepo hetken. Äidin haastattelusta tulee esille, että tytär kokee pienempien sisarusten hoitamisen ja vastuun ilmeisen kuormittavana. Tytär on huomattavasti vanhempi kuin ryhmän muut lapset, josta syntyy väistämättäkin epäsuhta asetelma. Toisaalta havainnoinnin ja äidin haastattelun perusteella tytär viihtyy ryhmässä erittäin hyvin tästä huolimatta, joten tämä haitta lienee pienempi kuin ryhmästä saatu hyöty.

Sillon alunperin niin sillon syksyllä Riittaakin harmitti se kun oli, että kolme poikaa ja Aino, et se vähän niinkun mietitytti että mitähän tästä tulee että pojat on..pojilla on vähän niin kun omat touhut alussa ja sitten Aino oli vähän niinku itekseen niin sitten mun mielestä toi on hyvä tolleen että on niin kun pieni ryhmä. Et se niinku Riitan sen koko ryhmän toiminnan ja Riitan kannalta se neljä on niinkun ihan maksimi että mitä siellä...että kerkee kaikkien kanssa touhuta ja seurata ja olla...

(Vanhempi 6)

Kuuselassa on kaksi poikaa ja yksi tyttö, minkä yksi vanhemmista nosti esille haastattelussa ongelmana. Pojista on seuraa toisilleen, mutta tyttö jää ulkopuoliseksi. Lisäksi ryhmässä oli tapahtunut alkuvaiheessa tytön kiusaamista poikien taholta. Toisaalta äiti ei haastattelun perusteella pidä asiaa kuitenkaan suurena ongelmana, sillä työllä on seuraa ohjaajista ja hän on innokkaasti mukana toiminnassa. Myös havainnoinnin perusteella tyttö viihtyy ryhmässä jossa hän on paljon aikuisten ja koirien kanssa – viikonlopun aikana tuli sellainen vaikutelma, että kavereiden puuttuminen ei ollut hänen mielestään ongelma.

Joo. Viis lasta pääs mukaan. Et se on erittäin harvinaista, että eihän nyt yhteen paikkaan ikinä, siis jos ois ollu normi perhe, niin ei ois varmasti päässy viittä

lasta kerralla. Että se oli kyllä helpotus meille että ne voi kuskata yhteen paikkaan. Että ei tarvii moneen eri paikkaan viiä.

(Vanhempi 5)

Ryhmätoiminnan etu verrattuna tavalliseen tukiperheeseen on se, että se mahdollistaa sisarusten pääsemisen samaan paikkaan. Usein tukiperheillä on rajoitteita lasten lukumäärän ja iän suhteen mikä vaikeuttaa perheen löytymistä erityisesti suurperheille. Toiminnassa on mukana perheitä joissa on useita lapsia ja joille saman tukiperheen löytäminen on ollut todellinen haaste. *Yhteisöllinen ryhmätoiminta* koetaankin tämän vuoksi merkityksellisenä asiana.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessani olen tarkastellut *Lasten yhteisöllistä ryhmätoimintaa* jota lähestyn fenomenologisesta näkökulmasta. Koska kyseessä on täysin uusi lastensuojelun avohuollon tukimuoto jota ei ole tutkittu aiemmin, olen kerännyt osan aineistosta etnografisesti ja luonut tämän pohjalta toiminnasta kokonaisvaltaisen kuvauksen. Tämän lisäksi olen tarkastellut perheiden kokemuksia sekä *vihreän hoivan* roolia toiminnassa.

Tutkimuksessa ryhmätoiminnasta piirtyy kokonaisuudessaan toimiva kuva, johon perheet ja ryhmätoimintapaikkojen vetäjät ovat olleet pääasiassa tyytyväisiä. Toiminnassa oli ensimmäisen vuoden aikana mukana yhteensä kahdeksan perhettä ja 16 lasta, jotka kaikki ovat olleet ennen toimintaan mukaan pääsemistä tukiperhejonossa. *Lasten yhteisöllisessä ryhmätoiminnassa* kriteerit esimerkiksi lasten määrän ja iän suhteen ovat löyhemmät kuin perinteisessä tukiperhetoiminnassa, sillä tukiperheet eivät kykene yleensä ottamaan luokseen kovin montaa lasta. Ryhmätoimintapaikkojen ryhmäkoot ovat suurehkoja ja tämä on mahdollistanut esimerkiksi sisarusten pääsemisen samaan paikkaan. Tämä on koettu helpotuksena erityisesti perheissä joissa on useita lapsia. Toimintaan pääsi ensimmäisen vuoden aikana mukaan paljon sellaisia lapsia, joille tukiperheen löytäminen on ollut haastavaa. Perheissä tukiperheen on odotettu olevan ratkaisu uupumukseen tai lasten ongelmiin ja nämä odotukset ovat siirtyneet jossain määrin myös *Lasten yhteisölliseen ryhmätoimintaan*. Monet perheet yllättyivät toiminnan laadusta positiivisesti. Myönteisenä asiana koettiin erityisesti ryhmien toiminnallisuus ja vetäjien aito sitoutuminen perheisiin. Toimintaa on laajennettu ensimmäisen vuoden jälkeen ja näin ollen se tavoittaa tulevaisuudessa entistä useamman perheen.

Kaikki tutkimuksessa mukana olleet kolme ryhmätoimintapaikkaa ovat keskenään hyvin erilaisia ja kustakin on muodostunut tutkimuksessa omanlaisensa kuva. Ryhmien suuret eroavaisuudet tulivat tutkimuksen aikana minulle yllätyksenä ja se toi haasteita tutkimuksen lähestymistapaan. Tutkimuksen tarkoituksena oli luoda yhtenäinen kuvaus *Lasten yhteisöllisestä ryhmätoiminnasta* ilman vertailuasetelmaa ryhmien välillä. Tutkimuksessa ryhmätoimintapaikkojen eroavaisuudet tulevatkin väistämättä esille, mutta olen pyrkinyt lä-

hestymään toimintaa tästä huolimatta yhtenä kokonaisuutena. Ryhmien eroavaisuuksiin vaikuttavat paikkojen erilaiset toimintaympäristöt ja vetäjien koulutus- ja työtaustat. Toisaalta myös ryhmiin valikoituneet perheet muokkaavat ryhmän toimintaa ja ryhmistä on muodostunut osallistujiensa näköisiä. Perheet ovatkin olleet osallisina toiminnan kehittämisessä ja suunnittelussa. Toisaalta, vaikka itselleni ryhmien suuret erot tulivat yllätyksenä, ovat ne olleet odotettavissa oleva asia joka voidaan nähdä toiminnan voimavarana. Erilaiset paikat mahdollistavat sen, että ryhmään voidaan valikoida lapsia joiden mielenkiinnon kohteisiin paikka sopii. Lapset voidaan huomioida haku- ja valintaprosessissa yksilöllisine piirteineen.

Tutkimuksessa aineistosta nousee esille neljä merkityskokonaisuutta: *ryhmätoimintapaikkojen vetäjät, oma aika ja jaksaminen, vihreä hoiva ja ryhmämuotoisuus*. Nämä kaikki merkityskokonaisuudet liittyvät toisiinsa ja ne luovat perustan *Lasten yhteisölliselle ryhmätoiminnalle*. Vetäjät ovat toiminnassa näkyvimmissä roolissa ja heidän vastuullaan on ryhmien toiminnan kokonaisvaltainen onnistuminen. Vanhempien haastatteluissa tulee esille, että suhde vetäjiin koetaan merkittävänä. Tämä vahvistuu havainnoinnissa, jossa myös lasten ja vetäjien välinen vuorovaikutussuhde näyttäytyy tärkeänä. Hyvä vuorovaikutussuhde ja luottamus luovat pohjan sille, miten merkittäväksi toiminta muodostuu vanhempien kokemuksissa. Vuorovaikutussuhde on muotoutunut erilaiseksi kaikissa ryhmissä. Tähän on vaikuttanut erityisesti vetäjien ja vanhempien aktiivisuus yhteydenpidossa. Esimerkiksi pitkät välimatkat ryhmätoimintapaikan ja kodin välillä näyttävät heikentävän hyvän suhteen muodostumista mikäli vanhemmat eivät ota siinä aktiivista roolia.

Ryhmien toimivuuden kannalta tärkeänä tässä tutkimuksessa näyttäytyy ryhmien koko suhteutettuna vetäjän ammattitaitoon. Tutkimuksessa oli mukana yksi iso ryhmä (8 lasta), yksi keskikokoinen ryhmä (5 lasta) ja yksi pieni ryhmä (3 lasta). Kaikissa ryhmissä ilmeni ensimmäisen vuoden aikana haastavia tilanteita, mutta iso ja keskikokoinen ryhmä (Tammela ja Koivula) toimivat pääasiassa hyvin. Näiden kahden ryhmän toimivuuteen vaikuttivat vetäjien ammattitaito ja pitkä kokemus lapsiryhmien kanssa toimimisesta sekä ryhmään valikoituneet lapset. Lisäksi molemmissa ryhmissä oli aina vähintään kaksi vetäjää, joka helpottaa suuren ryhmän hallitsemista. Pienessä ryhmätoimintapaikassa (Kuusela) esiintyi jonkin verran haasteita läpi vuoden. Haasteet syntyivät ryhmän pienen koon, haastavien lasten ja vetäjän koulutus- ja kokemustaustan yhteisvaikutuksesta. Ryhmän pieni koko itsessään aiheutti haasteita, koska ryhmään valikoituneiden lasten mielenkiinnon kohteet olivat erilaisia ja toisaalta myös ryhmän sukupuolijakauma (kaksi poikaa ja yksi tyttö) epätasainen. Pienen ryhmän haasteena voidaankin nähdä se, jos ryhmästä ei synny tiivistä ja

ryhmädynamiikka ei syystä tai toisesta toimi. Lisäksi ryhmään valikoitui sattumalta haastavia lapsia, johon vetäjä ei ollut kyennyt varautumaan. Kuuselassa aloitti alun perin neljä lasta, joista yhden lapsen vuorovaikutukselliset ongelmat häiritsivät ryhmän toimintaa niin paljon, että lapsi jouduttiin poistamaan ryhmästä kesken kauden. Ryhmän vetäjällä ei ollut yksin resursseja huomioida lapsen erityispiirteitä, jonka vuoksi poistaminen ryhmästä oli välttämätön toimenpide. Ryhmätoiminnassa tyypillistä on se, että yhden lapsen ongelmat vaikuttavat koko ryhmän toimintaan. Tämän vuoksi ongelmien ratkaiseminen saattaa vaatia radikaalia puuttumista, jotta ryhmän toiminta voi jatkua muiden lasten osalta normaalisti.

Myös Tammelassa ilmeni toiminnan alkuvaiheessa ongelmia, kun yhden lapsen vuorovaikutukselliset pulmat osoittautuivat ennakoitua vaikeammiksi. Tammelassa lapsen erityisvaikeudet pystyttiin huomioimaan hyvin, koska paikassa toimii vetäjänä paris-kunta ja lapselle voitiin lisäksi nimittää oma henkilökohtainen ohjaaja. Ryhmätoiminnassa onkin tärkeää se, että ongelmatilanteisiin pystytään reagoimaan nopeasti ja keskustelemaan haasteista avoimesti kaikkien osapuolten kanssa. Tämä toteutui kaikissa ryhmätoimintapaikoissa ja ongelmatilanteista keskusteltiin yhdessä vanhempien ja Läheltä tueksi –hankkeen työntekijöiden kanssa. Hankkeen työntekijöiden tuki on ollut ensimmäisen vuoden aikana tärkeää ryhmätoimintapaikkojen vetäjille.

Vanhempien näkökulmasta merkittävin asia toiminnassa on ollut sen tuoma vapaa-aika ja tätä kautta oman jaksamisen lisääntyminen. Vanhemmat kokevat hyvin tärkeänä sen, että toiminta antaa heille kauan kaivatun mahdollisuuden omaan aikaan, jonka koetaan lisänneen vanhempien voimavaroja arjessa. Toisaalta myös lasten koetaan saavan toiminnan myötä omaa aikaa, sillä useilla perheillä on kotona haasteita kuten sisarusten välisiä riitoja, jotka vaikuttavat myös lasten hyvinvointiin. Lapset saavat siis viikonlopun mittaisen hengähdystauon arjesta jolloin kodin ongelmat unohtuvat hetkeksi. Näin ollen koko perheen jaksaminen lisääntyy. Tutkimustulosten perusteella on kuitenkin mahdotonta arvioida sitä, ovatko nämä vaikutukset jaksamiseen lyhyt- vai pitkäaikaisia.

Vihreä hoiva ja ryhmämuotoisuus luovat toiminnalle reunaehdot. Vanhemmat kokevat toiminnan ryhmämuotoisuuden tärkeänä, sillä se mahdollistaa ryhmien monipuolisen sisällön ja laajentaa lasten sosiaalista verkostoa. Toisaalta ryhmämuotoisuus luo myös mahdollisuuden vanhempien väliselle vertaistuelle, joka kuitenkin näyttäytyy vanhempien haastatteluissa vähäisenä, joskin tunnustettuna voimavarana. Tutkimuksen perusteella vanhemmat olisivat halukkaita tutustumaan paremmin muihin toiminnassa mukana oleviin vanhempiin, mutta tälle ei ole löydetty sopivaa aikaa.

Vihreä hoiva näkyy toiminnassa pääasiassa luonnonläheisen toimintaympäristön kautta, jota niin lapset kuin vanhemmat arvostavat. *Vihreän hoivan* merkitys tulee esille erityisesti havainnointiaineistossa, sillä vanhempien on haastatteluissa melko vaikea sanallistaa kokemustaan luonnosta osana ryhmätoimintaa. Tutkimuksessa *vihreä hoiva* näkyy eri tavoin ja erilaisin painotuksin kaikissa ryhmätoimintapaikoissa.

Ryhmätoimintapaikoista Tammela on ainoa paikka, jossa on virallistettua *vihreä hoiva* -toimintaa, johon vetäjät ovat sitoutuneet myös omassa yritystoiminnassaan. Tässä ryhmätoimintapaikassa ryhmän vetäjällä on sosiaalipedagoginen hevoskoulutus, joka luo mahdollisuuden *vihreän hoivan* ammatilliseen toteuttamiseen. Lisäksi paikassa on paljon eläimiä ja niiden kanssa tapahtuvaa ohjattua toimintaa. Tarkastelu osoittaa kuitenkin, että kaikista kolmesta ryhmätoimintapaikasta on tunnistettavissa *vihreän hoivan* elementit ja rajaehdot. Soinin ja Vehmaston (2014, 13) mukaan *vihreän hoivan* palveluista on löydettävissä kolme keskeistä elementtiä (luonto, yhteisö ja toiminta) ja kolme niitä rajaavaa ehtoa (vastuullisuus, tavoitteellisuus ja ammatillisuus) jotka ovat edellytyksiä *vihreä hoiva* -toimintatavalle. Vastuullisuuden käsite on laaja ja se syntyy *vihreä hoiva*-toiminnassa laadusta, eettisistä toimintatavoista ja arvoista. Vastuullisuuteen sisältyy niin ympäristövastuullisuus kuin myös sosiaalinen vastuullisuus. (Soini & Vehmasto 2014, 14.) Kaikissa ryhmätoimintapaikoissa pyritään toimimaan vastuullisesti ja toimintaan sisältyy arvoja esimerkiksi hyvästä lapsuudesta ja luonnon kunnioittavasta käytöstä. Ammatillisuudella tarkoitetaan *vihreän hoivan* yhteydessä sitä, että toiminta noudattaa ammattialan lainsäädäntöä ja eettistä ohjeistusta. Lisäksi palvelun tarjoajalla tulee olla riittävä ammatillinen koulutus tuottamaan palvelusta. Ammatillisuudella ei tarkoiteta välttämättä suoritettuja tutkintoja, vaan ammattitaidon pitäisi suhteutua tarjottavaan palveluun ja asiakasryhmän tarpeisiin. (Soini ym. 2011, 325.) *Lasten yhteisöllisten ryhmätoimintapaikkojen* vetäjät ovat kaikki ammattilaisia suhteessa asiakasryhmänä oleviin lapsiin, vaikka kaikilla koulutustaustat ovat erilaisia. Tavoitteellisuudella tarkoitetaan sitä, että toiminta on pitkäjänteistä ja suunniteltua. (emt., 325-326). Kaikki ryhmätoimintapaikat ja perheet ovat sitoutuneet toimintaan määrääjäksi (1-2 vuotta) ja toiminnassa noudatetaan Läheltä tueksi -hankkeen asettamia tavoitteita ja reunaehdoja.

Vihreä hoiva voidaan ymmärtää hyvin laajana käsitteenä ja siitä on käytetty tämän vuoksi jaottelua *luontohoivaan* ja *luontovoimaan*. (Soini & Vehmasto 2014, 15). Tämän jaotteluun perustuen ryhmätoimintapaikat liikkuvat molempien rajapinnoilla, kallistuen

kuitenkin enemmän *luontovoiman* palveluun, joka on luonteeltaan ennaltaehkäisevää ja hyvinvointia lisäävää. *Luontohoivaan* toiminta kallistuu siinä mielessä, että asiakasryhmänä ovat haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja perheet. Suomessa *vihreän hoivan* käsitettä on pyritty määrittelemään melko tarkastikin erilaisissa hankkeissa ja määritelmällä on pyritty esimerkiksi takaamaan palveluiden laatu. *Lasten yhteisöllistä ryhmätoimintaa* ei ole kuitenkaan ollut Läheltä tueksi -hankkeessa tarkoitus määritellä virallisesti *vihreän hoivan* palveluksi, vaan se on toiminut löyhänä taustavaikuttajana toiminnassa. Se, että *vihreään hoivaan* ei sitouduta tarkasti, antaa toiminnassa mahdollisuuden kehittää erilaisia ryhmiä erilaisten perheiden tarpeisiin ja toteuttaa toimintaa kunkin ryhmätoimintapaikan vetäjän intressien mukaisesti. *Vihreällä hoivalla* on kuitenkin merkittävä rooli toiminnassa ja sen vaikutukset lapsiin tulevat tutkimuksessa näkyviksi. Havainnointiin perustuen lapset viihtyvät ryhmätoimintapaikoissa todella hyvin ja nauttivat luontoympäristössä tapahtuvasta toiminnasta. Luontoympäristö tarjoaa paljon erilaisia virikkeitä ja arjesta poikkeavaa toimintaa, jolla koetaan olevan virkistävä vaikutus. Tutkimuksen perusteella erityisesti eläimet koettiin merkittävänä osana toimintaa ja Tammelan ryhmässä olevien lasten vanhemmat kokivat, että hevosilla on jopa terapeuttisia vaikutuksia lapsiin.

8 POHDINTA

Tämä tutkimus on tehty täysin uudenmallisesta toiminnasta jota ei ole tutkittu aikaisemmin. Tämän vuoksi on tärkeää pohtia tutkimustuloksiin vaikuttaneita asioita ja sitä, mitä tutkimus tarjoaa tieteelle ja sosiaalityölle. Ensinnäkin tutkimus on toteutettu hyvin aineistolähtöisesti fenomenologisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti. Olen halunnut lähestyä aihetta mahdollisimman tuoreesta näkökulmasta johon ei liity ennakko-odotuksia ja tätä kautta perheiden kokemukset toiminnasta tulevat kuvatuiksi mahdollisimman alkuperäisessä muodossaan.

Tutkimuksessani on huomioitava se, että keräsin havainnointiaineiston kaikista ryhmätoimintapaikoista yhden satunnaisesti valitun viikonlopun aikana. Viikonloppujen kulkuun vaikuttavat monet ulkoiset tekijät joilla on vaikutusta siihen, millaiseksi havainnointiviikonloppujen kulku muodostui. Useammat havainnointikerrat olisivat antaneet toiminnasta tarkemman ja luotettavamman kuvan, mutta tähän ei ollut ajallisten resurssien puitteissa mahdollisuutta. Erityisesti havainnointiviikonloppujen sisältöihin vaikutti sää, joka oli kahdessa paikassa erittäin huono. Näin ollen en päässyt seuraamaan näissä paikoissa juuri-kaan esimerkiksi normaalia ulkona tapahtuvaa toimintaa, joka olisi kertonut enemmän siitä, miten *vihreä hoiva* näkyy toiminnassa. Pyrin kompensoimaan tätä keskustelemassa vetäjien, lasten ja vanhempien kanssa aiempien ryhmätoimintaviikonloppujen sisällöistä. Päädyin käytettävissä olevien resurssien vuoksi myös rajaamaan tutkimusaineistoa niin, että jätin lasten haastattelut tietoisesti tekemättä. Lapsia olisi ollut mahdollista ja mielekäästä haastatella ja tämä olisi tuonut ehdottomasti tutkimukseen toisenlaisen näkökulman. Lapset ovat tutkimuksessa tulleet nähdyiksi toimijoina ja olen pyrkinyt kuulemaan heidän mielipiteitään havainnoinnin lomassa. Varsinaiset haastattelut jätin kuitenkin tekemättä, sillä tällöin aineistosta olisi tullut liian suuri pro gradu –tutkielman aikaresursseihin nähden. Tutkimus on siis toteutettu hyvin aikuislähtöisesti, vaikka lasten havainnointi muodostaa merkittävän osan aineistosta.

Havainnoinnissa pyrin ymmärtämään ryhmätoimintapaikkojen toimintaa ja lasten kokemuksia, mutta havainnoinnit ovat kuitenkin tehty minun, aikuisen ja tutkijan, näkökulmasta. Kuten Keränen (2002) toteaa, tukiperhetoimintaa on tutkittu hyvin paljon aikuislähtöisesti. Toimintaa olisi tärkeää käsitellä lasten näkökulmasta, koska toiminta kohdistuu suoraan lapseen (Keränen 2002, 10.) Tukiperheen tavoin toiminta kohdistuu suoraan

lapsiin myös *Lasten yhteisöllisessä ryhmätoiminnassa* – lapsi käy säännöllisesti viikonloppuina ryhmätoimintapaikassa vanhemman jäädessä kotiin. Tämä tutkimus jättääkin jatkotutkimusmahdollisuuden lapsilähtöiseen tutkimukseen, jossa lasten kokemukset tulisivat paremmin kuulluiksi. Tällainen tutkimus olisi tärkeää myös Läheltä tueksi –hankkeen tavoitteena olevan lasten osallisuuden lisäämisen kannalta. Toisaalta myös ryhmätoimintapaikkojen vetäjien ääni jää tutkimuksessani melko näkymättömäksi ja heidän jättämisensä haastatteluiden ulkopuolelle oli tietoinen valinta edellä mainituista syistä. Vetäjillä olisi varmasti paljon sanottavaa ryhmätoiminnasta ja siitä, mitä se heidän näkökulmastaan on. Ryhmien vetäjiä haastatteleamalla pystyttäisiin arvioimaan millaisia ominaisuuksia ryhmätoimintapaikkojen vetäjiltä vaaditaan ja mitä toiminnassa tulee ottaa huomioon. Esimerkiksi Ferwerda-van Zonneveld ym. (2012) ovat toteuttaneet tutkimuksensa hoivamaatiloista haastatteleamalla yrittäjiä ja vastaavanlaisen tutkimuksen voisi toteuttaa myös tästä toiminnasta.

Tutkimuksessani olin kiinnostunut *vihreästä hoivasta* ja siitä, miten se näkyy osana toimintaa. Vaikka *vihreä hoiva* saa toiminnassa positiivisia merkityksiä, on sen käyttöä osana sosiaalipalveluita tärkeää pohtia myös kriittisesti. Luonnon hyvinvointivaikutuksia ei voida pitää itsestäänselvyytenä ja *vihreään hoivaan* liittyy paljon haasteita, jotka nousevat myös tässä tutkimuksessa jossain määrin esille. Kaikki ihmiset eivät esimerkiksi koe eläimiä turvallisina tai helposti lähestyttävänä, vaan niihin saattaa liittyä jännitystä, pelkotiloja ja jopa traumaattisia kokemuksia. Tässä tutkimuksessa havainnoinnissa tulee esille miten erilaisia reaktioita eläimet lapsissa aiheuttavat. Esimerkiksi Tammelassa on monia erilaisia eläimiä ja osa lapsista jännitti hevosia – tällaisissa tilanteissa merkittävään rooliin nousee toiminnan vapaaehtoisuus ja ohjaus. Lapsia ei pakoteta tekemään mitään vastentahtoisesti ja toisaalta tämä ei sulje ketään ryhmän ulkopuolelle, kun valittavana on vaihtoehtoisia toimintaa. Toiminnassa onkin tärkeää huomioida se, että eläimet ovat lapsiystävällisiä ja vaarattomia, niin, että lapsille ei synny negatiivisia kokemuksia. Useilla toiminnassa mukana olevilla lapsilla ei ole kotona eläimiä ja näiden kanssa toimiminen saattaa näin ollen olla vierasta. Eläinten kanssa toimimista ei siis pidä nähdä luonnollisena taitona vaan aikuisten tulee opastaa lapsia siinä, miten eläimen kanssa täytyy toimia. Myös luonto ympäristönä voi aiheuttaa negatiivisia tunteita. Maaseudulla esimerkiksi pimeys voi olla lapsille todellinen pelon aihe eikä siihen välttämättä ole totuttu kaupungissa.

Tekemäni kirjallisuuskatsauksen ja tämän tutkimuksen perusteella luonnon käyttö osana sosiaalipalveluita on oikein toteutettuna tärkeä tuen muoto ja voimavara. Suomessa luontoa käytetään jonkin verran osana sosiaali- ja terveystaloudellisia palveluita, ja *vihreän hoivan*

käyttö lisääntyy jatkuvasti. Monissa Euroopan maissa on olemassa hoivamaatiloja (care farms) jotka tarjoavat tukipalveluita ihmisille, joilla on tarvetta erityiselle hoivalle tai tuelle. Hoivamaatilat on tunnustettu toimivana tuen muotona esimerkiksi autistisille lapsille ja nuorille. (esim. Ferwerda-van Zonneveld ym. 2012, 35). Hoivamaatila-tyyppistä toimintaa on myös Suomessa jonkin verran, esimerkiksi vanhuksille järjestetään perhehoitoa maatiloilla (ks. Maa- ja kotitalousnaiset 2013). Ne eivät kuitenkaan ole vielä vakiintunut osa suomalaista palvelujärjestelmää. Tämä voidaan nähdä resurssina, josta hyötyisivät niin maatalousyrittäjät kuin sosiaali- ja terveystalouden asiakkaat. Maaseudun elinkeinorakenne on muutoksen alla ja monet maatilat etsivät uusia tulonlähteitä maa- ja metsätalouden rinnalle. Lisäksi maaseudulla on olemassa paljon käyttämättömiä resursseja, kuten valmiita tiloja ja rakennuksia sekä jossain määrin myös ammattitaitoa (emt., 2) jotka mahdollistavat hoivamaatalouden. Niin lapsiperheillä kuin vanhustenhoidossa on tarvetta uusille tukimuodoille johon hoivamaatiloilla kyettäisiin vastaamaan. Lasten yhteisölliset ryhmätoimintapaikat voidaan nähdä yhtenä hoivamaatalouden muotona, vaikka tutkimuksessa mukana olleista ryhmätoimintapaikoista ainoastaan Tammela voidaan nähdä virallisena maatalousyrityksenä. Hoivamaataloutta ei tule kuitenkaan ymmärtää liian suppeana tai tiukasti määriteltynä toimintana.

Toiminnassa nousi esille, kenties hieman yllättäen, tietoyhteiskunnan mukanaan tuomat haasteet joka näyttäytyy mielenkiintoisena *vihreän hoivan* kautta tarkasteltuna. Ennen ryhmätoiminnan alkua kaikissa paikoissa käytiin keskustelua tietokoneiden ja puhelinten käytöstä ja niiden suhteen sovittiin selkeät rajat. Kaikissa paikoissa sovittiin etukäteen, että laitteiden käyttö on rajattua ja tapahtuu ainoastaan niille sovittuna hetkenä. Kahdessa paikassa tietokoneita ja kännyköitä ei saanut käyttää lainkaan, vanhemmille soittamista lukuun ottamatta. Rajoitukset toimivat hyvin eivätkä lapset kaivanneet puhelimia viikonloppujen aikana. Yhdessä ryhmätoimintapaikassa asiasta kuitenkin muodostui ongelma, sillä ryhmän poikien pelaamista ei kyetty toiminnassa rajoittamaan riittävästi. Tämä heijastui koko ryhmään negatiivisesti ja vaikeutti yhteistä toimintaa. Pelaamisongelma ja rajattomuus tulivat vetäjälle yllätyksenä eikä hänellä ollut yksin voimavaroja tai keinoja puuttua asiaan. Poikien käyttäytyminen oli haasteellista ennestään ja haasteellisuus lisääntyi, mikäli heidän pelaamistaan pyrittiin rajoittamaan. Käytännössä pojat pelasivat koko havainnoimani ryhmätoimintaviikonlopun ajan osallistumatta juurikaan muuhun toimintaan. Ongelma ilmeni yhtäläillä myös poikien kotona eikä ollut näin ollen ainoastaan ryhmätoiminnassa esiintyvä asia. Tietokoneet ja niihin liittyvä toiminta ovat normaali osa nyky-yhteiskuntaamme, mutta

niiden varjopuolena tulevat riippuvuusongelmat jotka ovat erityisesti sosiaalityön saralla näkyvä ilmiö. Entistä nuoremmat lapset viettävät tietokoneen ääressä paljon aikaa ja tämän tietokoneajan rajoittaminen muodostuu joissakin perheissä tai tilanteissa ongelmaksi. *Lasten yhteisöllisessä ryhmätoiminnassa* osa vanhemmista odotti, että toiminta toisi apua lapsen pelaamiseen. Kaikkien ryhmien alkuperäisenä ajatuksena olikin, että kyseessä olisi tietokonevapaaviikonloppu ja sen sijaan keskityttäisiin esimerkiksi ulkoiluun ja yhteiseen tekemiseen. *Vihreän hoivan* palvelut voidaankin tässä suhteessa nähdä potentiaalisena ratkaisuna liialliseen tietokoneen äärellä olemiseen, mutta kuten tutkimus osoittaa, täytyy ryhmän vetäjällä olla ammatillisia valmiuksia puuttua asiaan.

Tämä tutkimus tuottaa uutta tietoa *vihreästä hoivasta* osana lastensuojelutyötä ja nostaa esille ajatuksia toiminnan kehittämissuunnista. *Vihreää hoivan* palveluita on vielä toistaiseksi vähän käytetty osana lastensuojelutyötä Suomessa ja aiheesta olisi tärkeää saada myös arviointi- ja vaikuttavuustutkimusta sen vakiintuessa.

LÄHTEET

Aarnos, E. Kouluun lapsia tutkimaan: havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) (2007). Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus, Jyväskylä.

Alasorvari, V. & Hopiavuori, A. (2014). Koira-avusteinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. ”Pieniä rapsutuksia ja hännänheilautuksia”. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteen laitos.

Atkinson, P. & Hammersley, M. Ethnography and Participant Observation. Teoksessa Denzin, N. & Lincoln, Y. (toim.) (1998). Strategies of Qualitative Inquiry. Sage Publications, Inc.

Atkinson, P. & Hammersley, M. (2007). Ethnography: Principles in Practice (3rd ed.). Taylor & Francis e-Library.

Aura, S., Horelli, L. & Korpela, K. (1997). Ympäristöpsykologian perusteet. WSOY, Juva.

Balluerka, N., Muela, A., Amiano, N. & Caldentey, M. (2014). Influence of animal-assisted therapy (AAT) on the attachment representations of youth in residential care. University of the Basque Country UPV-EHU, Spain.

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere.

Eskola, J. & Vastamäki J. (2001). Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) (2001). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. PS-kustannus, Jyväskylä.

Ferwerda-van Zonneveld, R., Oosting, S. & Kijlstra, A. (2012). *Care farms as a short-break service for children with Autism Spectrum Disorders*. NJAS – Wageningen Journal of Life Sciences, vol 59 (1-2), 35-40.

Grönfors, M. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) (2007.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I*. PS-kustannus, Jyväskylä.

Grönfors, M. (1982). *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. Wsoy, Juva.

Günther, K. (2006). Tukiperhepalvelua tarvitseva lapsi lastensuojelun asiakirjojen kuvaamana. Pro gradu –tutkimus. Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos, sosiaalityö.

Menetelmät. n.d. Green Care Finland ry:n verkkosivu. Viitattu 4.11.2015. <http://www.gcfinland.fi/Menetelmat?parent=MitaOnGreenCarePaavalikko>

Jaakkola, J., Pulma, P., Satka, M. & Urponen, K. (1994). Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisten sosiaalisen turvan historia. Sosiaaliturvan keskusliitto, Helsinki.

James, A. *Ethnography in the Study of Children and Childhood*. Teoksessa *Handbook of Ethnography*. (2001.) Sage Publications, Inc.

Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo. (2006). *Suomalainen yhteiskunta*. Wsoy, Helsinki.

Kauppi, M. & Rautanen, E. (1997). *Oikeus hyvään kotiin : Pelastakaa lapset ry ja suomalainen lastensuojelutyö 1922-1997*. Pelastakaa lapset ry.

Keränen, S. (2004). *Tukiperhetoiminta lasten kuvaamana. Tutkimus lasten osallistumisesta ja kokemista merkityksistä lastensuojelun avohuollon tukiperhetoiminnassa. Lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillinen lisensiaatin tutkimus*. Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityö.

Keurulainen, A. (2014). *Muuttuva suomalainen perhe*. Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Kopijyvä, Kuopio.

Korhonen, A., Liski-Markkanen, S. & Roos, I. (2011). *Green Care – Vihreä hoiva maaseudulla. Taustaselvityksen yhteenvetoraportti*. TTS:n julkaisuja 408, Nurmijärvi.

Kogstad, R., Agdal, R. & Hopfenbeck, M. (2014). *Narratives of Natural Recovery: Youth Experience of Social Inclusion through Green Care*. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, vol 11 (6), 6052-6068.

Kuula, A. (2007). *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino, Tampere.

Kvalitatiivisen datan käsittely. n.d. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkisto. Viitattu 2.11.2015. <http://www.fsd.uta.fi/aineistonhallinta/fi/kvalitatiivisen-datan-kasittely.html>

Laine, T. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) (2007). Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus, Jyväskylä.

Laitinen, H. (1984). *Näkökohtia osallistuvan havainnoinnin menetelmään*. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos. Tutkimuksia 67.

Lasten yhteisöllinen ryhmätoimintamalli. Julkaisematon esite. Pelastakaa lapset ry, Jyväskylä.

Läheltä tueksi –kehittämishanke 2013-2017. Julkaisematon esite. Pelastakaa lapset ry, Jyväskylä.

Maa- ja kotitalousnaisten keskus ry. (2013). Perhehoito apu vanhuksille ja mahdollisuus maaseudulle. Loppuraportti. Viitattu 14.10.2015. https://www.maaajakotitalousnaiset.fi/sites/default/files/attachment/loppuraportti_perhehoitoapu_vanhuksillemahdollisuusmaaseudulle_21052013.pdf

Martin, F. & Farnum, J. (2002). *Animal-Assisted therapy for children with pervasive developmental disorders*. Western Journal of Nursing Research, vol 24 (6), 657-670.

Matilainen, M. (2008). "Tärkeä lastensuojelun tukimuoto, jota ei voi hoitaa toisella kädellä". Jyväskyläläisten lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä tukiperhetoiminnasta. Pro gradu –tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto.

Matthies, A. & Närhi, K. (2014). Ekososiaalinen lähestymistapa rakenteellisen sosiaalityön viitekehyksessä. Teoksessa Pohjola, A., Laitinen, M. & Seppänen, M. (toim.). Rakenteellinen sosiaalityö: sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. UNIPress, 87-116.

Matthies, A., Närhi, K. & Ward, D. (2001). The Eco-social Approach in Social Work. SoPhi, Jyväskylä.

Palmu, T. Kenttä, kirjoittaminen, analyysi – yhteenkietoutumia. Teoksessa Lappalainen, S., Hynninen, P., Kankkunen, T., Lahelma, E. & Tolonen, T. (toim.) (2007). Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Vastapaino, Tampere.

Pelastakaa lapset ry. (2011). Lasten lomakotitoiminta – Lapsen oikeus leikkiin ja vapaa-aikaan! K-Print.

Pelastakaa lapset ry. (2013). Olen niin onnekas, että mulla on sut – Lasten, vanhempien ja tukiperheiden kokemuksia tukiperhetoiminnasta. K-Print.

Perälä, H. (2006). Tapaustutkimus autistisen lapsen ratsastusterapiasta. Pro gradu –tutkielma. Liikuntatieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto.

Pulma, P. & Turpeinen, O. (1987). Suomen lastensuojelun historia. Lastensuojelun keskusliitto, Helsinki.

Regner, M. & Johnsson, L. (2007). The 'ordinary' family as a resource for single parents – on the Swedish contact family service. *European Journal of Social Work*, vol. 10 (3), 319-336.

Räty, T. (2012). Lastensuojelulaki: käytäntö ja soveltaminen. Edita, Helsinki.

Salonen, K. (2005). *Mieli ja maisemat: eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma*. Edita, Helsinki.

Sarjakivi, H. (2000). *Tukea elämänhallintaan? Tukiperhepalvelun merkitys lastensuojelun avoimuuden asiakkaille*. Pro gradu –tutkielma. Erityispedagogiikan laitos, Jyväskylän yliopisto.

Sempik, J., Hine, R. & Wilcox, D. (2010). *Green Care: A Conceptual Framework. A Report of the Working Group on the Health Benefits of Green Care, COST Action 866, Green Care in Agriculture*. Centre for Child and Family Research, Loughborough University.

Soini, K., Ilmarinen, K., Yli-Viikari, A. & Kirveennummi, A. (2011). *Green Care sosiaalisena innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä*. *Yhteiskuntapolitiikka* 76 (3), 320-331.

Soini, K. (toim.). (2014). *Luonnosta hoivaa ja voimaa: Miten arvioida Green Care –toiminnan vaikuttavuutta*. MTT Kasvu 21. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Jokioinen.

Tedlock, B. The observation of Participation and the Emergence of Public Ethnography. Teoksessa Denzin, N. & Lincoln, Y. (toim.) (2005). *The Sage Handbook of Qualitative Research*. 3rd edition. Sage Publications, Inc.

Tukihenkilöt- ja perheet. n.d. THL. Viitattu 5.10.2015.

<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet>

Tukiperheet. n.d. THL. Viitattu 5.10.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet/tukiperheet>

Tukiperhetoiminta. n.d. Pelastakaa lapset ry:n verkkosivu. Viitattu 5.10.2015 ja 4.11.2015. <http://www.pelastakaaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukiperhetoiminta/>

Törmälehto, E. Eläimen vaikutus lapsiryhmien toimintaan ja kehitykseen. Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.) (2013). Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Yliopistopaino, Helsinki.

Vehmasto, E. & Soini, K. Kohti suomalaista Green Care –toimintatapaa. Teoksessa Vehmasto, E. (toim.). (2014). *Green Care –toimintatavan suuntaviivat Suomessa*. MTT Kasvu 20, 147. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Jokiainen.

Vehmasto, E. (toim.). (2014). *Green Care –toimintatavan suuntaviivat Suomessa*. MTT Kasvu 20, 147. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Jokiainen.

Waliczek, T., Bradley, J. & Zajicek, J. 2001. *The effect of school gardens on children's interpersonal relationships and attitudes toward school*. HortTechnology, vol 11 (3), 466-468.

Wilkes, J. K. (2009). *The Role of Companion Animals in Counseling and Psychology: Discovering Their Use in the Therapeutic Process*. Charles C Thomas, Springfield.

Yli-Viikari, A., Lilja, T., Heikkilä, K., Kirveennummi, A., Kivinen, T., Partanen, U., Rantamäki-Lahtinen, L. & Soini, K. (2009). Green Care – terveyttä ja hyvinvointia maatilalta. MTT, 141. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Jokioinen.